

The Project Gutenberg eBook of Kivesjärveläiset; Simo Hurtta; Bellerophon, by Eino Leino

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kivesjärveläiset; Simo Hurtta; Bellerophon

Author: Eino Leino

Release date: February 1, 2005 [EBook #14861]

Most recently updated: December 19, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KIVESJÄRVELÄISET; SIMO HURTTA;
BELLEROPHON ***

Produced by Tapio Riikonen

KIVESJÄRVELÄISET; SIMO HURTTA; BELLEROPHON

Eino Leino

1901, 1904, 1919.

SISÄLLYS:

KIVESJÄRVELÄISET. Kertovainen runoelma

SIMO HURTTA

Ensimmäinen sarja

Häät Hovilassa
Erkki Pehrsson
Sipo Nevalainen
Papin pakinoilta
Hurttu matkustaa
Vornan virsi
Hurttu koskenlasku

Isä ja poika
Irja
Eljas Iochman
Hovilan pirtti
Voudit
Hyökkäys
Sykön virsi
Hurtan kosto

Toinen sarja

Kohtalon kellot
Kuninkaihin
Kotikuria
Pietari Haerkepaeus
Valju vaimo
Pirkko Jumalan myrsky
Malla
Turunkorva
Henkiherra Arnkil
Hurtan läksijäiset
Irjan kuolo
Kainuun hävitys
Rauha

BELLEROPHON

Pegasos
Helikonin immet
Hippokrene
Najaadi
Jumalten kirot
Sophrosyne
Sankarin uni
Neien surma
Khimaira
Kiusaus
Hornan hovi
Polyhymnia
Tähti-yö
Taivasratsastus
Sankarilaulu
Moirat

KIVESJÄRVELÄISET

Kertovainen runoelma

(1901)

ENSIMMÄINEN LAULU.

Suomi, surun, soiton maa ja laulun laaja manner, juhkakenttä jumalten ja tanhujuoksun tanner!

Kaikui ennen kannel täällä, soip' on sodan torvet, paloi vainovalkeat ja punoittivat korvet.

Painui myöskin auran kynsi syvään kivimäkeen, syvemmälle luonnon synnyt Suomen kyntöväkeen.

Juotiin vettä virsun alta, petäjäistä syötiin, metsän anti ammuttiin ja kauppiloille myötiin.

Tuhat noista tutkelmata kertoella voinen.

Toki nyt on tarinamme aihe aivan toinen.

Kaiu ei nyt kanteleet, ei soita sodan torvet, kuuluu tiuvut, kulkuset, kun kuurassa on korvet.

Vaan kun vettä soudetaan, niin maalipurret seilaa, salmet tyynnä soiluvat ja mamselit ne peilaa.

Rahaa on kuin ruumenta ja ruokaa niinkuin puuta, ruoan väliin kastetahan kaulaa sekä suuta.

Eikä vettä, huitua nyt hulju hyvät majjat,

Ranskan viinit virtoaa ja Saksan sampankaljat.

Hei, ken mieli kestihin, se olkoon tervetullut, köyhä niinkuin rikaskin, niin viisahat kuin hullut!

Pannaan pöytä koreeksi ja piika uutta tuomaan;

Kivesjärven ruukissa on ruokaa sekä juomaa.

Iloinen on isäntä ja rouva ylen sorja, ei sen sormet työssä kulu, kaikki tekee orja.

Pytinki on pitempi kuin Ämmäkosken silta.

Aamu kun on tässä päässä, toisessa jo on ilta.

Toisessa kun päässä vasta herrat yötä hummaa, toisessa jo piikatytöt aamiaista hommaa.

Ympärillä koivikot ja lehtovieret vilppaat, kelpaa niillä juoksennella leskistä ja hilppaa!

Kunnahalla männikkö ja männikössä maja, pakopaikka lempiväin ja pullonpauke-paja.

Hyvä siit' on katsoa myös kuinka aamu koittaa, kuinka Kivesjärven päällä päivä sumut voittaa,

saaret sadat selviää ja aavat avaroituu, niemen päihin töllit sekä talot taajat koituu.

Siin' on Kivesjärven kylä. Kylässä on kansa, korven kylmän kuokkija ja tuttu tervastansa.

Kukin elää omallaan, ei verkaa eikä velkaa.

Toki ruukin tultua jo toinen aika alkaa.

TOINEN LAULU.

Astui ulos aamulla se Anja-rouva nuori, päivä metsät punasi ja välähteli vuori.

Kuinka lie hän herännytkin kesken kesä-untaan, valella hän virrall' aikoi käsivartten luntaan.

Astui pitkin metsätietä Anja-rouva sorja, kastehelmet karisi ja notkui varsi norja.

Tuli hän virran vieremälle, katsoi veden pintaan, näki kuvan kaunokaisen, nousi riemu rintaan.

Kaunis oli Anja-rouva, muita kaunihimpi, nainen naitu mieleltään, mut muodoltaan kuin impi.

Kaksi huulta punaista kuin marjat alas paistoi.

Voipa miestä miekkoista, ken niiltä suukon maistoi!

Silmät suuret, ruskeat kuin metsälammen laine, jossa uinuu ulpukat. Mut varo, kulkevainen!

Rimpi viekas pettävi. Äl' astu lammen rantaan!

Povessansa kuolemata sammal kaunis kantaa.

Kyllikseen kun katsellut hän oli virran kuvaa, hyvillä mielin hymyvää, kuin omena punastuvaa,

hetkeksi hän heloposkin kasvot käsiin peitti. Aukasi aamunuttunsa ja hapsset hajan heitti.

Kohta Aino-neitinä hän aaltoloihin astui.

Värjyi iho valkea, kun jalka kaunis kastui.

Souti sotka järveä ja joutsen meren rantaa.

Soreammin virran aallot Anja-rouvan kantaa.

Oi, te aallot onnelliset, päivän liedot lapset!
Lumpehina lainehilla läikkyä Anjan hapsset.

Liian kaunis lie hän ollut Ahti-ukon nähdä, vaiko aikoi tihutyön tää kerrassansa tehdä,
tuost' ei tiedä tarina. Mut aalto Anjan ryösti, vaahtokuplana kiidätti ja virran saareen syösti.

Siinä astui Anja-rouva rannan hietikolla, päivä päältä hellitti ja hyvä olikin olla.

Pärskyi koski kahden puolin. Saari oli puuton.
Kuinkapa nyt maihin päästä? Turvaksi tuli huuto.

Huuti kerran huikahutti neljällä äänellensä.
Kosken kuohut kahden puolin viskoi vyöryjänsä.

Huuti toisen, kolmannenki pahemmin jo parkas, rantalehdot raikahti ja kaiku kauvas karkas.

Virkkoi viisas mylläri: »Käy poika, katso, kuka virran niskassa huutavi kuin hampahissa hukan!»

Kävi poika katsomahan, kiiruhusti juoksi, kiiruhummin vielä palas takaisin taaton luoksi.

»Jaakko, miksi kasvosi on kalpeammat kuuta?
Noh, mikä hätä? Etkö saa sa enää auki suuta?»

»Isä, isä, hätä on, niin pistää sydän-alaan, suonet kaikki tuless' on ja päänkin pohja palaa.

Näin ma itse Vellamon, hän hapsiansa harjaa päällä kuohun korkeimman, kaiten vetten karjaa!»

»Ja jos nähnyt Vellamon sa olet, poika parka, silloin tuli turmasi, tok' ällös olko arka!

Käydään tuota katsomahan, mittyinen on herja.»
Käytiin, nähtiin Vellamo, mi kaitsi vetten karjaa.

»Houkka, houritko vai onko järjessäsi vikaa?
Talon rouva itse on se, apuhun nyt pikaa!»

Juoksi, joutui mylläri, jo venehessä sousti virran vievän saarehen, pois Anja-rouvan nouti.

Mutta poika mielessänsä mietti monta kertaa:
Näin ma itse Vellamon! Miks muuten niin mun verta

kuvat kummat kuohuttaa ja otsasuonet ouruu? Kului vuodet, väitettiin, ett' oli hän hiukan houru.

KOLMAS LAULU.

Jaakko kasvoi kuitenkin kuin korpikuusi nuori, verevä ja varteva ja vankka niinkuin vuori.

Kantoi kylän säkkejä ja käytti myllyn pyörää.
Isä itse enimmäkseen kaupan töissä hyörää.

Myöpi viinaa, tupakkaa ja kaulahuiviloita, ostaa metsän riistoa ja munia ja voita.

Sulavasti kaupat sujuu Kives-mylläritä, silmä toinen lupallaan, mut näkeväinen siltä.

Herrain eessä nokkela ja aina norja-selkä.
Kansa häntä ympärillä kadehtii ja pelkää.

Vaan kun silmä viisahasti hällä vilahtaapi, silloin pullo pulpahtaa ja raha kilahtaapi.

Meni sinne monen talon pennit sekä pelлот, monen miehen verkatakit, vitjat, ankkurikellot.

Toki toista ruukki tuopi. Ruukissa on rahaa.
Sata miestä päivätyössä veistää sekä sahaa.

Ahot laajat aukeavat, nousee hirsikerrat.
Joka harjan nostajaista juovat ruukin herrat.

Makasiinit mahtavat ja konehuoneet kohoo.
Paljon siitä mahtavuutta ulommakin uhoo.

Viestit ulos vierähtää, käy maine maata pitkin:
Kivesjärven ruukissa saa kultaa kulkuritkin.

Tulee miestä työtä varten, tulee työttömyyttä.
Pehtori on hyvä mies, ei pois hän aja syyttä.

Nukkuu puolipäivähän ja aamunaukun nakkaa, ikkunasta vilkaisee, kun miehet hirttä hakkaa.

Kaksi miestä vierimästä hirren päätä estää, kolmas kokoo lastuja ja neljäs vasta vestää.

Nyökkää päätä pehtori: »On hyvä että tarkkaan tehdään työtä tärkeää.» Ja katsoo taasen sarkkaan.

Toki ain ei kirvestöihin jouda ruukin väki.
Milloin laakso nostetaan tai tasoitetaan mäki.

Metsä maahan kaadetaan ja kukkatarha tehdään.
Siinä monet kummat kasvit ulkomailta nähdään.

Pystytetään pylvähät ja pannaan lasipallot niiden päihin kiiltämään kuin murjaanien kallot.

Kelpaa niiden keskellä nyt »volangia» heittää, maata riippumatossa tai kahviakin keittää.

Joka viikko vieraita ja joka päivä joului!
Onpa siinä orpanoina Kajaani ja Oulu.

Tulee poiat porvarien: Tukka kaunis kiiltää.
Rouvat raatimiesten käy ja laahus maata viiltää.

Virkamiehet Paltamonkin Kives-ruukin muistaa.
Siellä totti oiva on ja juttu hyvin luistaa.

»Venskan» kieli vengertaa ja virtaa viittä »renskaa».
Ruunuvouti rouvan kanssa pakinoipi ranskaa.

Rouva on ollut Tukholmassa tyttö-aikoinansa, pansuunissa parhaassa,—sen tuntee tavoistansa.

Käytös siro säilynyt on virkamiehilläki ajoist' asti Kustavin, min iso-äidit näki.

(Itse he aivan aatelia olivat mielestänsä, sukukirja Sursillien kullakin pöydällänsä.)

Ympärillä erämaa ja halla viljat tuhoo.
Kivesjärvi keitahana korven yli kohoo.

NELJÄS LAULU.

Kerran kevät-iltamalla vene vettä sousi, laski Varislahtehen. Mies nuori maihin nousi.

Astui pitkin metsätietä, tuli ruukin taloon, siinä sijaa yöksi pyysi; sitten aikoi saloon.

Oli yön ja toisenki ja kohta kolmannenki, koko viikon vierahana, vielä yli senki.

Kukaan enää puhunut ei hänen lähdestänsä.
Monet kyllä miettivät: Mik' on hän miehiänsä?

Maalariksi mainittiin, söi herrasväen kera, näkyi hälle maittavankin maitto ynnä hera.

Rouvan kanssa kuljeskeli, mäkilöitä nousi, teki marjamatkoja ja saaren päihin sousi.

Niku Flander, tietoniekka, taitoniekka tiesi:
»Hän on suuri mestari ja mainiokin miesi.

Kuvia hän vaattehelle nahturilla sipoo, maalaa siihen maisemat ja henkilötkin hipoo.

Niitä herrat ostelee ja lystinänsä näkee.
Nyt hän tullut maalaamaan on Kives-ruukin väkee.»

Huhut tuosta kummalliset kautta kylän kulki, kuiskittihin, kuunneltihin, kerrottiin jo julki:

»Uloskäynyt uusi laki on nyt keisarilta:
Maalattakoon kaikki kasvot Suomen asujilta!

Tytöt pannaan tynnyriin ja pojat tervapyytyyn, ettei tunne turkkilainen, koska sota syttyy.»

Mutta herrat pitäjän ne piti pientä pilaa:

»Patruuna se rouvastaan nyt muotokuvan tilaa.

Tekaista se veitikka voi elävänkin kuvan.»—

Tuota kuullen nähtiin monen rouvan punastuvan.

Mikä liekin oikein ollut mestarin sen työnä, näyttänyt hän nukkuvan ei monenakaan yönä.

Eikä enää ruokakaan niin maistanut kuin ennen, kahden verran kalpeni hän kesän lyhyen mennen.

Sanoi kerran Anja-rouva: »Kivesvaara vielä käymättä on meillä. Ehkä tänään käymme siellä.»

Lausui toinen leikillään: »Ah, rouva, ette varmaan tunnekaan te tarinaa tuon Kivesvaaran harmaan.

Kivesvaara ole näät ei tavallinen vuori.

Vaara täynn' on saleja, vaikk' kaikki kätkee kuori.

Kivesvaaraa varokaatte! Siellä siki-unta nukkuu tuhatvuotistansa jättein kansakunta.

Vaimot lapsi rinnoillaan ja miehet miekka vyöllä.

Vuoren ukko uinahda ei päivällä, ei yöllä.

Yksin vuoren huipulla hän tähtein teitä seuraa, katsoo, kuinka maailmalla ajan myrskyt meuraa.

Hetki lyö. Ja vuoren kylkeen kolme kertaa ukko kumahuttaa nuijallaan: jo aukee vuoren lukko,

astuu ulos urhokansa, tulee tuhat hiittä, miehet syltä seitsentä ja vaimot vaaksan viittä,

Silloin aseet kalskavat, mäet kaikki mätkeyy, kaikaa, kääpiökansa kukistuu, taas alkaa jättien aika.»

Anja-rouva ailakoi: »Mua säikytätte vainen.

Totta, toivon, hiisillekin pyhä lienee nainen.»

Eikä mikään auttanut. Sen päähäns' oli saanut

Anja-rouva armas eikä kättämistä laannut.

VIIDES LAULU.

Niinpä kerran lähdettiin. Soi nauru metsätieltä.

Mutta yhtä iloisina palattu ei sieltä.

Virsta vettä soudettiin ja toinen maata tultiin, kolmannella kohottiin ja vuoren alla oltiin.

Nousi suosta suuri kulju niinkuin jättikirkko, peninkulman juuret maassa, pilvein päällä nirkko.

Näkyi sinne maailmoita: erämaata sankkaa, suota, suurta rimpeä ja havumetsää vankkaa.

Kivesjärvi piennä niinkuin lampi alla päilyi.

Päivä laski. Laaksomailla terhen hieno häilyi.

Hiljaist' oli kuin haudassa. Vain hengityksen kuuli.

Surissut ei sääsken siipi, tuntunut ei tuuli.

Asumaton avaruus kuin meri huokas alla.

Pelvon, vavistuksen henki kulki kukkulalla.

Anja-rouva nauraa koki: »Tutkikaamme, tokko vielä ompi elossa tuo hiitten suku sokko.»

Lausui, kolme kertaa löi hän vuorta kepakolla.

Toinen nauroi: »Hiidet nuo myös taitaa kuurot olla.

Täytyy heitä herättää.» Oli jyrkänteellä paasi.

Alas vuorta vyörymään mies voimakas sen kaasi.

Vieri paasi pauhaten, jo Hiiden väki kuuli, koko vaara kumisi, sen ukkoseksi luuli.

Kuului kalske kalpojen, nous jättein kansakunta.

Anja-rouvan poski oli valkeampi lunta.

»Menkäämme!» hän virkahti ja vienolla liikkehellä tarttui käteen kumppalin. Se ään' oli arka, hellä.

Se ääni pyysi, rukoili: »Vie minut, nosta, kanna kauvas metsän siimekseen, pois taakse taivaan rannan.

Ma unhoitusta halajan, sen yksin saan ma sulta.»
Taideniekan sydämessä sähköyi tuhat tulta.

Seisoi miehet miekka vyöllä, vartoi Hiiden kansa.
Taideniekan rinta nous, hän nautti voimastansa.

Sana vaan! Ja sylissään oli maailma! Ken tuota uskois? Mutta hiidet nuo ei liian kauvan uota.

Hetki lyhyt, lentävä! Taas kaikk' oli niinkuin ennen.
Äänetönnä kumpainenkin astui alas mennen.

KUUDES LAULU.

Hiiden kansa on sellainen, että ken sen herättääpi, sille se ikiviholliseksi ja painajaiseksi jääpi.

Sen sydämessä aina aallot syksy-öiset pauhaa. anna ei hiidet hänelle yön lepoa, päivän rauhaa.

Taideniekan mielehen oli tunkenut tuska kuuma.
Päivät, yöt hänen haaveissansa hautui sama tuuma:

valloittaa tuo valkokyyhky keinolla vaikka millä. Vaan mikä kerran ol' menetetty, ei takaisin tullut sillä.

Anja-rouva kohteli häntä niinkuin kerjäläistä.
Vait'olo vallitsi pöydässä. Kaikk' kylmää oli ja jäistä.

Monet kerrat määrännyt hän oli jo lähtöpäivän, sentään jääden. Toivoi toki häipyvän tuon häivän.

Saapui syksyn sade-ilmot, vesivirrat loiskui, huoneissa oli hämärä, tiet likaa täynnä roiskui.

Anja-rouva päivät poltti puita uunissansa.
Ruukin herrat humaltuivat pikku puolellansa.

Siellä asui sihteeri: Karl Johan Argillander, virkaheitto mittari, ja Nikodeemus Flander,
kamreeriksi kutsuttu ja sivistynyt »civis», juridiikan juttuherra, tietoniekka tiivis.

Niku puhui latinaa ja lauloi monet gluntit.
Sillä aikaa mittar' ehti ottaa monet »klunkit».

Passarina Santer' Palo, kauppa-apulainen, hiukan yksinkertainen, mut tuiki tarkkaavainen,—
katsomahan varsinkin, min verran lasit vetää. Siin' ei ollut vertaistansa Santerilla ketään.

Sellainen oli seurakunta, jonk' oli rippi-isä patruuna. Nyt tullut oli taidenieikka lisää.

Hyvinpä hän »kansliassa» näytti viihtyvänkin, naukun otti niinkuin muut ja kortit tunsu hänkin.

Tullut kanssa patruunan myös heist' oli hyvät tutut.
Taisi hän monet tarinat ja monet tyttöjutut,

joille nauroi kuollaksensa patruunamme parhain. Yhdessä nyt nähtiin heidät myöhään sekä varhain.

Oli kerran istuttu näin jälleen päiväkausi.
Väsähti jo sihteeri ja seura hajottausi.

Patruuna kera mestarin yli pihan pimeään luikki.
Anja-rouvan kamarista yksin tuli tuikki.

Kuiskasi nyt patruuna: »Siellä onko ulkomailla tapa mennä maata näin, kun viel' on yhtä vailla?»

Vieras katsoi kysyvästi. Nauraa hörähytti patruuna ja ilkamoiden silmää räpäytti:

»Viinit parhaat tallella on meillä vielä täällä, jotk' on nuorna juotavat ja juuri tällä päällä.»

Sanoi vielä sanasen ja kuiskaamalla senki.
Syksy-yöhön synkeähän katos kumpainenki.

SEITSEMÄS LAULU.

Virkkoi viisas mylläri: »Tän' yönä maata parhain taas sun, eukko, saunass' oisi eikä nousta varhain,»

»Missä sinä itse nukut?»—»Nukun vaikka missä, tytöt nukkuu tuvassa ja Jaakko ylisissä.»

»Vaan jos Jaakko herää?»—»Hän nukkuu niinkuin tukki, jos hän joskus heräiskin, hän tuhma on kuin pukki.»

»Etkö sentään usko, että on se synty suuri nähdä, kuinka omat lapset on kuin portot juuri?»

»Hullutusta! Tytöt silti naiduks tulee kyllä.»
Keskustelun mylläri päätti pikku hymyilyllä.

Tuli ilta. Kaikki nukkui. Kuului koputusta.
Tehtiin tuli tuvassa ja raoitettiin usta.

Pantiin kahvi tulelle ja vehnäleipää tuotiin.
Sillä välin monet suukot otettiin ja suotiin.

Juuri kuin näin tuvassa oli kesttit ylimmillään, janohonsa Jaakko-poika heräsi ylisillään.

Kompuroitsi alas, auki pirtin oven veti.
Lensi silmät selälleen ja jano haihtui heti.

Siinä istui ruukin herra Riika polvellansa.
Toinen julki juovuksissa makasi Mantan kanssa.

Hämmästyen Jaakko raappas korvallista kerran.
Hölmistyipä hetkeksi myös itse ruukin herra.

Toki kohta tointui, vieri sanat sorjat suusta:
»Jaakko, kah, sa putositko pilvistä vai puusta?

Kauan oon jo tuuminut sun ottaa ruukin pestiin.
Kaksisataa saat jo heti. Käytkö kera kestiin?»

Lausui, otti lompakosta punalaitaa kaksi.
Mutta Jaakon poski lens kuin lumi valkeaksi.

Kuului kumea karjahdus ja puukko kirkas kiiksi, syvälle se ruukin herran rintaluihin viiksi.

Huuto, melske, meteli! Yön halki huudot raikaa, tulet, lyhdyt tuikkivat ja hätäkello kaikaa.

Makasi maassa patruuna. Jo ruukin väki herää.
Jaakko katsoo äänetönnä puukon punaterää.

Seisoo vieras mestari kuin patsas paikallansa.
Syöksee sisään Anja-rouva pitsivaipassansa.

Jaakko ympäri käännähtää. Mit' on tää? Mistä verta?
Haa, mi haamu ovella? Sen on hän nähnyt kerta.

Impi virran vierellinen, kuohupaita kulta!
Jaakon silmät iskevät nyt verta sekä tulta.

Sylihinsä Anja-rouvan tempaa, ulos kantaa, juoksee yöhön synkeähän, syöksee metsän rantaan.

Kauhu yössä kasvavi, käy huuto taloloissa:
»Patruuna on murhattu ja ruukin rouva poissa.»

Vesi roiskuu, ryskää puut, kun Hullu-Jaakko astuu.
Mutta Anjan valkovaippa likaveessä kastuu.

Tulet yössä tuikkavat. Käy loimo puiden takaa.
Anja Jaakon povella kuin kuollut joutsen makaa.

»Mun on vilu», virkahtaa nyt Anja vienoin äänin, katsoin ylös kantajaan, »ja pahoin riippuu pääni».

Sade suhuu taivahalta, märkä metsä huokaa
Jaakko seisahdaa kuin kivi, lausuu: »Anteeks suokaa!»

Huudot yössä kaikuvat: »Halloo! Täss' ovat jäljet.
Tännepäin! Nyt murhamiest' ei auta armot, eljet!»

Nukkumasta Anja-rouva löyttiin mättähältä,
Jaakon takki allansa. Kun kysyttihin hältä:

»Eikö rouva peljännyt?» hän vastasi näin ikään:
»Putoovani pelkäsin, mut muut' en muista mitään.»

Mutta Hullu-Jaakkoa ei nähnyt, kuullut kukaan
Eikä häntä enempää sen jälkeen haettukaan.

KAHDEKSAS LAULU.

Astu aatos mullasta! Tiet lokaiset jo heitä!
Kylvä maille kukkia ja sido seppeleitä!

Soios laulu sorjemmin kuin koskaan ennen soit sa, kertoa kun immen tarun lyhyen, vienon voit sa.

Lumikista laulan nyt ma keltasuortuvasta.
Taivaan lapsi oli hän, ei tästä maailmasta.

Silmät häll' oli siniset kuin ruispellon kukka, iho ilmi kuultava ja kultainen oli tukka.

Niin sen ääni helisi kuin hopea ja tiuku, niin sen kasvu kaunis oli kuin ryytimaassa riuku.

Poron pienen saanut oli hän lahjaksi taatoltansa.
Kuinka kaunis olikaan hän pienessä pulkassansa!

Lapin pieksut jalassa ja puuhkalakki päässä, näin hän hankia kiidätteli tuulessa, tuiskusäässä.

Kaunist kaks he olivat, ei huomisesta huolleet.
Ah, nyt ovat kumpainenkin kuopatut ja kuolleet!

Itku äänen sortavi ja suru rinnan raastaa.
Toki täytyy järjestään mun kaikki teille haastaa.

Tytär oli hän rovastin ja lapsilauman nuorin, siksi jäi hän kotihin, kun kouluun toiset suori.

Isä kutsui kullaksensa, kylä mamseliksi, vihdoin kutsui kumpainenkin häntä Lumikiksi.

Taaton hyvän polvella hän tiedon alkeet oppi.
Emon ammoin kätkenyt oli kirkkotarhan soppi.

Ollut ei iloa pojistaan juur' ollut rovastilla: yksi oli maailman kululla ja kaksi tuomarilla,

juopporenttuja kumpikin. Nyt tahtoi tyttärestään hän kaikki maailman karkeudet ja turmelukset
estää.

Siksi hän pannut tyttärtään ei kouluhunkaan koskaan.
Mitä on liika tietäminen kuin tomua ja roskaa?

Vähän luvunlaskua ja historiaa hiukka, kristin-uskon kappaleet,—siin' oli kurssi niukka.

Vaan kun talvi-illoin tähdet taivahalta hohti, silloin ukko tyttärensä usein ulos johti,

näytti monet tähtisarjat, valosumut summat, kertoi Luojan luomistöistä monet kaskut kummat.

Tyttö hänen puhettansa kuuli silmin suurin.
Kului vuodet. Täyttänyt hän viisitoist' oli juuri.

Juhannuksena käynyt oli hän ripillä ensi kerran.
Kuinka kaunis olikaan hän armopöydässä Herran!

Yllään puku valkea ja kielokimppu vyöllä.

Päivän kaiken itki hän ja yhä itki yöllä.

Kuolevansa toivotteli. Viel' ei kuolo kuullut.
Ah, ken oisi totehen niin pian sen käyvän luullut?

Tuli syksy, jäätyn järvi, kimmelteli kiteet.
Virkkoi ukko-rovasti: »Nyt kiini kirjan niteet!

Käyneet Kivesjärvellä me emme ole pitkään.
Ei meit' auta estelyt, ei anteekspyyntöt mitkään.

Tänään lähtekäämme! Kauan tuuminut oon tuota.
Opettajan otamme me mukaan kirkon luota.»

Sanottu. Oli valjahissa Lumikin poro pian.
Reessä ukko-rovastin sai opettaja sijan.

Jää oli kierä niinkuin peili, tuulen teitä tultiin, kaviot ne kapsahteli, pian perillä oltiin.

YHDEKSÄS LAULU.

Patruuna jo parannut oli ammoin haavastansa.
Ruukin rouva yhä kulki mustassa puvussansa.

Kaunis oli katsoa hän, kauniimp' entistänsä, suru suuri silmissään, mut nauru äänessään,
nauru kirkas, räiskyvä kuin öinen tulipalo, joka uhkaa maailmaa ja valaiseepi salon.

Niku Flander lausui usein: »Piru tässä piinaa!
Rouva laskee leikkiä ja mestari juo viinaa.

Ruukin ruokasalissa he kahvia juuri joivat, vaikenivat välistä ja taasen tarinoivat.

Hyvä loppu täst' ei tule. Timeo ridentes.
Siihen asti kuitenkin: Beati possidentes.»

Taideniekka väitti: »Teill' on silmät oravaisen.»
Anja-rouva naurun päästi kauvas kaikuvaisen.

»Kenpä tietää, hampahat myös oravan teill' lienee?»
Anja-rouva nauroi sekä vastas: »Herra tiennee!

Vaarallista varmahan ei oravan lie puru.»
Taideniekka huokas: »Ah, se on kuin sydänsuru!

Oravainen hampahansa yhteen aina puree.»
Anja nauroi: »Houkka on, ken oravan tähden suree.»

»Ja jos nyt ma virkan teille, että teidän tähden surrut olen kuut ja viikot enkä ennen lähde
kuin ma olen ampunut sen oravan oksapuulta, puulta purevaisen sen ja suudellut sen huulta.»

»Siispä toivon, että jätte tänne ikuisesti.»
Anja nauraa hekotteli aivan herttaisesti.

»Anja! Totta tarkoitan. En kestä enempääni.
Mun sydämeni sairas on. Vain teeskelyä on ääni.

Päälläni taivas pimeä ja allani musta multa.
Ma menen hukkaan ilman sua. Auta, Anja kulta!»

Taideniekka tarmotonna seisoi Anjan eessä.
Anja rukka nauraa hyrski aivan silmät veessä.

»En ole aivan huono niin kuin huonolta ma näytän.
Paljon voittoa vielä voin, jos voimani oikein käytän.

On mulla yksi ajatus, on ollut lapsest' asti.
Joulun' tahdoin tehdä ma. Se elon tieni rasti.

Joulun. Suomalaisen joulun. Kera kulkusien, kera kuusten, kynttiläin ja tähtein tuikkivien.

Kankahalle kiinnittää tuon kaiken tahdoin, vielä kasvot kauniit Marjatan. Hänt' etsin elon tiellä.

Kuvaa tuota aatellut olen päiväni ja yöni.
Siitä piti tulla minun suuri elintyöni.

Jää hyvästi Jouluni! Nyt huomaan sen ma vasta:
En ma löydä Marjattaani koskaan maailmasta.»

Taideniekka vaikenä. Hän puhui silmät veessä.
Anja-rouva vaiti seiso kädet kasvoin eessä.

Silloin,—ihme nähtihin! Yö poistui, päivä valkes, kuului laulu enkeleiden, seinä harmaa halkes,
näkyi muoto Maarian. Hän palmun lehvää tarjoo. Huikaistuna taideniekka silmiänsä varjoo.

Taikka, puhuaksemme taas tavallista kieltä,—
Lumikki se oli, joka päänsä pisti sieltä

(ei suinkaan seinän raosta, vaan oikein oven kautta). Toki taian hälvetä ei tarvitse sen tautta:

Silmät paistoi siniset kuin ruispellon kukka, posket nuoret punoitti ja kultainen oli tukka.

Lapin pieksut jalassa ja puuhkalakki päässä.
Ken ei siitä syttynyt, sen sydän oli jäässä.

Ihastellen taideniekka kaunista katsoi lasta.
Hymyellen Anja-rouva vieraita kävi vastaan.

Hymyellen istui hän koko illan, säesteli gluntteja, joita Flander kera rovastin lauleskeli.

Hymyellen kuuli hän, miten taideniekka anoi
Lumikkia mallikseen ja mairitellen sanoi:

»Luulen että teistä tehdä alttaritaulun voisin parahimman, neitiseni, jos kirkkomaalari oisin.»

Siihen heti vastaus oli valmis patruunalla:
»Taulun teiltä tilaan ma ja hinnalla korkealla.»

Asia oli päätetty. Kuvan Paltamon kirkko saisi.
Vieraiden kera taideniekka jo tänään matkustaisi.

Hymyellen Anja-rouva puhetta tuota kuuli.
Eikö liene ymmärtänyt vai leikiksi vaan sen luuli.

Hymyeli hän vieläkin, kun taideniekka läksi.
Mutta heti sen jälkehen hän kääntyi kipeäksi.

Kauan kuolon, elämän hän väikkyy vaihtehella.
Parani vitkaan. Siit' on aika sitten kertoella.

KYMMENES LAULU.

Sakastista laitettu oli atelieeri aivan, siinä se näki taideniekka monen viikon vaivan.

Onnelliset kuitenkin oli hälle nämä päivät, kirkkaus täytti rintansa, oli haihtunehet häivät.

Hiidet tulla tohdi näet ei pyhän paikan piiriin, nekin kuin ohi lentelevät, tarttuvat tuuliviiriin.

Alla kaarten korkeoiden aatos kohoaapi.
Hiljaisessa hämärässä muistot muodon saapi.

Astuu esiin siskot sekä äiti harmaahapsi.
Silloin usein taideniekka itkee niinkuin lapsi.

Enkelin kuva emolla oli kuolinvuoteen päällä.
On kuin valkosiivet sen nyt vielä leyhyis täällä.

Välistä sen äänikin ihan selvään helähtääpi.

Silloin usein taideniekka työssään hätkähtääpi,

näkee kasvot Lumikin ja jatkaa taasen työtään. Mutta neiti Lumikilla kieli käypi myötään.

Hänell' on kyllin kertomista pienestä porostansa, iloistaan ja suruistaan ja rakkaasta taatostansa.

Sitten vielä taitelee hän paljon tarinoita tyttäristä kuninkaan ja peikkosatuja noita,

joista hiukset pystyyn käy ja karmii selkäpiitä. Piennä hänen mummonsa oli paljon puhunut niitä.

Koskaan ollut Lumikilla ei kuulijaa näin hyvää, joka sanoo aina »jaa» ja katselee niin syvään,

syvään syömen pohjahan, ett' aivan kaikki aukee rinnan ukset arimmat ja neitilinnat raukee.

Huomaa sen hän itsekin ja äkkiä vaikeneepi nähdessään, miten taideniekka hiljaa hymyileepi.

»Hyi, te minua pidätte yhä varmaan piennä lassa vaikk' olen täysikasvanut ja käynyt kosimassa

on jo minua opettaja kylän kiertokoulun.» Silloin herää aatteistansa taideniekka joulun.

»En minä teille hymyile, vaan hymyilen ma muulle,

Luojan taivaalle, tähdille ja päivälle ja kuulle.

Kaikki, kaikki niin kaunihilta nyt silmähäni näyttää, rintani riemu, hartaus sekä rukoukset täyttää.»

Mutta Lumikin mieli yhä on epäilyksen vanki.

»Tekö rukoillette, te, joka kiellätte Jumalanki?»

»Kuka on sitä sanonut? Ei suinkaan isä?»—. »Ei, vaan tytöt kauppamiehen, joilta tietoni kaikki veivaan.»

»Jumalahan uskon ma, min äänen joka hetki kuulen sydämässäni ja kuulen kuiskehetki.

Ja ma häntä rukoilen, hän että mun valistaisi, että mun silmäni kauneuden kaiken nähdä saisi, maassa, meressä, ilmassa ja ihmissydämissä, saisin kaiken kuvaella väreissä välkkyvissä.»

Taideniekka vaikenä. Lumikki hiljaa kuuli, monta sanaa ymmärsi, mut monta myös vei tuuli,

tuuli, joka kirkon nurkissa tuprutteli lunta. Mutta templin sisäpuolella luotiin suurta unta.

YHDESTOISTA LAULU.

Tuli joulu. Lapset hyppi, kuuset koristettiin, kukkuvin kulkusin kyläteillä ajaa huristettiin.

Käytiin vielä kauppiassa viime ostoksilla: omenoita orehkoita iloksi lasten illan.

Pappilassa parhaillansa puuropata kiehui,
Lumikki esiliinoinensa emäntänä liehui.

Kattoi pöydän, käänsi paistit, kaasi kaljaa tuoppiin.
Hymy kiersi silmihin ja nauru poskikuoppiin.

Tapautunut tuolla oli kirkon kaarten alla äsken ihan ihmeellistä ja outoa hälle vallan.

Suudellut oli mestari häntä kaksi kertaa suulle.
Oi, miten paljon puhumista nyt hällä ois ollut kuulle!

Isä ei mitään tietänynnä. Isä, isä parka!
Kesken taloustoimiansa kamariin hän karkaa,

istuu isän polvelle ja silittää hänen hastaan, taasen kyökkiin kiiruhtaapi. Kummaksuen lastaan
katsoo ukko rovasti ja hiljaa hymähtääpi. jotakin hän arvaa, enin arvoitukseks jääpi.

Mutta miss' on taideniekka? Miksei täällä, jossa päiviä, viikkoja elänyt on kuin kullon kukkarossa?

Hetken työnsä seurassa hän vielä viettää tahtoi.
Huomenna sitä kaikki kansa katsella jo mahtoi.

Valmis oli vaivan heelmä. Siunannut oli Herra työtä, jota viimeistellä hän tahtoi vielä kerran.

»Porollani noudan sun», oli luvannut lähtiessään
Lumikki. Sitä ajatteli hän alati sydämessään.

Tähdet syttyy taivahalle, hämärä hiljaa lankee.
Taideniekan rinta on niin rauhaton ja ankee.

Kaksi lintua laulelee hänen sydämessään juuri.
Toinen laulaa: »Iloitse! On tehty työsi suuri.

Maalannut olet Marjatan. On omasi impi sorja.
Nouse Herraa kiittämään maan lapsi, tomun orja!»

Vaan se tumman Tuonen lintu laulelempi tälleen:
»On mennyt onni, alkavi taas tuskan aika jälleen.

Houkka! Lepoa luulottelet saavasi Lumikilta, lepoa, jota sinulle ei antanut joulu-ilta.

Ken kerran Hiiden oma on, se Hiiden omaksi jääpi.»
Niin raskahasti taideniekan sydän sylkähtääpi.

Pois te varjot kuoleman! Mun aurinkoni on pyhä.
Luvannut mulle hän säteillä on aina sekä yhä.

Kirkas on silmä Lumikin, ei samenna sitä häivä
Elämäni oleva on juhla ja pyhäpäivä.

Tehnyt olen Joulun ma, teen vielä Juhannuksen, kuvaan ilon ihmisille ja kesän kukoistuksen.

Vaan se tumman Tuonen lintu laulelempi jälleen:
»Itseäsi pettää tahdot, taidenieikka, tälleen.

Päiväsi on pimeä ja Joulusi on turha.
Tehnyt olet tihutyön ja aattehesi murhan.

Maalannut et Marjattaa, vaan naista lempimääsi.
Siksi niin sydämes sylkyttää ja pyörtymässä on pääsi.

Henkesi hiitten oma on, sen peittää Hiiden häivät.
Eivät ne koskaan koita sulle elon suuret juhlapäivät.»

Joulukellot kaikuvat, ne soivat maalle rauhaa.
Taideniekan sydämessä syksyn aallot pauhaa.

Mitä tekee mestari? Oi, suurta kauhistusta!
Vetää yli taulun kaiken kaksi viivaa mustaa,—

vaipuu maahan niinkuin kivi. Silloin ovi aukee, astuu sisään haamu tumma, lausuu ääni raukee:

»Tiesinhän: sinun ilojasi kaikki ymmärtääpi, mutta sun suurille suruillesi tää sydän yksin jääpi.»

Ylös karkaa mestari. Hän Anjan kasvot kohtaa, näkee silmää kaksi, jotka sairaan tulta hohtaa.

»Tule! Orhi odottaa. Sen harja tulta tuiskii!»
Anja hänen korvahansa kiihkeästi kuiskii.

Tiellä poron tiuvut soi. Sen kumpainenkin kuulee.—
Käsitysten kiiruhtavat ulos talven tuuleen.

KAHDESTOISTA LAULU.

Ruukiss' oli joulujuhla. Patruuna oli poissa.
Tultiin ilman isäntääkin toimeen hyvin koissa.

Suureen ruokasalihin oli kuusi sytytetty, ympärillä ylenmäärin kansaa kestitetty.

Niku Flander isäntänä ilomielin hyöri, leikin laski vanhoille ja nuorten kanssa pyöri.

Mutta rouvan kammioss' oli ankeata aivan.
Levotonna taidenieikka tähtiä katsoi taivaan.

»Näetkö kuinka ne tuikkivat? Näetkö kuinka ne kiilluu?
Kalevan kalpa taivahalla kuin pyövelin on piilu.»

»Anna tuikkia tähtien, anna kiilua kirvehien!
Eivät ne meihin yletä, ei majahan miekkosien.»

»Näetkö, taivas tummuvi, jo kaikki on tähdet poissa.
Kuuletko myrskyn ulvontata nurkissa, ullakoissa?»

»Anna ulvoa myrskytuulen, anna pilvien ajaa!
Eivät ne koskaan pimitäne onnellisten majaa!»

»Anja, Anja! Kuuletko poron pieniä kulkusia?
Herra nyt hyvästi siunatkohon meitä molempia!»

Anjan helmaan heittäy hän suuressa hädässänsä.—
Anja hänelle kertovi tarun omasta itsestänsä.

Tänne häntä ajanut oli korpeen kaiho kuuma.
Hänestä oli lähtenytkin koko ruukin tuuma.

Käynyt Kivesjärvellä hän oli kerran lassa.
Ihastunut, itkenytkin yössä valoisassa.

Sitten taaton kuoltua, kun häntä omaks kosi
Oulun rikkain patruuna, tuli unelmasta tosi.

Kivesjärven rantamalle rautaruukki luotiin.
Taisi niihin aikoihin ne juuri tulla muotiin.

Mutta linna unelmain? Se oli mennyt, mennyt.
Onnen kulta kätkössä on metsän sinisen nyt.

Eikä sitä sieltä saa kuin lapsi yksi-öinen yksi-öisellä varsalla jään ylitse yksi-öisen.

Näin ääni Anja-rouvan soi kuin kehtolaulu lauha.
Taideniekka rinnassansa syvän tunki rauhan.

Rauhoittuu myös ruokasalissa riemuhuudot rahvaan.
Miksi kaikki verhouu kuin sumupilveen vahvaan?

Miksi tanssi taukoaa ja miksi laulu lakkaa?
Miksi maahan viinakannun Niku Flander nakkaa?

Seisoo ovella rovasti. Hän Anja-rouvaa kysyy.
Opettaja taempana porstuassa pysyy.

Hän viedään rouvan kamariin. Käy Anja hälle vastaan:
»Rauhan juhlaa, rovasti! Mut mikä oikeastaan

tuo meille tämän kunnian tähän merkilliseen aikaan?» Niinkuin pitkän pilven päältä ääni ukon kaikka:

»Kuollut on mun tyttärein. Tuoll' ulkona hän makaa.»
Niinkuin lapsi ääneensä itki vanhus vakaa.

Parahtaan taideniekka rientää kartanolle.
Ympäriällä kaikki kansa katsoo vaiti ollen.

Lepäsi puhdas pulkassansa käärittynä vuotiin.—
Mielipuolena kartanolta takaisin hän tuotiin.

Mielipuolena vietiin pois ja pantiin teljen taaksi.
Eläneekö enää hän vai muuttunut lie maaksi?

Kuink' oli kaikki tapahtunut? Kun kirkkoon Lumikki tuli eikä ketään löytänyt, niin sydän hältä suli.

Itkien hän pulkkahansa istui, ajoi jälle.
Kun ei kotiin kuulunut, niin tultiin tuskapäälle.

Ukko-rovasti kamarissaan huudon kimeän kuuli.
Ulos juostiin. Tähdet loisti, vinkui talvituuli.

Sulaan ajanut hän oli yössä sankeassa.
Siitä nyt suru on kylässä ja parku pappilassa.

Mutta salmen suuhun, johon Lumikin reki hukkui, nousi kivi kirjava, min päällä lokit nukkui.

Kesä-illoin kauvas niiden valkosiivet päilyi.
Surma-saaren nimellä se saari sitten säilyi.

KOLMASTOISTA LAULU.

Oli niinkuin kirous ois painanut siitä saakka
Kivesjärven ruukkia; sen tuntui tumma taakka

kaikkiällä: tuskin kului päivää ilman turmaa, paheet kasvoi, kansa mätäni, riehui rikos, surma.

Hirtti ensin itsensä Karl Johan Argillander.
Iloa nyt yksin piti yllä Niku Flander.

Puukotettiin mylläri. Tytär lapsenmurhan teki, toinen murtovarkauden, min äiti itse näki.

Konemestari murskaks meni hammasrattaan siipiin.
Kautta Kivesjärven kylän kauhu kalvas hiipii.

Minkä tytär raiskataan, min pirtin tuli tuhoo.
Onnetuutta, orpoutta Kives-ruukki uhoo.

Miehet karkaa metsiin. Täyttyy kirkkomaassa haudat.
Kaikkiällä kalisevat kahlehet ja raudat.

Ryöväreitä ilmestyy ja rosvojoukkioita.
Nimismiehet, siltavoudit turhaan ajaa noita.

Päällikkönä—sanotaan—on heillä itse Häijy, johon ei pysty lyijy, jota ei tuli, ei vesi väijy.

Päättänyt hän hävittää on koko Oulunläänin, ettei kukko kieku siellä, ei kuulu ihmis-ääni.

Venehissä he vallitsevat Oulujärven vettä.
Tuskin tohtii kirkkomatkan tehdä asehetta

Tunkeutuvat taloihin ja juovat sekä syövät.
Kuka heitä vastustaa, sen kuoliaaksi lyövät.

Kajaaninkin kaduille jo öin he uskaltavat.
Viskaali on vimmoissaan: Mi aika? Mitkä tavat!

Nähdään merkit taivahalla ja monta uhkausta, maailman loppua peljätään ja tuomion tulemusta.

Se oli niihin aikoihin kuin Penna sen unen näki, jota sitten kaikkiällä kertoi seudun väki.

Oli niinkuin ollut oisi suuri pätsi maassa, suurempi kuin Immolan ukin tervahauta haassa.

Siitä tulenliekit nousi Suomen taivahalle, äänet hurjat, huutavaiset kaikui kaikkiälle:

»Paadam, paadam Paaranista! Jehova on suuri.
Jaoitettu on Jeriko ja pyhän linnan muuri.»

Kysyi Penna, jonka opas oli itse vanha Aadam:
»Kuka on tuo hirmuhuutaja? Mitä on tuo: paadam, paadam!»

Vastasi Aadam hänelle: »Se on Juudaan jalopeura, joka karjuu kahleissaan ja verta himoo teuraan.

Se on suurten sotien merkki.» Vaikeni Aadam, kaikui toinen ääni niin kovasti, että maa ja vuoret raikui.

»Kauhistus Karmelista! Täytetty on Gehenna.»
Silloin hiukan tutisevan polvensa tunsu Penna.

Mutta Aadam selitti: »Se on se suuri Skorpionin, jonka hampaat niskassansa on tunteva kohta moni.

Se on syntien syvien merkki.» Ääni kolmas ärjyi, niin että kaikki kuolevaiset taivaan alla värjyi.

»Mene tekel meille, teille! Uus tulossa on Upharsin!
Kauhistikoot kansakunnat, kun ma maata marssin.»

Mutta Penna, mi peljästynyt ei aivan vähimmästä, kysyi: »Mikä arvelu on Aatamilla tästä?»

Vastasi Aadam hänelle: »Se on se pöyhkä riikinkukko, jota pitää kädessään se pimeän paikan ukko.

Ja nyt kavahda, katsele!» Pois Aadam hältä haipui.
Mutta niinkuin Ukon lyömä Penna maahan vaipui.

Pätsin liekkimerestä tulikukko esiin sousi, astui kerran keikahutti ja aidan päälle nousi.

Siinä alkoi kiekkumaan. Maa järisi, tähdet putoi, pilvi synkkä taivaankannen kaiken yöhön kutoi.

Ilman patsaat pamahteli, kukistui koko riikki.—
Samana yönä ryöstettiin Kivesjärven ruukki.

NELJÄSTOISTA LAULU.

Tapa on meidän patruunalla—jota hän yhä jatkaa— kevättalvella kerran vuodessa tehdä pieni matka.

Karjalan kaiken hän ajellee ja Pietarin kautta palaa, ostaa metsiä matkoillaan, mut hommansa muut hän salaa.

Karjala näet on kaunis maa: joka kylässä taloa sata, joka talossa kymmenen tyttöä, kassan ruskean kantajata.

Emännillä on tsaijut hyvät ja isännillä viinat.
Patruunalla on muassaan musliinit ja silkkiliinat.

Lauluja urhot laulelee ja sananlaskuja lausii.
Viinan vierellä vierähtää voi helposti vuorokausii.

Karjalan mies on hyvä mies, ei kieltää voi hän mitään, tarjoaa, mitä talossa on. »Kuda Ruodshin brihalle pitää?»

Paljon pitää patruunalle: karhuja kaattavia, hirviä hiihdettäviä ja impiä ihania.

Hei, miten sukset sujuilee, kun Karjalan brihat luistaa!
Aamuhämärässä hongan alla he naukun ottaa muistaa.

Aunuksessa on aavat maat ja kirkas on hangen kanto.
Karjalan tytöillä vilkas silmä ja sukkela suun on anto.

Palannut juuri patruuna oli moiselta matkaltansa, mutta jo kotihin tullessa kivun tunki hän rinnassansa.

Vilustunut hän varmaan lie, on viikkoja monta maannut.
Sillä aikaa Anja-rouva ei tanssimasta laannut.

Mit' oli ennen hän menettänyt, siit' otti nyt hän koron.
Oli niinkuin nielaissut hän oisi tulisoron.

Yhtenään piti iloa ja herroille häiläköitsi, suu oli sula hunaja ja katse kipenöitsi.

Monet katsoi kummeksuun. Hänen hulluksi tulleen luultiin.
Mutta kahvipöydässä jo kummia hänestä kuultiin.

Kohta ei koko Kajaanista eikä Paltamosta löytty herraa, mi kehunut ei Anjan suosiesta.

Minkä herrat osotti tien, sen talonpojat karsi.
Kautta kaikkien hollitupien oli hän puheenparsii.

Mik' on meidän joutsenella? Ryvettykö valkee?
Alla tuskan armottoman Anjan sydän halkee.

Kaikki on hälle pimeää ja pahaa maailmassa.
Ei hän vielä hullu ole, mut hulluksi tulemassa.

Tulet tuikki ruukilta, oli valaistu yläkerta.
Ulkona lumiset koivut yksin katseli valomerta.

Miehet hiljaiset hiihtelevät pitkin metsän rantaa.
Virkahtaapi se pisin mies, joka karhuntaajaa kantaa:

»Kontio korvennettava on pesähänsä omaan.»
Ikenensä irvistivät nauruun sanattomaan.

Ruukilta soitto, laulu soi, on juhlat juuri heillä.
Miehet hiljaiset hiihtelevät poluilla ja teillä.

Aitan ovi murretaan ja öljytynnyri tuodaan, kumotaan kuistin rappujen alle ja risurovio luodaan.

Tuluksin tulta isketään. Hyvä Jumala! Liekit jo liehuu.
Kellarin kivilattialla öljy kuuma kiehuu.

Syttyy parrut, siltapuut. Hoi, missä on ruukin väki?
Lumiset koivut yksin yössä tuhotyön sen näki.

Hoi, koko kellari tulella on! Pian permantopalkit pettää.
Saako näin tulla Tuonen sato ilman hiiskehettä?

Yläkerran salissa soitto soi. Pidot siellä on patruunessan.
Alakerrassa isäntä yksin voihkavi vuotehessaan.

Hänen rintansa on niin kipeä, hänen päätänsä suonet hakkaa.
»Anna anteeksi, Anja kulta, ja tanssimasta lakkaa!

Tanssin tahdit mun pääni päälle kuin rautapiikit putoo.
Kuolema ympäri kulmiani jo suruhuntuja kutoo.

Lakkaa, lakkaa, Anja kulta! Anna soiton seistä, että mun silmäni sulkeuu elon pettävän harhateistä.»

Kukaan häntä ei kuuntele. Yhä hurjemmin soitto soipi.
Anja-rouva, se ange-rinta, niin kauniisti karkeloipi.

Vaan mikä suhina ulkona? Mikä kajastus seinillä loistaa?
Kauhun vallassa tanssivieraat katsoo toinen toistaan.

Hetken on haudan hiljaisuus. Kukin kohta jo sanan löytää.
»Tules' on ruukki, me palamme. Pois!» Luo ovien kaikki töytää.

Ovet on ulkoa teljetyt. Hyvä Jumala! Murhaa! Murhaa!
Mieletönnä he telkimiä rynkyttävät turhaan.

Kuolema selvä edessä on, ei kukaan kuulu apuun.
Silloin tikapuita myöten miesi ylös kapuu,

ikkunan irti ruhjaisee ja saliin astahtaapi. Anja-rouvan ange-rinnan sylhinsä saapi,

karhuntaajaan kääriä, kuin pyssynluoti hävi. Ei ole kenkään kertonunna, kuinka muiden kävi.

Mutta orhi valjahiss' oli tikapuiden alla, katosi metsään huurtehiseen vauhdilla vaahtoisalla.

VIIDESTOISTA LAULU.

Järven jäätä he ajoivat ja aamuruskoa kohti kaukana vaarojen rintehillä jo kullassa hanget hohti.

Lumihutehet putoelevat Anjan silmäluomiin.
Hullu-Jaakko hevostansa hoputtaa ja suomii.

Päättänyt on hän ajaa sillä siks kuni päivä koittaa.
Järven jää hevon korskuvan alla soipi sekä soittaa.

Herää Anja tainnoksista karhuntaajallansa.
Tuntee hienot hutehet ne silmäluomillansa,

kysyy: »Mikä mun silmilleni putoelee kuin lumi?» »Nuku mun nuppuni kultainen! Se on unhoituksen

uni.»

Hepo korskuu, korja kiitää, järven kansi keinuu.
Anja Jaakon povella kuin orvonkukka uinuu.

Kysyy: »Mikä mun allani niin keinuu kumman lailla, ajammeko me merellä vai autuasten mailla?»

Virkkaa Jaakko: »Ei se ole kuin yksi-öinen kohva,
Kivesjärvellä kiikkuvainen, mut alla jää on vahva.»

Hepo juoksee, tiuvut soipi, kulkuset kilahtelee.
Kaukana rinteillä metsäisillä jo kiteet kimaltelee.

Anja silmänsä aukaisee. »Mikä loistaa mun silmäterään?
Miksi niin minun sielussani kultaiset kuvat herää?»

»Päivällä vaan on hopeat ja kullat vaan on kuilla.
Eihän se ole kuin aamun koitto mun orhini vemmelpuilla,

orhini yksi-öisen tään, jolla yhden yön ma ajan. Siihen, missä se seisahtuupi, teen minä sinulle
majan.»

Silloin Anja silmät sulki, Anja ange-vöinen, tuntui kuin hän ollut ois vaan lapsi yksi-öinen.

Poiss' oli tunteet tuskapäät ja sydän, mi pahaksi paatui.
Samalla hepo henkäsikin ja kuolleena maahan kaatui.

Päivä kohosi korkealle, paistoi suuriin mehtiin.
Alle kuusen kukkalatvan havumaja tehtiin.

KUUDESTOISTA LAULU.

Yhden yön he nukkuivat ja nukkuivatpa kaksi, kolmantena Anjan mieli kävi jo ankeaksi.

Sellainen se ihmisluonto aina olla taitaa.
Tuli hänelle ikävä taas omia kotimaitaan.

Havuvuoteelta nousi hän ja ulos majasta hiipi.
Juoksi, joutui. Oksapuut hänen hapsiansa riipi.

Risut repi helmoja ja kannot kaasi jalkaa.
Tähtösiä avuksensa anella hän alkaa.

»Oi, sa Tähti, Luojan luoma, anna kengät mulle, että ma ehjänä joutuisin kotimaalleni siunatulle.»

Antoi Tähti kengät hälle. Keveämmin hän juoksi.
Kuolla oli nälkähän. Tuli hyvien ihmisten luoksi.

Koputti tupien oville: »Oi, ihmiset armahtakaa!
Aukaikaa, hyvät ihmiset, mua kuolema ajaa takaa.»

Aukaisi ihmiset ovensa ja antoivat hälle ruokaa.
Kysyivät, ken oli hän. »Oi ihmiset anteeks suokaa!

Ehdi en teille kertomaan, mun täytyy juosta, juosta, siksi kuin näen ma kohoavan suuren vuoren
suosta.»

Kevät joutui, hanget sulii, puihin puhkesi lehti,
Vihdoin alle Kivesvaaran Anja raukka ehti.

Nousi suosta suuri kulju Hiiden kirkon lailla.
Siinä vasta hän huomasi, ett' oli hän kotimailla.

Tapasi paimenpoikasen ja kysyi patruunata.
Poika häntä katseli kuin unissa kulkijata.

Tuli hän ruukin paikalle; oli poissa rakennus oiva: pari sammalpaatta vain ja nurmi vihannoiva.

Lehmät kävi laitumella, missä ennen sipsi silkkikenkä-mamselit ja helmet hienot hipsi.

Miss' oli ennen huvimaja, siinä nyt heinälato, missä kukkia kasvoi, siitä nyt perunan saatiin sato.

Haihtunut kuin höyhen oli Kives-ruukin taru.
Kansa kulki körteissä ja maa oli kylmä, karu.

Anjan rintaa ahdisti. Hän tapasi ihmisiä.
Kaikk' oli outoja hänelle, ei yhtään ystäviä.

Kyseli paljon hän ruukista ja ruukin mylläristä, taideniekasta suuresta ja pienestä Lumikista.

Kukaan hänt' ei ymmärtänyt. Yksi vanha muori virkkoi: »Noista kerrottiin, kun minä olin nuori.»

Katkerasti silloin itki armas Anja rukka.
Yksin jäänyt maailmahan onko orvonkukka?

Itkien hän astui alas virran vieremälle.
Rannan tyynen peili näytti vanhan vaimon hälle.

Hapsi oli harmennut ja poski käynyt ryppyyn.
Hältä, joka eilen vielä halunnut ois hyppyyn!

Silloin hiljaa hymyeli Anja-rouva ynnä äkkäsi vasta, että oli onnen hän elänynnä.

Purot kaikki pulputtivat, tuoksui kuusten kerkät, raikui linnun lauleloista rantalehdot herkät.

Tuhat-äänin lauloi luonto Luojan ylistystä, kesän nuoren kukintaa ja lemmen täyttymystä.

**

SIMO HURTTA

Runosikermä Isonvihan ajoilta

(I 1904, II 1919)

ENSIMMÄINEN SARJA.

HÄÄT HOVILASSA.

Simo Hurтта, hurja miesi, ajoi orhin pappilahan; pappilassa lämmin liesi katsoi kammon kulkijahan; hilpeästi räiskyi kuusi, liekkui lämmin ortten alla. Istunut ei Hurтта, huusi äänellänsä karhealla:

»Ja jos nyt et tytärtäsi mulle pappi parka anna, et sä enää ikänäsi kirkon kymmenystä kann! Kuuluttaako tahdot? Tässä kaikuu kellot kalvan tiestä, myös on sotakirves lässä jos on tarpeen puhemiestä.»

Antoi tyttärensä pappi, mieheen vihattuhun vihki, vapis valkoparta appi, nääntymässä' on nainen nihki; Simo Hurтта koppoi korjan, hevон neuvoi helmivyöllä, toi kuin oisi tuonut orjan Hoviin vaimon keskiyöllä.

Viikko häitä hankittihin, pantiin olvet, leivät lestiin, saatiin salit köynnöksihin, pirtit sekä portaat pestiin; maksoi viinat vilja-auman, tuotiin toista mailta muilta, ryydit kautta Juutinrauman, viinit Saksan salmein suilta.

Vieri pitoviestit julki, häihin rikkaat, köyhät vaati, vallat kuomureessä kulki, Kajaanista kaikki raati; juhlittihin, juotiin kovin, karkeloitiin vuorokausi, eellimmäisnä voudit Hovin, Arnkil, Björn ja Jessenhausi.

Kestit oli pihan puolla rahvahalle rakennettu, höyryi lihaliemet tuolla, murtui vehnä eikä pettu; vaan ei kaiu kanteloiset, vait on kansa, synkkä, vakaa; karkeloita suurten toiset katsoo ikkunoiden takaa.

»Läkkän, armas, kartanolle katsomaan, kuin juhlii kansa», lausui Hurтта nuorikolle parhaimmalla tuulellansa. »Vieraat, Hurttan malja juokaa! Nähdä ihmeen tuon ma halaan, talonpoian täynnä ruokaa.

Hetki, pyydän, kohta palaan.»

Poistui. Raikui riemukesti kurkihirren kuulun alta, kohta päättyi verisesti: palas Hurtta ulkoisalta, hurme ohimosta juoksi; vieraskansa säikähtänyt rientää pyörtyväisen luoksi: »Mitä? Kuka? Kuink' on käynyt?»

Pimeässä jousen tiehen oli kirkas puukko pantu, osotettu otsaan miehen; siitä Hurtan päässä rantu. Kuiskutellen vieraat läksi: »Häät on huonot, Hurtta parka!» Itse kääntyi kipeäksi, vaali häntä vaimo arka.

ERKKI PEHRSSON.

Ärjyy Ämmä talvi-yössä, karkaa varsat vahtopäiset, välkkyy kuudan virran vyössä, helkkää hiljaa hileet jäiset; kuuntelevi korpi sankka, kaupunki ja linnan muuri, varus Kainuun uusi, vankka, valmihiksi saatu juuri.

Kuutamossa kuohut ryntää, utu täyttää taivahalle, pauhu paatta jäistä kyntää, hyytyy jälleen hyhmän alle; kosken päällä kohvakirkko, siinä tornit, siinä pylväät, kimmeltävi jäinen nirkko— taasen kaatuu kaaret ylväät.

Mutta Pöllyvaaran peikot lyövät yössä kättä kahta, vastaa tervehdykseen veikot tuolta puolen Turjan lahta, humahtavat kuuset Kuhmon, Paltatörmän hongat kuiskaa, mutta Kivesvaaran ruhmon päällä Hiiden neiet huiskaa.

Kosken rannalla on talo, tulet tuikkaa virran vyöhön, vilkkuu kapakasta valo, kaikuu telme talvi-yöhön. Siellä Erkki Pehrsson peuhaa, sihteeri ja tullivouti, ja hän räyhää ja hän reuhaa; hyvin juoda Erkki jouti.

Virkana ei hällä muuta, sulkea vain tulliportit, kapakassa soittaa suuta, hoitaa pullot, pelikortit. »Hei, vai etkö velkaa anna, siispä päältä housut, paita! Eukko, tuoppi täysi kanno, juokaa, veikot, harjakkaita!»

Erkki Pehrsson iloissansa iskee pöytään tinakannun: »Kuka myöpi kunniansa, kuka panttaa maan ja mannun, kuka lahjat laulun, viisun, kuka tunnon hyvän tuhlaa; minä vainen vaatteet riisun— eikös juoda Erkin juhlaa?»

Täss' on poika, Erkki Pehrsson, kaupungin ma portit suljen, täss' on herra, Erkki Pehrsson, koska tahdon, itse kuljen. Pukuani moittii moni, mulla vastaus on ainut: kunniansaan Salomoni paremmin ei vaatehtainut.»

Hoilaa Pehrsson pöydän päällä.—

Koputetaan, viesti tuodaan:

»Hoi, on matkustaja täällä!»—

»Veikot, hälle malja juodaan!»—

»Hoi, hän portin eessä pauhaa!»—

»Viekää hälle viinatilkka,
totta, toivon, saa hän rauhaa!»—

»Erkki, jätä pois jo pilkka!

Maaherran on airut tiellä.»— »Olkoon vaikka itse pirun, saa hän siksi olla siellä kuin ma viinan päästä virun. Hoi, on veikot virka vakaa: kun on torninkello kuusi, portti kiini! Miesi makaa, virka valvoo.— Korjaa luusi!»

Punaisena koitti huomen, kohta kaikui joka kotaan: »Rikottu on rauha Suomen, viedään jälleen miehet sotaan.» Tullut oli airut, tuoden sanan synkän, ilottoman. Mutta ennen päätä vuoden sai jo Pehrsson virkaloman.

SIPO NEVALAINEN.

Talonpoika kelpo asui Nurmeksessa, Nevalainen. Pelto antoi, karja kasui, hyvin hyötyi mantu mainen; säästi häntä hallan tuho, itse karhut kauas suisti, poika hällä ainut, Juho, vaimoltansa viime muisti.

Esivallan alammainen oli Sipo varsin nöyrä, kuninkaalle kuuliainen, vaan ei valtain eessä köyrä; päivällensä verot maksoi, sitten kirstut kiini sulki, viikon raatoi, minkä jaksoi, sunnuntaisin kirkkoon kulki.

Kuuli kansan nurkuvaksi: »Auta Herra vainon alta! Käynyt liian raskahaksi täällä' on Hurtan huono valta. Piiat raiskaa, poiat ryöstää, viepi sotaan viimeisetki, tiloiltansa toiset syöstää; eikä koita koston hetki.»

Nevalainen kuokki, kaatoi niinkuin ennen kaskeansa; kauan rauhallisna raatoi, tuumi: »Turhaan nurkuu kansa. Käypä laatuun elää täällä, onpa herra herrallaki: vaikk' on voudit vallan päällä, luja meill' on Ruotsin laki,»

Katso, kasvaa kansan nurku: »Emme enää kestä tätä. Tavarast' ol' ennen surku, nyt on tullut hengen hätä, sata saanut Hurttia miestä, alottanut hurjan hovin, syödä, juoda, ryöstää, piestä— kaikki vievät omin luvun.»

Nevalainen tuumi tuota: »Hädästä ei päästä parku. Joka Jumalaan ei luota, häll' on eessä hätä, karku.» Pennillensä verot maksoi, sitten kirstut kiini sulki, viikon raatoi, minkä jaksoi, sunnuntaisin kirkkoon kulki.

Päättyy kansan pitkämieli: »Jo nyt Herra heitti maamme. Kallellaan on vallan pieli, poissa Kaarle kuninkaamme. Oikeutta itse teemme, kirvein Hurtan huovit lyömme, taasen kuivuu kyynelme, taas on rauhalliset yömm.»

Nevalainen kuokki, kaatoi niinkuin ennen kaskeansa; kauan rauhallisna raatoi, vaan kun vaikene ei kansa, käypi miesi miettiväksi; valjahisin varsan suori, papin pakinoille läksi; jäi vaan kotiin poika nuori.

PAPIN PAKINOILTA.

Palas pappilasta. Pellot, niitut, nurmet vihannoivat, keinui kilpaa kissankellot, terhen leikki, sirkat soivat, ajoi tuulen aallot viljaa, keskikesän sydän sykki; vitkaan astui varsa, hiljaa ukko ohjaksista nykki.

Mietti Nevalainen. Kummat ajatukset mielen täytti. Alat aavat, oudot, tummat kirkkoherra hälle näytti; aukas ajantiedot, joista näkyi, ettei vaiva lopu, ellei tule taisteloista Venään kanssa pitkä sopu.

»Uus on merkki idän alla»— opettanut oli pappi— »tunnustähti taivahalla, säihkyvä kuin päivän sappi; nyt se viistoon vielä loistaa, kohta paistaa päämme päältä, sodan, sorron maasta poistaa, karkkoo Hurtan kauhut täältä.»

Näinpä suusta sulavasta oli pappi tarinoinut, puhunut myös kapinasta: hyvää tuost' ei tulla voinut, ellei vaihtuis esivalta maassa kaikkiansa kerta; päästäis Hurtan ikeen alta vuotamasta liioin verta.

»Sunnuntaisin kirkkoon tule, siellä enemmän ma puhun, siihen asti suusi sule, kuulla Hurttia voisi huhun. Miehet varmat vaan on myötä; saa ei kotiin jäädä kukaan. Hiljaa tehdään suurta työtä. Hyvästi, ja Luoja mukaan.»

Saattoi portahille saakka.— Ukko ohjaksista nykki; raskas painoi mieltä taakka, sydän kuuluvasti sykki. Vitkallensa varsa astui, vitkaan miehen aatos vierä; kasteesta jo niitut kastui, kun hän kotitielle kieri.

Juoksi Juho vastaan ukon: »Kävi Hurtan huovit meillä, rikkoi aitan uuden lukon, oli pitkät piilut heillä, veivät lehmän ometasta, karsinasta hiehon hyvän; huusin, kielsin ottamasta, sain ma otsaan naarmun syvän.»

Kieri kärryt kotipihaan.— Vastauksen ukko säästi; suuttunut ei ilmi vihaan. Varsan valjahista päästi, äänetönnä hakaan johti; tullessansa aitan sulki, seisoi, siirtyi tupaa kohti, niska kumarassa kulki.

Seuras poika myrskymiellä.— Tuumi ukko, astui tupaan, liikkui niinkuin outo siellä, luottamatta omaan lupaan. Vihdoin vuotehelle vääntyi; näki tyhjän pyssyvaarnan, kysyvästi poikaan kääntyi, toki säästi nuhdesaarnan.

Huomenelta varhain nousi, poikaa punastuvaa tutki. »Petoja on varten jousi, vihollista tuliputki. Pyssy paikallensa nosta! Vaikk' on esivalta väärä, pahalla en pahaa kosta; Jumalassa juoksun määrää.

Käymme kynökselle.»—Läksi, läksi myöskin poika myötä. Saatiin pelto pehmeäksi, tehtiin iltaan asti työtä. Astuu ukko aurallansa, kyntää vaot suorat, harvat; muu ei muutos muodossansa, rypyssä vain kulmakarvat.

HURTITA MATKUSTAA.

Aamu kirkas Karjalassa, tuores kesäheinän tuoksu, päivän kehrä nousemassa, vilisevä virran juoksu; purret virran vettä viiltää, hopeaiset hunnut huljuu, kastehiset lehdot kiiltää, suvannolla joutsen suljuu.

Palaa Hurtta matkaltansa Repolasta rikkahasta, saattajana salon kansa; palaa rajan katsonnasta. Seuraa immet Kuudanlahden, poiät Porajärven takaa täyteiseltä purren kahden; kolmannessa Hurtta makaa.

Vaikka valtakunnat taistaa, Karjalassa, kahden puolen rajaa, rauhan päivä paistaa; tuo on heelmä pappein huolen Käräjill' on kansan nähden rauhan kirja rakennettu, luotu alla Luojan tähden, valamiehin vahvistettu.

Mukavasti Hurtta loikoo, taskumatistansa maistaa, jäsenensä jäykät oikoo; syvyys päilyy, päivä paistaa. Viime yö, ei lämmin liian, nukuttihin nuotiolla, noustiin lauluun sinipiian; nyt on Hurtan hyvä olla.

Pajariksi parhaimmaksi häntä rajakansa sanoi, löysi vallan laatusaksi, viipymähän vieraan anoi; kunne tuli, oli tuttu, kussa istui, piiraat tuotiin, kannel kaikui, kiersi juttu, koashat syötiin, voashat juotiin.

Noita muistelee nyt Hurtta, hymyyn partahuuli kiertyy. Hei, jo koski nielee purtta, mäkiseksi virta viertyy, vaahto varppehille loiskaa, pärske yli pääinkin hipuu, lehdot huiskaa, rannat roiskaa— taasen tyyneen purret lipuu.

Rallatellaan rattoisasti, kiertää juttu ynnä kasku, kuuluu kumu kyliin asti, nähdään Hurtan koskenlasku; seisoo neiet rantamalla, poiät hiekkaa pitkin piukoo, törmälläpä, talon alla, hieho yksinäinen siukoo.

Tarinoidaan venehissä, hyvin kertoo karjalainen: »Tuoss' on sotasaari, missä yönsä nukkui Laurikainen.— Tuoss' on piilopirtin tähteet, tuolla metsäkitkun seinä.— Tässä läikkyi hurmelähteet; tulisijat peittää heinä.»

Tarinoidaan taisteloita. Vanhain posket puuntelevat; muista eivät nuoret noita, kummastellen kuuntelevat. Valitellaan vainon öitä, muistellahan vanhaa aikaa, muinahisten miesten töitä; vihdoin Vornan virsi kaika:

VORNAN VIRSI.

Aunuksessa kauas, julki kuului Vorna voimallinen. Monet Suomen retket kulki, työnä ryöstö, tappaminen. Varhain oli Kainuun kauhu; pahemmaksi vielä paatui, missä matkas, syttyi sauhu, missä iski, miesi kaatui.

Ryösti vihdoin nuoren naisen.
Vienot lempiviikot vietti.
Heimo neien karjalaisen
kauan kostomatkaa mietti:
»Hirtettävä oisi Horna!»
Sulhot sotatielle suori.
Tultiin kylään, nukkui Vorna;
liitoss' oli nainen nuori.

Nukkuessa vangiks sitoi vaimo viekas miehen moisen, orteen nuoran toisen nitoi pankon patsahasen toisen; köytti kiini vankat ranteet, pani paulat pitkin vyötä, sitoi solmut, väänsi vanteet; katsoi kuuhtu naisen työtä.

Köytettäissä Vorna heräs.
»Mitä liikut, vaimo kulta?»
»Sitä liikun, silmäteräs,
pudonnut on peitto sulta.»
Heräs Vorna toisen kerran:
»Mioks et nuku, Luojan nuppu?»
»Siks en nuku, nuppu Herran,
siirtyi päältä sääskenhuppu.»

Heräs Vorna kolmannesti:
»Jäseneni jäykät ovat.»
Virkkoi vaimo kiirehesti:

»Allasi on oljet kovat,
varro, tasoitan ma tilan.»
Päätti työnsä nainen nurja.
Huomas Vorna huonon pilan:
»Mitä mulle teit sa kurja?»

»Jo nyt olet urho köytty, kytketty on Vornan voima, olet turman lintu löytty, naisen nuoren kammitsoima; jo on tullut tuomiosi, sotatiellä heimo sorja, miekoin Vorna naista kosi, on nyt itse naisen orja!»

Potkas Vorna vuoteellansa, orret murtui, köydet aukes, ponnistihe voimassansa, pankon paadet maahan raukes, seisoi eessä naisen nuoren niinkuin synkkä aarnihonka, niinkuin myrsky päällä vuoren taikka pitkän pilven lonka.

»Olin silloin urho köytty, kun ma äänes heljän kuulin, olin silloin lintu löytty, kun ma kullaksein sun luulin, olin silloin vaimon vanki, kun sa lattialla liikuit, olin tiellä Tuonelanki, kun sa polven päällä kiikuit.»

Koppoi keihään, miekan, syöksi ulos iltaan synkeähän. Päätyi nainen nuori yöksi lautsan päähän itkemähän. Saapui suku aamun tullen: »Jo nyt kuivu silmäkulma! Jo nyt kosto koitti sullen, surmattu on Vorna julma.»

Huusi vastaan hurja vaimo. »Todeksi en tuota usko, vielä elää urho aimo, punertaa kuin päivän rusko!» Näytetähän Vornan miekka: »Totta tunnet tapporaudan? Ruskottavi rannan hiekka, miss' on sorja saanut haudan.»

Kylpi nainen kyyneleissä: »Viel' en todeks usko tuota, varmaan vuorten jyrkänteissä kirpoi miekka miehen luota.» Näytetähän keihäs hälle: »Liekö tuttu tumma veri? Vieri maalle vehreälle, missä suuri surman peri.»

Nyyhki vaimo voivuksissa: »Viel' en menoon usko miehen, varmaan soissa soiluissa tarttui ruoste raudan tiehen. Vielä elää kuulu kulta, vihertää kuin latva virven. Itketätte ilmi multa, kunne johti jäljet hirven.»

Näytetähän Vornan vyöhyt kera puukon helapäisen. »Kussa paistoi kuudan-yöhyt poikki virran vieriväisen, siinä kaatui kaunis vuona Tuonen virven vihannoiden, kuolon kukkiessa luona, Manan lasten laulun soiden.»

»Ja jos Manan lapset lauloi, laulakohot maahan munki, ja jos kuolo kullan kauloi, löydän sulhon surmatunki, tulen, tunnen metsät sankat, kussa kukkii kuolon niini, väännän sieltä vaulat vankat, nidon niillä kullan kiini.»

HURTAN KOSKENLASKU.

Kuuluu jälleen kosken pauhu, kierretähän lehtosaari, näkyy niemen takaa sauhu, kohoo kaunis taivaan kaari. Hurtta nauraa höröttelee— kosken nielu purtta kiistää— niinkuin kirkkoon köröttelee; silloin rantaan venhot viistää.

Selittävi saattoväki: »Nouse, mahti, maihin tässä! Kov' on eessä koprumäki, siinä Lempo leikkimässä. Purren poikki niemen viemme, niin myös veivät taatot ennen, taas on väljä väylätiemme meidän Lieksan vettä menen.»

Hurtta alla hurstiteltan taskumatistansa maistaa, heittää taakse kypärheltan, silmät hurjat päässä paistaa, partaan pullon kaula peittyy; katsahtavi matkan menoon, maiskahuttaa huulta, heittyy ylpeästi selkäkenoon:

»Kun lie koski Lemmon luoma. Lemmon lentoneuvot saamme, kun lie laskematta uoma, ensi kerran laskekaamme! Tulkoon, mikä tulkohonkin, tähän juutun niinkuin jurtta; akkoja jos urhot onkin, paikaltaan ei liiku Hurtta.»

Seisoo, miettii miesi parat, aatkeloivat ankarasti. Eivät oisi urhot arat, vaan on liian kallis lasti: »Hukkuis meiltä saatettava, sota tuosta tulla voisi, eessä meillä mestuulava taikka hirttonuora oisi.»

Mutta Hurtan muoto muuttuu, kaartuu kulmat synkät vakoon, ja hän ärjyy ja hän suuttuu: »Kun ma käsken, toteltakoon! Ensi kerran elämässä pakko munko myötä antaa? Nähdään, ken on herra tässä, kuka meistä kontin kantaa!»

Kuiskuttavi miesten kuulla Mikko huovi, Hurtan seura. Hurtta itse tuhtopuulla puuskuttaa kuin jalopeura. Hetki vakava on varsin. Vaan jo hymyy karjalaiset, vastaa vanhat puheenparsin, naureksivat nuorempaiset.

Tuokio! Ja metsä liikkuu, aukee kuvat oudot, somat, immet kuusten alla kiikkuu, niinkuin luonto, alastomat; luonteleivat luokse venhon, varpaat valkohiekkaan piirtyy; niinkuin nostamalla tenhon teloillansa pursi siirtyy.

Vait on Hurtta hurmiossa. Onko taikaa, onko unta? Vai tää lie se lehto, jossa leikkii lemmen valtakunta? Lähtenytkö metsän kansa panemaan on urhon paulat, vaiko astui aalloistansa vellamoiset vahtikaulat?

Väikkyy hurman, turman kuvat: veikistäikse vöitten vanteet, käsivarret pingoittuvat, nousee, notkuu nuoret lanteet; paistaa auringossa iho, välähtelee koivun kuori, puiden takaa kosken kiho sekä vihryt rantavuori.

Tunne hurja Hurtan täyttää, hartaus ja mielihaave, kohottavan kättä näyttää, tuijottaa kuin metsäaave, tanssii soihdut silmän eessä.— Silloin lehtoon immet lymyy. Taas on venho virran veessä; Mikko hyvillänsä hymyy.

ISÄ JA POIKA.

Hyvin pappi liekin liehtoi, kulon kulkemahan laski, pauloihinsa parhaat kiehtoi, kaatui tuosta kaunis kaski; liehtoi myöskin Hurtta julma, sekä kansan sorto, hätä; näinpä kohta kulon huima kulki pitkin pitäjätä.

Ensin Yrjö Sormu yhtyy rovastihin rohkeahan, toimen, tarmon miesi, ryhtyy samaa tulta liehtomahan; syttyy Tuomas Turuinenki, Sykkö, Tikka, Viklo, Jukko, voittaa tulen tuiman henki, yhtyy tuumaan Mantsin ukko.

Mutta seisoo niinkuin vuori Nevalainen virtaa vastaan, tyn' on, kylmä miehen kuori, sydän sykkää ainoastaan. Kohoo kesken liekkilammen niinkuin honka suuri suolla, seisoo lailla rautatammen esivallan vanhan puolla.

Mutta ukko suree. Huolta hälle suurta poika tuopi: saa ei enää sanaa tuolta, tuskin vastauksen suopi. Päivät yrmy, yöt on poissa, viipyy aamunkoittoon asti, toimittaa hän työnsä koissa, nekin varsin vaikeasti.

Sattuu joskus huomenella, tapaavat he toinen toisen kotipellon pientarella, auetessa aurinkoisen. Kimmahda ei kielten lukko; kauan syrjään katsotahan. »Mistä tulet?» kysyy ukko. Vastaa poika: »Tulenpahan.»

Taikka saapuu viesti saloon:
»Taas on Hurtta tehnyt pillan.»
Tulee Nevalankin taloon.
Huokaa ukko suussa illan:
»Milloin saa hän tuomionsa?
Milloin ajat parannevat?
Eipä taida ennen, konsa
kuivuu tämän talon nevat.»

Välkähtävät silmät Juhon: »Ei se oikeus aina voita, eikä jälkeen turman, tuhon aina onnen päivä koita! Yöhön tarpeen yön on rotu, viekas, synkkä, tuima tähän. Mies on mennyt, ken ei totu pimeässä näkemähän.»

Kuulee ukko kummastellen:
Outoa on pojan kieli.
Mistä sanat saakin? Kellen
haastaa? Vai lie puolimieli?
Tyyntyy vihdoin tuosta, töitä
Hurtan hiljaksensa suree.
Mutta yksin, pitkin öitä
Juho hammastansa puree.

Niinpä ukko Nevalainen naapurihin kerran läksi. Naapurissa nuori nainen kävi varsin kieleväksi. Haastelevi niitä, näitä, sattuu vihdoin sanomahan: »Noh, kai kohta Juhon häitä Nevalassa hankitahan?»

Ukko epäluuloisesti kysyjähän katseen viskaa. Nainen silmän karsaan kesti keinutellen nuorta niskaa. »Vai ei vielä aivan? Taitaa olla juttu juoksemassa. Tuon ma tiedän, papin paitaa kudotahan Sormulassa.»

Ukko nousi, läksi. Tiesi nyt hän, kusta kulki uho, mistä sanat otti miesi, millä teillä juoksi Juho, Koskee isään poian hukka. Mykkyys korpitaloon koituu. Mutta Nevalaisen tukka hiljallensa hopeoituu.

IRJA.

Istuu impi kangaspuissa, käämi kääntyy, pirta piukoo, vaan on immen mieli muissa, aatos kaukomailla siukoo. Kutooko hän maalle rauhaa vaiko sotaa, viel' ei tiedä, mutta onnea ei lauhaa Sormun sorja tyttö siedä.

Ylpeä on Sormun Irja, tulikukka, suolla soihtu, kiehtova kuin noidan kirja, väkevä kuin velhon loihtu; silmät tutkivat ja syvät, varsi suora niinkuin salko, huulet niinkuin marjat hyvät, suu kuin hiirenherneen palko.

Saapuu maiden, merten takaa sulhot suuret orhin, laivoin, tyttö rukkasia jakaa; ottaa jonkun kihlat vaivoin, viikon pitää, sitten hylkää. Tuost' on huoli äidin oman: »Saa et koskaan kunnan ylkää.» »Niinpä saanen kunnottoman.»

Neittä Neva nuori lempii, Sipon poika, siisti, rehti. Mutta tyttö torjuu, empii, lepattaa kuin haavanlehti: tänään hälle hymyilevi, luokse luontuu, suuta antaa, huomenna jo lymyilevi, päänsä korkealla kantaa.

Mielellänsä immen isä tahtois tytön suostumahan: saadaan uusi, oiva lisä kansan pyhään asiahan. Nevalaisten neuvon kieltä kuulee koko korven kansa, vaan jos poik' on meidän mieltä, tuo hän muutkin muassansa.

Istuu impi kangaspuissa, käämi kääntyy, pirta piukoo, vaan on immen mieli muissa, aatos kaukomailla siukoo. Kutooko hän maalle rauhaa vaiko sotaa, viel' ei tiedä, mutta veri nuori pauhaa eikä tyttö tyyntä siedä.

Seisoivat he kesä-yössä kerran aitan portahalla; uivat laaksot utuvyössä, välkkyi järvet vaarain alla; pohjan taivas puna-kelta veti juovat vienot vesiin, toisen taivaan rantehelta kulki kuuhut valju esiin.

Tuli henki keskikesän niinkuin tuoksu kypsän marjan, paahde muurahaisten pesän, taikka savunsiinto karjan, astui ahon päivälaitaa, kylpi päällä poimulehden, nousi pitkin pellon aitaa, siinä kuperkeikan tehden.

Haihtui, kun nuoret näki, karkeloitsi kartanolla. Metsän puussa mykkä käki malttanut ei vaiti olla, kukahti jo kerran, kaksi, niinkuin ollut oisi kevät, kohta varttui varmemmaksi, kullat, helmet helisevät.

Mutta Juho vaiti pysyi
kädessänsä neien käsi.
Vihdoin hiljaa aivan kysyi:
»Olenhan sun ystäväsi?»
Kuiski impi: »Sun ma olen.»
Antoi suuta sulhaselle.
Tarjos sulho rintasolen:
»Milloin häitä impyelle?»

Mutta Irja katseen heitti kauas laakson vienon vesiin; taivaan valkopilvet peitti, kulki kuuhut valju esiin. Vartoi sulho vastausta, vartoi metsä, vartoi tuuli, näytti kuuhut kummastusta; mykäksi jäi immen huuli.

ELJAS IOCHMAN.

Eljas Iochman oli miesi, papin sälli, teini Turun, varhain tuskan valjun tiesi, tunki suuren sydänsurun: kadotti hän Annan vienon, Hovin rouvan, Hurtan kyyhkyn, helkanurmen heinän hienon, yksinäisen rinnan nyyhkyn.

Eleli nyt taaton koissa, kappalaisen valkohapsen. Oli kodin onni poissa, painoi isää murhe lapsen. Taatto tointaan hoiti, yksin Eljas hoivaa etsi vaivaan, kera metsän ystävyksin sekä yön ja tähtitaivaan.

Niin he tyyntä eli täällä. Ohi vyöryi ajan virta, jyrissyt ei päiden päällä elon myrsky-neitten pirta; kutoi kaihon kalvas tytti, helkki hiljaa huolten niidet, joskus vaiva värähytti, soivat surun kielet viidet.

Antoi vihdoin aika armon. Versoi alta murheen mullan terälehdet toimen, tarmon, virpi kauniin viljakullan. Elpyi Eljas eloon taasen: mikä mennyt on, ei palaa. Taaton toimeen laupiaaseen miehen nuoren mieli halaa.

Korpimaiden kuokkijaksi Eljaksen on tahto vankka, viljelyksen vartiaksi siinä, miss' on salo sankka, ettei voittais hengen halla, haipuis valon viime vana, sammuis pohjantähden alla tiedon alku, Herran sana.

Paennut on piispa, poissa Turun koulut, konsistorit, vaan ei Eljaan tutkinnoissa tarpehen nyt professorit. On nyt aika Herran pelon, tutkija nyt taivaan Luoja, kova eessä koulu elon, vaiva valtakirjan suoja.

Eljas hiljaa ahkeroipi, unhoittaa jo murheen maisen. Onnen virpi vihannoipi jälleen koissa kappalaisen. Pysähtyy jo huolen pirta, vaikenee jo surun vaski. Mutta vyöryy ajan virta, roihuu kapinainen kaski.

Syöksyy ukon-jyminällä, raastaa esiin rauhaisetki: »Eljas, nouse, elämällä vain on yksi suuri hetki! Päälles papinkaulus pue— jo nyt kosto koitti kerran— astu saarnastuoliin, lue valankaava kirkkoherran!»

Kalpenevi poian poski: »Esivallan uuden kaava!» Kuohahtavi suonten koski, vuotaa verta vanha haava, herää viha, herää vaino: »Rangaistaan nyt Hurtta raaka, poistuu maasta miekan paino, juurtuu lain ja Luojan vaaka.»

Luki Eljas valankaavan, vannoi kaavan mukaan kansa, uskoi ajan uuden saavan, rikkoi vanhan vannomansa, otti esivallan uuden kesken sotaa palavata, mennen Ruotsin mahtavuuden, ennen Kaarlen kuolemata.

Mutta, kertoo kansan taru, koska ilta tynni tuli, huohteli korpi karu, Eljas kyyneleihin sulii, kauan yössä kulki, sitten astui alle taaton katon, haastoi halki kyynelitten, vierii virsi valapaton:

»Sydän-yön ma lapsi lienen, liekuttama surun summan, tuskan tuiman myötä vienen käyden teitä elon kumman. Kunne käännyn, eksyn tieltä, minne mennen, joudun harhaan; milloin saanen miehen mieltä, miehen murheet sain jo vanhaan.

Minkä parahinta koitan, pyhintäni pyydän tässä, sen ma onnettuutta voitan, orpoutta elämässä; nyt en tiedä, mennä minne, kun on kauhu kaikkialla, eessä jyrkkä vaaran rinne, korpi kolkko vaaran alla.»

Itki isä harmaahapsi, murti häntä murhe sama: »Sydän-yön sa lienet lapsi, Ajatarten armastama, synnytetty sydänkuussa, vaahtokuussa vöihin väätty, tuuditettu tuskan puussa, itkun puusta kätky kääty.

En nyt tunne huoles hoivaa, sull' on kauhu kaikkialla, enkä tiedä tietä loivaa sulle tämän taivaan alla. Mitä teetkin, teet sa pillan, minne mennet, murhe herää; näit sa aamun, näit sa illan, milloinkaan et päivän terää.»

HOVILAN PIRTTI.

Palaa päre pankon puussa, rengit iltaruokaa haukkaa; ilta myöhä marraskuussa, ulkoisalla myrsky paukkaa. Yö kuin sysi, maa kuin noki, alastonna metsä, manner, riittehessä järvi, joki, kaljamalla kaikki tanner.

Hovilassa lämmin takka, pirtti pitkä, lautsat laajat, pinoo leipää Pirkko akka, röyhtäisevät ruoan saajat; piiat värttinätä vääntää, kyhnii uunin päällä ukko, koira pöydän alla ääntää, nukkuu orrellansa kukko.

Mutta pirtin peräpuolla, karsinassa, lasin alla, suutarin on pöytä tuolla; syltä sijaa mahtavalla. Hällä oma kynttilänsä; mestarmies on pitkä Jyrkö, rokon-arpi, nokka känsä, irstas, yksisilmä yrkö.

Muiden puheista ei piittaa, hoitaa Jyrki oman homman, väliin naskalilla viittaa, paiskaa pahasuisen komman, tuikkaa piian pakarahan; kirkaisevi tyttö kovin, tuosta rengit nauramahan, torumahan Pirkko tovin.

Lepyttäkseen naisten mieltä kertoo Jyrki tarinansa immestä, min saunatieltä koppoi Hurtta

korjahansa, jäätyn kassa järven jäällä, kiini korjan perään hyytyi, mutta Hurtan huovan päällä tyttö kohtaloonsa tyytyi.

»Hyi!» jo piikain kielet kilkkaa, »tarinaa ei taida Jyrki, taikka taas hän herja pilkkaa: poishan tyttö parka pyrki, kauan huuti talvi-yössä: huurteheassa kutri kiilsi, puukko kirkas Hurtan vyössä, kassan kauniin poikki viilsi.

—Huomenelta sulho tuli, korjan kartanolta löysi, kassa kyyneleistä sulii, tuli tuosta tuima köysi, saip' on sulhon jousen jänne; löip' on koston hetki kerta. Hiipi sulho häihin tänne, vuodatti hän Hurtan verta.»

Haastellahan Hurtan töistä, Hovin herrain hoilannasta, riettaahista rikos-öistä, vaimosta myös valkeasta; jää jo piian kehrävarsi, nousee rengit pöydän takaa, päre sammuu, putoo karsi; kohta koko pirtti makaa.

Mutta päällä lieden himmen Panu poika, punahuuli, istuu luona hiilen immen, kuulee, kuinka laulaa tuuli, ja hän kullallensa kuiskaa: »Kera etkö tahdo tulla? Missä ilman lapset huiskaa, siellä on salit, linnat mulla.»

Huokaseiksi hiilen impi: »Sinä valkee, minä musta, on mun piillä kaunihimpi liki pirtin öisen usta; jos ma taattos saliin saisin, pimentäisin pihtipielen, lautsat uudet nokeaisin, vihoittaisin taaton mielen.»

Sammuu hiljaa viime hiilu. Näy ei enää pimeästä muu kuin kissan silmän kiilu; lähtee lieden lämpimästä, haukottelee, köyristäikse, oikoo selkää, oikoo jalkaa, sotisopaan pöyristäikse; kohta taisto tuima alkaa.

VOUDIT.

Mutta viel' ei uinu talo. Pirkko pihan poikki kulkee, liekki yössä lyhdyn valo; lukot tutkii, aitat sulkee. Eikä pikkupuoli nuku, siirtyneet on voudit sinne, kooss' on koko kolmiluku: Arnkil, Jessenhaus, Björn Finne.

Isäntä on itse poissa, siks on hiiret pöydän päällä, vaahtoo viini haarikoissa, voudit valtikoi nyt täällä; rehevöipi retoriikka, sanat sinkoo sokin sikin; puheena on politiikka, paikallinen tietystikin.

Punoittaa jo Björnin naama,
totta tekee viini Ranskan:
»Pula tää on aikaansaama
Jessenhausin, 'Jästihanskan'.
Hämpä kirkoss' oli, milloin
tehtiin tämä Lemmon retos.
Miks ei ylös noussut silloin?
Päättynyt ois valtapetos.»

Jessenhausin muoto muuttuu ja hän syrjään sysää kannut. »Björnin puhe mieltä puuttuu! Miks en muka vastaan pannut? Kansa tempun täyden ahtoi, kiilsi kirveet vöitten alta. Minkäs siviil'miesi mahtoi, missä vaani miekan valta!»

Arnkil, aina kylmä järki, lausuntonsa laatii siitä: »Turhaan Björn nyt seuran särki, vaikk' en 'Jästihanskaa' kiitä. Ehkä toisin tehnyt oisin, sentään synninpäästön suon ma, Björniilekin saman soisin; kumppanuuden maljan juon ma.

Pulma tää on hiidenmoinen, joka miettimistä antaa: esivalta täällä on toinen, toinen kruununverot kantaa. Maa on Ryssän, voudit Ruotsin, kirkko itse pirun,—luon ma yöhön yhden lujan luotsin: kuninkaan' nyt maljan juon ma.

Vaikka pappi meidät petti, pettää piru pappi pahan, vaikka Hurtta kansan ketti, ketämme me Hurtan nahan; käyköön, kuinka käykin, laihtu eivät voudit, tiedän tuon ma, eikä veronkanto vaihdu: esivallan maljan juon ma.»

Juodaan malja. Jessenhausi yhä yksin motkottavi: »Arnkil aivan oikein lausi; kenpä tässä kotkottavi, senpä syykin olla suittaa: juovuksissa verot kantaa, puolet kurkkuhunsa kuittaa, toiset puolet anteeks antaa.»

Kimpoaa Björn paikaltansa:
»Kuka leikkaa kunniaani?
Vieras mulle ei tää kansa

eikä outo oma maani.
Saanut en ma Hurtan mieltä,
toisen sain ma syntymässä.
Vaan jos Suomi eksyy tieltä,
Ruotsin herrain syy on tässä.

Iljettä jo alkaa mua tämä ryöstö orvon, lesken, nähdä maata rosvottua, käydä nälkäkyläin kesken.
Siksi juon ma kanssa rahvaan, koska rahvaan osaa huollan. Tartun kerran kalvan kahvaan, verin
synnyinmaata puollan!»

Horjuu Björn, jo pettää kunto, vuoteelle hän väsähtäypi. Arnkil hymyy: »Björnin tunto herää, kun hän
maata käypi.» Kallistaa hän kannun, juodaan vielä joku hetki jouto; silloin riemu päättyy, tuodaan
Hovilahan viesti outo:

»Jo nyt viuhka jousen jänne, nouse telme kalvan teillä, rientää talonpoiat tänne, johtajana Sormu
heillä; päättäneet he ryöstää ovat tänä yönä kruunun talon, lyödä koston-iskut kovat, tehdä tuiman
tulipalon.»

HYÖKKÄYS.

Syntyy Hovilassa häly, aseet kalskaa, soihdut hohtaa, herätetään rengit, äly Arnkilin nyt kaikki johtaa,
järjestää hän puolustuksen: tänne miesi, tuonne pari, aitan solaan, taakse uksen; varrotahan hetki vari.

Niin jo joukko raivo ryntää, paukkaa pyssyt myrsky-yössä, luodit puuta, luuta kyntää, heiluu kirveet,
keihäät työssä; leimahtaa jo tuolta palo. Ennen aikaa aamunkoiton vallattu on Hurtan talo, saaneet
talonpojat voiton.

Ja ne raivoo ja ne riehuu Vierii viinitynnyreitä, kohta padat täydet kiehuu; saapuu kansaa pitkin teitä.
Kukin omaa kättä käyttää, ottaa lehmän, ottaa lampaan, tavaralla taskut täyttää, saalihilla Hurtan
hampaan.

Auta ei nyt Pirkon vihat, ämmä ärisee ja noituu: sai hän piiloon petran lihat, kohta hukka toinen
koituu: penkkiin härjän parhaan lyövät. Kahvelit ja veitset kilkkuu, herroiksi nyt moukat syövät; piiat
virnistää ja vilkkuu.

Saapuu aamun suussa pappi, arvon herra, Herran miesi, Haerkepaesus, Hurtan appi; hänpä sodan
säännöt tiesi. Varjelee hän jyväläärin, lausuu suulla mahtiponnen: »Vilja tavaraa on Tsaarin, tuottaa
meille suuren onnen.»

Sinne korpit, kussa raato; höyryävi hyvä keitto. Saapuu sinne viinankaato luutnanttikin virkaheitto,
Alholm, aina juovuksissa. Talonpoikain eessä teikkaa täysissä hän asehissa; ja hän vannoo ja hän
veikkaa:

»Johtajaksi luotu lienen, taistella kuin Lempo taidan, jos ma teidät tuleen vienen, saakin Hurtta
hurmepeidan. Lapset! Mull' on mielenlaatu teitä kohtaan varsin hellä. Siksi kuin on voitto saatu voimme
vähän ryypiskellä.»

Mutta läätin pahnain päällä istuu verovoudit vangit, murheiset on muodot täällä, oven eessä paksut
kangit; vait on Arnkil, synkkä, survaa usta, eipä murru muuri, saatanaan Björn Finne survaa,
jumalaansa 'Jessenjuuri'.

SYKÖN VIRSI.

Voipuneena haavoistansa Sykkö yössä yksin makaa; ympärillä räyhää kansa, kuuluu pauhu seinän
takaa. On nyt Sykön mieli synkkä, into oisi iloon muiden, vaan on jalka lysmy, lynkkä, reikä alla
rintaluiden.

Ei oo sulho Suomen maasta, on hän tullut mailta muilta, Aunuksesta autuaasta, saanut Vienen
virransuulta, hirven hiihtokankahilta; Repolan on miesi reima. On nyt läsnä urhon ilta, otsallansa
Tuonen leima.

Virittää hän vionon virren yössä maaten, matalalta, luota synkän seinähirren, sysimustan orren alta,
syöden miestä surun summan, välkkyessä Kalman peisten, tuimellessa tuskan tumman, lautsan päässä
Kuolon seisten.

»Miksi vierin vieno peura Repolasta rikkahasta? Oli tuolla tuttu seura, maanitteli maammo lasta. Miksi heitin heimon kannat, vierin maalle vierahalle, heitin heljät heinärannat, punapurret rannan alle?

Outo tääll' on urhon olla, korpi kolkko, kansa karu, kaihi eessä auringolla, soi ei kannel eikä taru, eipä kaiu hemme helske rantamilla rahkasoiden, kaikuu täällä miekan melske, tanhujuoksut tapparoiden.

Oli mulla kontu pieni, senkin ryösti Hurtta julma; on nyt musta murhetieni, asuntoni korven kulma, mätäs märkä vuoteheni, hongan oksat pääni harjaa, särkyi silloin sydämeni; kohta kaitsen Tuonen karjaa.

Oli nainen nuori mulla, tarpoi lunta talvisäissä, on nyt tupa tuiretulla, nääntyi tielle synnyttäissä, puhui jäinen pohjatuuli, kylmät siinti tähdet taivaan, taaton kirot korpi kuuli; kohta astun kuolon laivaan.

Jää nyt multa pikku piltti. Ukko, auta orjan lasta, nosta polves päälle kiltti, korjaa koito maailmasta, kapaloissa kauas kannan, hyvin kätke hallan-arkaa, isää ällös ilmi anna; kohta kynnän Kalman sarkaa.

Älä suutu, suuri Luoja, vihan ärjy ääntä mullen, anna armo ynnä suoja minun Tuonen tupaan tullen! Osoittaos lämmin soppa oven suussa, lieden luona; oli kylmä elon oppi, synkkä syödä mieron muona.

Vaan jos ärjyt ääntä vihan, koska vuodan veljesverta, näin ma sulle vastaan ihan: »Tehtiin oikeutta kerta.» Ei se aina voita hyvyys, pilven alta päivä loista, eikä elon vetten syvyys aina taivaan kaarta toista.

Tule, Tuonen tumma pursi, satamahan miestä saata, miestä, jonka matka mursi; kaipaam kangastuksen maata: pääskyn virttä viiripuussa, kotikummun kultasantaa, laituria lahden suussa, heleätä heinärantaa.»

Lauloi Sykkö vienon virren yössä maaten, matalalta, luota synkän seinähirren, sysimustan orren alta. Kädet rinnallensa risti; nousi Tuonen tuima rauta, nukkui urho kaunihisti, painui kiini silmälauta.

HURTAN KOSTO.

Päivää kolme juhlat kesti. Saapui Hurtta saaliin jakoon; poistui pappi kiirehesti, pötki myöskin Alholm pakoon. Alkoi tuosta taisto tuima, moni poika kuolon peri, moni kaatui huovi huima, huppeloitsi kansan veri.

Päätyi punavirran vuoto, voitti huovit, kansa parkas, oli synkkä Hurtan muoto, kun hän kartanolle karkas; pikkupuolen hiiloksessa kyti vielä mustat parret, seisoi Hurtta hurmehessa, kaaloi verta saapasvarret.

Ja hän vangituille huusi: »Roistot! Vielä vuoden mennen tässä nousee linna uusi, jonk' ei moista nähty ennen. Tuomio on teille suora: kaksinverroin veronkanto, johtajille hirttonuora, muille muuten anteeks-anto,»

Kuuluu Yrjö Sormun ääni: »Johtaja lien tässä minä, mun siis yksin menköön pääni; seuraat jäljestäni sinä. Tullaan tuomiolle kerran.» Hymähtävi Hurtan huuli: »Kaikki mennään tietä Herran, hyvä, että kutsun kuuli.»

Jo on miehen surma lässä.
Nousee silloin nuorukainen:
»Johtaja lien minä tässä,
nimeni on Nevalainen.
Mun siis menköön herja henki,
Yrjö Sormu olkoon vapaa!
Maksat, Hurtta, hurmeen senki;
kohta kosto sunkin tapaa.»

Väittää Yrjö Sormu: »Ethän poikaa usko raivokasta! Johtajaksi älynnethän miehen täyden etkä lasta. Pällikön hän käskyt täytti, mua kuuli kansan kuoro, hän vain sodan kättä käytti; vuoden päästä sun on vuoro.»

Kuiskaa hälle nuorukainen: »Sull' on vaimo ynnä lapsi, mulla morsian on vainen, tyttäresi tummahapsi, älä kahden turvaa katko!» Virkkaa Yrjö Sormu vakaa: »Pojasta on polven jatko, koska marras maassa makaa.»

Päättää Hurtta jalon kiistan: »Kun ja kosk' ei riita lopu, siispä siten jaan ma riistan, että tulee täysi

sopu: pää ken oli kansan uhman, hämpä päänsä pudottakoon, käsi kenpä tuuman tuhman, kätensä myös kadottakoon.»

Parahtavat vaimot, kansa kaikki polvillansa pyytää. Vait on Hurtta voimassansa, kekäleitä silmä syytää. Kääntyy, viipyy vielä tovin, jakaa käskyjensä muita. Mutta kohta maalla Hovin pystytetään teilapuita.

TOINEN SARJA.

KOHTALON KELLOT.

Istui Irja yksin koissa, kuuli sanat kauhun, turman; istui impi unelmoissa, itki, tunki hurjan hurman; ylleen puvun parhaan puki, jalkaan kautokengät pauloi, suortuvansa pitkät suki, sukiessa hiljaa lauloi:

»Hyvästi nyt onni lauha, peipot pienet lehtipuissa, jää nyt kesä-illan rauha, virit vienot salmensuissa; terve, myrsky, terve, sota, terve, elon ukkoshetki, terve, tuskan tuima ota sekä riemut, rikoksetki!»

Hiljaa Hovin tietä kulki; sai hän Hurtan kartanollen, vitkaan portin suuren sulki, hetken vartoi vaiti ollen. Vaelsi jo poikki pihan, sydän sykki kuuluvasti, rinta ratketa ol' ihan; saapui Hurtan eteen asti.

Ilpeä on Sormun Irja, tulikukka, suolla soihtu, kiehtova kuin noidan kirja, väkevä kuin velhon loihtu; ei hän pyydä, ei hän palvo, patsahaksi häntä luulet, kostea on silmän kalvo, puoli-auki punahuulet.

Hurtta katsoo, katsoo. Terät silmäin pienentyä ja suurtuu, tuikkii eessä tulikerät, himmeäksi huone huurtuu. »Mitä tahdot?» Hurtta puhuu; vierii hiljaa hetki, kaksi, vihdoin ääni vieno huhuu: »Tahdon taaton vapahaksi.»

Nyökkää päätään Hurtta. Soluu hetket niinkuin virran juoksu, jossa illan joutsen joluu, tuntuu tuores lehden tuoksu. »Mitä varrot?» Hurtta sanoo. Vierii hetki, kaksi, mutta kohta ääni armas anoo: »Varron sulhon vapautta.»

Nyökkää päätään Hurtta. Suljuu aika niinkuin suvi-yöhyt, missä huomenruskot huljuu, vaikk' on mailla varjovyöhyt; lentää, liittää suuret perhot, syttyy helaatulten palot, punertuvat pilvein verhot, kangastuvat taivaan talot.

Virkkaa tyttö viimein: »Lähden.»— Käypi Hurtta käteen hälle, lausuu: »Tyttärensä tähden taaton annoin elämälle, sulhon morsionsa vuoksi; itseäs en enää anna, jääös, hyvä, Hurtan luoksi, Hurtan huolet, riemut kann!»

Katsoo kaunis impi kauan: »Jään ma hyvän Hurtan luoksi, joka jättää surmarauan minun heikon, vienon vuoksi; joka kanssa Jumalansa tekee tunnonrauhan syvän, jota kerran siunaa kansa vuoksi hallituksen hyvän.»

Nyökkää päätään Hurtta. Kaikuu niinkuin kauko-kirkonkellot, vaiko Manan vasket raikuu, kumahtavat kuolon pellot? Seestyy seinät Hurtan majan, liittyy käsi käteen varmaan; kesken suuren, synkän ajan syttyy auvo kahden armaan.

Astuu sisään Arnkil. Kysyy Hurtta: »Miksi kellot soivat?» Arnkil hetken vaiti pysyy, vastaa: »Kellot kunnioivat kansan kuolintuomioita, jotka täytyneet on äsken; vaan jos siedä et sa noita, vaientaa ne kohta käsken.»

Simo Hurtan otsa uurtuu: »Toimit joskus liian hyvin.»— Arnkil selin nöyryin kuurtuu, poistuu kumarruksin syvin. Huokaa Hurtta: »Tyttökulta! oot nyt orpo, yksin sinä, poiss' on isä, sulho sulta, niiden murhamies nyt minä.»

Virkkaa itkusilmin impi: »Kadotin ma taaton harmaan, löysin, mik' on kallihimpi: unelmaini urhon armaan. Suistui multa sulhaseni, häipyi taakse Tuonen häivän, oli laulu lapsuuteni, sinä laulu täyden päivän.»

Katsoo Hurtta kummastellen: »Etkö sitten kiroo mua?» Vastaa tyttö tyrskähdellen: »En ma koskaan kiroo sua, siunaan elon kaiken kautta niinkuin Taivahisten tulta, jotka tämän lemmen kautta riisti taaton, sulhon multa.»

Huokaa Hurtta murtuvana: »Siis on tullut turmioni!» Vastaa tyttö valkeana: »Koitti kerran kohtaloni; vaikeasta vaikeampaan kanssas käydä tahdon iki, haikeasta haikeampaan, kussa kuolo liikkuu liki.»

Painaa Hurtta päänsä, kuiskaa: »Siispä vihki meidät Surma! Tuonen tässä hunnut huiskaa eikä hetken helppo hurraa. Tunnen, että eilisestä on kuin pituus pilvenrannan, sinisilta, jok' ei kestä verta Hurtan kannuskannan.»

Helkkää ääni neien nuoren: »Jos ei sinisillat kestä kuormaa sydänsyities vuoren, teemme toisen teräksestä, joka tulla tuskan kantaa, lemmen, kuolon virttä soivan, pitkin punapilven rantaa sulhon hurme-huppeloivan.»

Vonkui, vankui kirkon vaski, vaikeni kuin noidan loihtu. Vereen talvipäivä laski, punoitti kuin suuri soihtu. Vait on Hurtta niinkuin hauta, vait on impi niinkuin vainaa; Sallimuksen seppelrauta kumpaisenkin päätä painaa.

KUNINKAIHIN.

Kodin hirsi-hiiloksella seisoo Sipo Nevalainen talvisella tanterella; puhuu tuuli purevainen. Hämärtää jo pakkas-ilta, kolkko huokaa korpi, salo, takaisilta taivahilta nousee kuun jo valju valo.

Miettii Sipo Nevalainen: Mistä apu, armo tässä? Kuninkaalle kuuliainen olen ollut elämässä, vaan on Kaarle kauan poissa, mässää herrat, moukat täällä; kun ei kissa, näätsen, koissa, hyppii hiiret pöydän päällä.

Saapuu Hovilasta sana: »Jo nyt Sipon onni koitti! Simo Hurtta mahtavana kansan kaiken kaali, voitti. Pahalla hän kostaa pahan, hyvyydenpä hyvyydellä; sinut kutsuu Hovilahan, on hän sulle aivan hellä.»

Kohta kansliassa Hovin seisoo Sipo Nevalainen. Hurtta häntä katsoo tovin, tuumii: Tuossa alamainen, jok' ei tieltä oikealta eksy, väisty eikä horju, vaikka horjuu esivalta, maan ei vainolaista torju.

Virkkaa: »Tääll' oot ollut, luulen, esivallan vanhan suoja kauankin ja—niinkuin kuulen— kapinasta tiedon tuoja tuona turman yönä, konsa puhtaaks pantihin tää talo; tajuatko: palkintonsa ansaitsevi työsi jalo.»

Sipo vastaa vakavasti: »Sain jo aimo palkan tuosta, tuntui sydänveriin asti; täytyi talvi-yöhön juosta, koska kostomielin multa talonpoiat poltti talon; takaa korpikuusten tulta katsoin, tuumin syytä palon.»

Järkähtää jo Hurtan mieli:
»Minuako syytät siitä?»
Sipo vastaa verkka-kieli:
»Syytökset ei tässä riitä,
täytyy tuomionkin tulla.»—
Kysyy Hurtta: »Siispä kelle?»—
»Jos on syytä jollakulla...»
Sipo tuumii—»jokaiselle!»

Katsovat he toinen toistaan: Sipo, niinkuin Suomen honka, Hurtta, niinkuin salamoistaan tutaan pitkä pilvenlonka; eipä kumpaisenkaan siirry silmät eikä kasvot käännä, myös ei pilkka niihin piirry, suu ei suutu, ään' ei äänny.

Virkkaa vihdoon Hurtta: »Olet mulle hyvää tehnyt, miesi; polkuja jos mieron polet, sull' on Hovilassa liesi. Vaan jos mikä painaa mieltäs, puhu, pyydä! Mik' on minun vallassa, sen täytän. Kieltäs kirvoita, on vuoro sinun!»

Ja hän kärkevästi viittaa.— Sipo tuumii tosissansa, toisen kiirehest' ei piittaa, pyörittää vain lakkiansa. Miettii, mik' ois onnekkaisin kansakunnalle ja maalle, virkkaa viimein: »Jos ma saisין lupakirjan kuninkaalle!»

Hurtta huimat kulmat nostaa: »Sinä kuninkaihin? Miksi? Mulleko vai muille kostaa aiot mieles leppymiksi? Et nyt etsimääsi kohtaa, poiss' on kuulu kuninkaamme, neuvosherrat yksin johtaa Ruotsin sekä meidän maamme.»

Vastaa Sipo vakain mielin: »Tiedän, kuningas on poissa, vaan en silti mielinkielin heilu herrain porstuoissa. Luokse Kaarle kuninkaani pyydän, vaadin pääsyn vapaan, vuoksi armaan synnyinmaani; hänet kyllä etsin, tapan.»

Hymähtävi Hurtta: »Mitä sanoisit, jos tapaisitki?» Sipo vitkaan vastaa: »Sitä, että kyllin kansa itki,

kärsi teistä, Hovin herrat, ynnä muutkin muukalaiset; verot veitte kymmenkerrat, löitte miehet, naitte naiset!»

Jopa Hurtan muoto muuttuu, painuu kulmat synkät vakoon, jalkaa polkee hän ja suuttuu; talonpoik' ei lähde pakoon, seisoo varsin vakavana oven suussa oudon tuvan, kysyy, kun on hällä sana: »Saanko kuninkaihin luvan?»

Hulluks Hurtta luulee miehen. »Arnkil! Lupa hälle laita juosta vaikka Hornan tiehen, tulla, mennä merta, maita, Lemmon leikkiin, Hiiden pisaan, missä Turkin kuuhut hohtaa, turkitarten kilpakisaan— kunnes kuninkaan hän kohtaa!»

Arnkil lupakirjan laittaa. Vartoo Sipo varsin vakaa; saa hän kirjan, taskuun taittaa, kirja matkaturvan takaa. Hurtta hänen hommiansa seuraa, silmiss' sääli, huoli, muistuu jotain muistostansa ja hän virkkaa: »Poikas kuoli?»—

Lausui, poistui niinkuin paasi. Hurtta jälkeen tahtoo juosta: »Arnkil! Sun jos tää ois maasi, etkö ylpee oisi tuosta? Riennä jälkeen miehen moisen, hälle muiston annan armaan, näistä pistooleista toisen, takomista taaton harmaan!»

Arnkil käy ja palaa.—Astuu Hurtta askeleen ja kaksi, tuntee, kuinka silmä kastuu, virkkaa: »Suomen jumalaksi nimittäisin tuon vanhurskaan; vaan mik' oisin silloin minä, joka kaikki kaadan, murskaan? Arnkil! Siihen vastaa sinä!»

Arnkil aatkeloi: Ken tietää majurimme mietteet syvät? Saa sen päähänpistot sietää pienet, suuret, huonot, hyvät. Siedän, kestän, minkä jaksan, toki kerran kohlut kosten, kerran koron kanssa maksan, kun ma vapaan pääni nostan.

Nousee Sipon selkä: »Kuoli, kuolla jouti, kavaltaja, ellei ollut mielipuoli, järjenjuoksu hällä vaja. Turha häntä surra. Lastaan tunnustako älköön kukaan, jos hän esivaltaa vastaan nousee, tempaa muutkin mukaan!»

Vaan hän ääneen vastaa: »Oisi Affleck silloin Suomen piru, silloin täällä valtikoksi virkamies, mi suott' ei viro. Vaan on moinen ihmisrotu: huolii Jumalasta viisi eikä saatanaankaan totu— itse oisin Suomen hiisi!»

Hurtta synkin kulmakarvoin katsoo voutiansa kauan, joka sanan virkkaa harvoin, silloin raa'an niinkuin rauan. Miettii miestä, miettii maata, missä kestää kauhun kausi, vihdoin päättään nyökkää: »Saata sisään Björn ja Jessenhausi!»

KOTIKURIA.

Saapuu Jessenhaus kuin käänne, ketunnahka-turkki yllä, kaulassansa näätäpäärme; talven tarkenee hän kyllä. Vaan on toinen Björnin laatu: niinkuin kannunpohja paistaa naama, Jumalalta saatu, joskin myös hän hieman—maistaa.

Katsoo heitä Hurtta hetken, virkkaa: »Eipä jaksä päästä päähän elämänsä retken, ken ei itseänsä säästä. Jessenhausin terveys horjuu, vaatii varman virkaloman; vaivoin Tuonen työtä torjuu henki äijän hervottoman.»

Jessenhausi kauhumielin kuulee sanat Hurtan julman, selin nöyrin sekä mielin selvittää hän kokee pulman. Keskeyttää Hurtta ukon: »Kajaaniin nyt kaikoatte, lujetessa linnanlukon appelaan tien asetatte.

Olen kuullut, että appi, tulliherra Hoffrén, siellä teitä kauan kaipaa, pappi, porvaritkin murhemiellä. Mutta enin—niinkuin kuulin— vartoo vainio kaunis, nuori. Ritariks, hyi, teidät luulin, niinhän pettääh ulkokuori!»

Jessenhausi Hurtan pilkkaan puutu ei, jos tajuaakin, joskin pilkka pistää nilkkaan, pistää, sattua se saakin! Häll' on huoli toinen: »Saanko palkkani ees pienen kantaa?» Hurtta hymyy: »Eestä maanko?— Voihan appi muonan antaa.»

Jessenhausi huokaisevi, henkäisevi hetken, kaksi, sitten, kurja, kuiskailevi: »Totta sentään vierahaksi meille tulee majurimme niinkuin ennen, niinkuin muinen: tuota toivoo Hoffréninume, vaimonikin valkeuinen.»

Viittaa Affleck armoisasti; Jessenhausi, 'Jessenjuuri', kumartavi maahan asti, mielessään jo toivo suuri. Björniin Hurtan silmä siirtyy, lehahtaa jo leppeämmin: »Teidän kasvoillenne piirtyy, mihin teill' on mieli lämmin

Armeijaan te astumista ootte usein aatellehet, vaikk' on noista aikehista toimet tärkit estänehet. Nyt ei niistä estett' enää: virastanne ootte vapaa!— Vaikenette? Teette tenää? Onko tuo nyt urhon tapaa?»

Viiksiään Björn Finne kiertää: »Liian nopeaan kentiesi meitä onnen oikut viertää; olen sentään sotamiesi. Armeijaan ma astun, ajan ryssän, saarran saarroksihiin, taakse vanhan Ruotsin rajan, vaikka itse helvettiin!»

Toki toivon, ettei lähin aika viel' ois lähdön aika, saisi viikot vierrä vähin, saapuis kevättalven taika, suurtuis tähdet, taittuis hanki, kuuset, hongat hopeoituis, ei ois ihminenkään vanki, hirven, karhun hiihto koituis.»

Mutta Affleck ankarana katsoo keväthaaveilijaan: »Etelästä soi jo sana, tuli taisto tanssin sijaan; isänmaa ei enää vailla saata olla miekan miestä, joka lupaa teidän lailla täältä ryssät kaikki piestä.

Kreivi Nieroht teitä uottaa, Kaarle kuningas ja kansa, ja ne uskoo ja ne luottaa: urho tutaan sanoistansa. Hyvästi siis hirvet, maisto maljan, naisten naurut, soitto, terve, sota, terve, taisto, terve, kuolo taikka voitto!

Luutnantti! Tää askar rauhan teitä veltostuttaa varmaan; joskus teille tenhon lauhan vei ne myöskin miehen harmaan. Aikaa kolme päivää saatte: ensin lähtömaljat juotte, sitten lähtösuukot jaatte, sitten lähtölaulut luotte.»

Mutisee Björn Finne: »Tokko täss' ois sentään kiire parhain?» Hurtta hymyilee: »Mies sokko! Sankarkuolo liian varhain kellekään ei koita koskaan.» Ja hän viittaa kädellensä.— Vaikenee Björn Finne, joskaan tuost' ei tuiki mielissänsä.

Affleck lausuu: »Arnkil! Teistä pitänyt jo olen kauan, teiss' on taiston tulta, peistä, kylmyyttä myös kylkirauan. Teidän olkoon tästä saakka lähin valta Hovilassa, vallan vastuu myös ja taakka, kun en itse kantamassa.»

Arnkil kumartaa.—Jo päivä mailleen painuu joulukuinen, punoittavi pilven häivä, huokaa metsä honkapuinen. Vaan ei vielä majurilta huomisesta huolet lopu, lausuu: »Ennen kuin on ilta, meill' on kirkon kanssa sopu.

Valjastakaa varsa paras! Papin pakinoille lähden, ett' ois kiini suurin varas ennen aikaa aamutähden. 'Pienet hirtetään', he puhuu. Katsokaamme!»—Hurtta ajaa. Ympär' yössä korpi huhuu, katsoo kuuhut kauhistajaa.

PIETARI HAERKEPAEUS.

Istuu illan suussa pappi, arvon herra, Herran miesi, Haerkepaeus, Hurtan appi, eessään liekkavainen liesi; ei hän yksin istu, tällä kertaa ompi seuransa kanttori Porccander hällä, josta paljon pitää kansa.

Juuri juossut heillä juttu päästännäst' on kansan pulman. Uusi juttu, vanha tuttu: nurinaa vain ajan julman, vaikerrusta vainon uuden, pettymystä kansan koston, olotilaa onnettuuden, taakkaa viime veronnoston.

Nousee Haerkepaeus: »Mahti vaikk' on Hurtan maassa tässä, oon ma karitsaini vahti, heit' en heitä elämässä. Muu jos auta ei, ma liehdon liekkiin toisen turman palon, liittoon siihen ryssät kiehdon, saamme tsaarin suuren, jalon.»

Peljästy Porccander: »Tänne ryntäisikö ryssät huimat? Eikö katkeis kansan jänne, päätyis päivät yhtä tuimat? Ehkä paras oisi uottaa, kunne kääntyy pyörä ajan, Luojaan uskaltaa ja luottaa, armoon kaiken armahtajan?»

Pappi pitkill' askelilla astuu pirtin lattiata, avaroilla aatoksilla, mittaa, miss' on ajan rata; tuntee aikakirjat Suomen, uskoo hän myös taivaan Isään, kihoo kyynel alta luomen— työntyy silloin Hurtta sisään.

Sanoo susiturkistansa: »Luojan rauha, rakas appi! Näen, astuu aatteissansa siinä seurakunnan pappi — ah, ja lukkarikin myötä! Varmaan tuumat tääll' on vakaat tehdään tyyntä Herran työtä: heräjä sa, joka makaat!»

Lieden ääreen leveästi istuu itse käskemättä, pistää pilaa keveästi, lämmittelee jalkaa, kättä; leikkii niinkuin hiirillensä kissa, hetkeksikään päästä heitä ei hän silmistänsä; saalistaan ei Hurtta säästä.

Rovasti nyt rohkeasti keskeyttää kenstin pilan. lausuu varsin vakavasti: »Arvaan itse oman tilan,

annan arvon vierahalle. Siksi kysyn: mik' on tuonut teidät näitten ortten alle, meille kunnian tään suonut?»

Iskee Hurtan silmä tulta: »Tulin käyntiin vastaamahan, jonka teitte, appikulta, kansan kanssa Hovilahan. Tietäkää, on mulla muisti pitkä niinkuin kruunun koura, joka kansan eljet suisti, jäi vaan uskon haave, houra.

Siksi valan vannotatte jälleen Ruotsin kuninkaalle, esivallan asetatte vanhan kansalle ja maalle, varoitatte vastaisista erheistä ja kapinoista, seurakunnan paimenista, vääristä myös profeteoista.»

Miettii, vihdoon virkkaa pappi: »Entä, ellen tehne sitä?» Pahoin paisuu Hurtan sappi: »Entä? Ellen tehne? Mitä? Tuomionne Tukholmasta saatte neuvosherrain suulla, syynne kansan kapinasta sovitatte hirsipuulla.»

Tuumii tuota pappi, sanoo: »Vaikk' on ange vaiva ajan, ain on sille, joka anoo, sentään armo Vapahtajan. Häneen turvaan, luotan! Mutta kuink' on käypä kansan kurjan? Säälিনette sortunutta teille taistokauden nurjan?»

Haastaa Hurtta: »Säälिन, säästän, rikostaan jos katuu kansa, kovan koston alta päästän, en, jos paatuu pahassansa. Tehkää mitä mielinette! Veitte kansan teille pahan, sitä itse sääli ette, ellette nyt—oikeahan.»

Miettii Haerkepaesus. Kuiskii kanttori: »Se luvatkaatte! Hurtan silmä tulta tuiskii, kohta salaman te saatte. Teeskennelkää ystävyttä! Tutkikaatte tuntoanne: turha myrskyyn mennä syyttä, maa voi käyttää kuntoanne.»

Sanoo pappi: »Suostun!»—Päänsä painaa, herpoo hengen jänne. Lausuu Affleck, jättäin jäänsä: »Saitte voiton itsestänne. Onnittelen! Olkaa tyyni, unohdamme vanhan vihan; tiedän itse omat syyni, niinkuin omanne te ihan.»

Ja hän papin kättä puistaa parahalla tuulellansa, sitten jotain muuta muistaa, kuiskaa, katsoo appeansa: »Tulkaa kerran kestiin Hovin! Nähdä tyttärsänne varmaan tahtonutte ootte kovin, tulkaa, näätte Annan armaan!»

Kumahtaa, kuin kuolon multa kirstun kanteen, äijän ääni: »Tyttärseni ryöstit multa, riistit puolen elämäni. Hovia ma kammon, kulen kaukaa, kierrän Kalman usta, vaan jos sinne kerran tulen, tuon ma turmaa, kadotusta.»

Hätkähtävi Hurtta, tuiman tuntee tuskan rinnassansa: Tulkitseeko äijän huiman ääni, mitä miettii kansa? Onko mahdoton siis sopu kanssa näiden härkäpäiden? Eikö koskaan vaino lopu, taukoo tanhu Tuonen häiden?

Vaan hän mielenliikituksen pilkkaan karkeaan nyt peittää, päästää kirkkaan kirouksen, sanat sarvipäiset heittää: »Vaikk' ei tapa muuten mulla tallustella kirkkoteitä, sunnuntaina kirkkoon tulla aion kuulemaan ma teitä.

Saarnatkaatte, messutkaatte niinkuin leipäpappi parhain, työstänne jo palkan saatte tälläpuolla tähtitarhain! Varmaan kunnan kanttorimme veisaa kiitosvirren tuosta, ettei arvon rovastimme heti tarvis taivoon juosta.»

Menee nauraa hohottaen. Vait on lukkari ja pappi. Mutta kädet kohottaen kohta Hurtan hurskas appi anoo avukseen nyt Luojaa ahdingoissa ajan pahan, pyytää Suomenmaalle suojaa, rajarauhaa Karjalahan.

VALJU VAIMO.

Elää hiljaa Hurtan luona Irja Sormu Hovilassa, on kuin vieno valkovuona ukkokarhun karsinassa. Vaan on Hurtta hälle hyvä, silittelee silkkipäätä, neien silmänluonti syvä työntää miehen myrskysäätä.

Asuu alakerrassansa; suuret ovat suojat Hovin, niistä paljon kertoo kansa: siellä kummittelee kovin, liikkuu vaimo valju, kulkee kuvat synkät, haamusaatto, sieltä astuu, aitat sulkee vanha vainaa, Hurtan taatto.

Siellä usein Hurtta valvoo, tekee siellä temput salat, varmaan paholaista palvoo, vannoo pirun kanssa valat; luja heillä liitto lie nyt, niinkuin vainajalla ammoin, jot' ei rymä yksi vienyt, kun hän kuoloon kulki kammoin.

Mutta Irja kangaspuita päivät pitkät helskyttävi, mieltii mielen haaveiluita, väliin totta välskyttävi, uneks usein kaiken luulee; taas hän herää hymyellen, kun hän Hurtan äänen kuulee. käypi vastaan kynnyksellen.

Yks on hälle ihmepaikka, kutojalle kumma elki: kangas yöllä jatkuu, vaikka oven pääll' on vahva telki; mutta mihin neitoselta päivän päättyy punaraita, siinä nähdään huomenelta murherantu musta, kaita.

Ihmettelee Irja tuota, tutkii seikkaa sieltä, täältä, ja kun piikoihin ei luota, Pirkolta myös ijäkkäältä. Pirkko taiten vastaa: »Kuka täällä öisin kutois kumman?»— Irja hourinut on muka, itse tehnyt raidan tumman.

Päättää Irja itseksensä: Lie, ken liekin! Turha tuosta synkistää on sydämensä, suotta naapuriinkin juosta. Arvata jo sentään voin ma, ett' on piikain työtä tämä, ja jos oikein aatkeloin ma, kauniit myös on raidat nämä.

Kerran keski-yöllä havaa: näkee liekin liikkuvaksi. haamu sala-uksen avaa, astuu askeleen ja kaksi, istuu kangaspuille, alkaa kutomaan kuin varjo, vainaa; tuskin kättä käyttää, jalkaa, polkusinta tuskin painaa.

Kohoo Irja vuoteessansa, katsoo suurin silmin naista: kumpi heist' on valveillansa, kumpi haamu kuolon maista? Liekin Tuonen tytti, tullut kutomahan kuolemaani, että päättyis haaveet hullut, saisin sadun onnelaani?

Kuiskaa hiljaa: »Kuka olet? Miksi istut kangaspuille? Miksi polkusinta polet? Kudot mulle vaiko muille?» Nainen kangaspuissa kääntyy, katsoo häntä kynttilällä, vihdoin hiljaa huulet ääntyy, vaan on kuolleen ääni hällä:

»Olen Hurtan valju vaimo. Miks et, nurmilintu, nuku? Oli mulla mieskin aimo, koti kuulu, suuri suku, vaan nyt nukun nurmen alla, luona Manan herran jäisen; pirtti pieni Tuonelalla, yökin pitkä yksinäisen.»

Katsoo Irja kauhun lyömä, kysyy: »Mitä kudot? Kelle?» Vastaa vaimo surun syömä: »Vaippaa vainaan sydämelle; nidon niidet huolistani kesä-öisin kehrätyistä, loimet muista murheistani, kuteet elon kurjan syistä.

Istuin kerran illan suussa luona lammen päilypinnan, kähkö kukkui rannan puussa riemut, kaihot nuoren rinnan, mieli muita mielti, kutoi, aalto paistoi aurinkoinen— kohahtipa korpi, putoi multa kultakuontalainen!

Katoi syviin sydänvesiin; mennessään vei mieleniki, sielt' ei enää nouse esiin mulle elämässä iki. Ohi korskuu Hurtan hepo, pärskyi surman päitset päässä, meni lapsen lauha lepo niinkuin lehti myrskysäässä!»

Herää Irja huutohonsa, huomaa ennallansa huoneen; vaan kun tuota muistaa konsa, halu häll' on mennä Tuoneen, missä tytti tuiretuinen kutoo kuolinhuntujansa, kehrää vaimo valkeuinen kesä-yössä huoliansa.

PIRKKO.

Nähnyt paljon maailmassa on jo vanha Pirkko-muori, emännöi jo Hovilassa ammoin, ollessansa nuori, koska notkui varsi suora, silmät päässä leimahteli, palmikko kuin paksu nuora hartehilla heilahteli.

Nyt on vanha, kuuta, köyrä. silti hoitaa hommat Hovin, isännälle yksin nöyrä, muille koppavakin kovin; piiat ohjaa, suuta soittaa, soimaa renkein ruokalomaa; sentään Irjaa kunnioittaa, neuvoo niinkuin lasta omaa.

Usein, kun on Hurtta poissa, kaksin istuvat he illoin muinaisissa muisteloissa; Pirkko paljon haastaa silloin ajoist' entisistä, jolloin toisin täällä juhliittihin, toisin talonpoika-kolloin maat ja mannut tuhlittihin.

Katsoo häntä Irja. Muorin silmät sädehtii ja palaa, kuin ois talon piika nuorin, joka tanhujuoksuun halaa; huoahtaa hän hetken mennen, jälleen vaikenee kuin hauta: ei oo ajat niinkuin ennen eikä kesämarjat auta.

Hiilos himmenee. Mut kuvat kulkee liekeiss' sinisissä, monet armaat tuulentuvat, jotka särkyä sydämissä; toinen vanha, toinen nuori, nuorellai jo sydänsuru, kummallai sen päällä kuori, kuoren alla auvon muru.

Kuiskaa Irja: »Milloin, miten tulit kerran taloon tähän?» Haastaa hiljaa Pirkko: »Siten, että läksin kerjäämähän; isä kuoli, äiti kuoli, jäin ma tielle niinkuin telkkä, mielessäni murhe, huoli, huomisesta pelko pelkkä.»

Kysyy Irja: »Silloin eli vielä Hurtan taatto täällä?» Vastaa Pirkko: »Remahteli täällä riemu vallanpäällä! Oli vanha inspektori miesi iloinen ja raju, niinkuin vuoden vanha ori, jonk' ei vielä taltu taju.»

Irja tuumii, tutkii: »Miksi majuri ei naura enää?» Vastaa Pirkko: »Varmaan siksi, että vaiva tekee tenää.»— »Vaiva? Mistä?» Irja kysyy. »On hän mies nyt onnen, kunnon!»— Pirkko hetken vaiti pysyy, vastaa: »Vaiva omantunnon.»

Miettii Irja itseksensä:
Oisko Pirkko oikeassa?
Peittää Hurtta sydämensä,
viihdy ei hän Hovilassa.
Virkkaa vihdoin: »Eikö lemmi
enää hän kuin ennen mua?»
Vastaust' ei Pirkko emmi:
»Kärsii hän, siis lempii sua!»

Painaa nojaan seinähirren Irja päänsä kaunokaisen, kuulee Tuonen toukan virren, virkkaa suulla surevaisen: »Ah, on täällä Hovilassa kaikki hämärää ja kummaa, niinkuin tarun maailmassa asteleisi tietä tummaa!

Nytkin, kun ma painan pääni tähän vanhaan seinähirteen, on kuin vastais kauko-ääni sydämeni vienoon virteen, riksuttaisi rinnankielet ihmisien entisien, riemunkielet, murhemielet ammoin maassa maannehien.»

Pirkko silmäkulmastansa kirkkaan vesihelmen pyyhkii: »Pitää Kalma pitojansa, vanha aika siellä nyyhkii, riksuttavat rinnan tunnut, itkee onnen, lemmen hulmat, ohi huiskaa häät ja hunnut, punaposket, mustat kulmat.»

Katsoo Irja häneen kauan, kaikk' on hälle niinkuin unta: »Näin ma taaton, sulhon hauan; tuiskutteli tuuli lunta. Ja ma mietin: Noinko kerran katoaa myös kauneuteni? Kukin, kuihdun hetken verran, menen, minne muutkin meni?»

Tääkö pyöreys povenkummun, tääkö kauneus käsivarren kerran kuihtuis lailla ummun, katoaisi lailla karren? Pirkko! Noin et puhuis, joskaan mua ymmärtäis et sinä, jos sa ollut oisit koskaan nuori, kaunis, niinkuin minä!»

Haastaa hiljaa Pirkko-muori: »Lintu laulaa äänellänsä; ihmislapsi, kun on nuori, ylpeä on itsestänsä. Lienkö kaunis ollut? Tuosta kerro ei nää kasvorypyt. Muistan vain: ma tahdoin juosta kylän kaikki tanssit, hyyt.

Toisin touko kasvoi silloin, kun ma kasvoin, heljä heinä, toisin keikkui kenkä illoin, ilo säihkyi säveleinä, heilui paksu palmikkoni, notkui varsi nuori, norja; kaunihiks mua kehui moni— enin Simon taatto sorja.»

Nyökkää päätään Pirkko.—Irja, tulikukka, suolla soihtu, kiehtova kuin noidan kirja, väkevä kuin velhon loihtu, tempaa kätehensä peilin, suihkaa suulla tyytyväisen: »Heleämmän näitkö heilin, kaunihimman kassapäisen?

Katsoo Irja, käypi käteen:
»Olet Hurtan maammo kurja.»—
Heittää Pirkon silmä säteen:
»Siihen päättyi nuoruus hurja.»—
Tummuu takka. Sammuu sana.
Katsoo silmät kahdet yöhön.
Liikkuu Hovin mailla Mana,
kätkee kaikki varjovyöhön.

JUMALAN MYRSKY.

Mutta yössä ulkoisalla ratsastaapi Hurtta hurja, kaatuu hongat pauhinalla. Mitä miettii miesi kurja? Hälle Suomen korpi haastaa, puhuu suulla suuren tuulen, järjen jäätää, rinnan raastaa, pakastaapi

partahuulen.

Kautta erämaiden karkaa Kajaanista, Sotkamosta, Hurtta niinkuin kuolon sarkaa; karkaa tunnon tuomiosta, peittäin viallista päätä, vitsoin varsaa vaahtosuista, säikkyin yötä, myrskysäätä, nähden unta hirsipuista.

Kovin korpi kaikki ryskää, tuiki tuiskii kaikki Kainuu, järvet vankuu, vaarat jyskää, hankiin hevон harja painuu; päästänyt on Turjan-Lappi myrskysolmun kolmannenki, auk' on Tulitaivon tappi, vaarassa on Hurtan henki.

Ja hän huutaa armahdusta mailta, soilta, metsän puilta: »Tulit, Tuonen lintu musta, mistä lienet, mailta muilta, puutuit puulle sydämeni, loihdit loitsut mielipuolen; silloin multa rauha meni, taipui tarmo alle huolen.

Lauloit laulut, laadit pesän, viheltäissä tuulen vinhan, luulin saapuvaksi kesän, tuli tuiskut talven inhan; saip' on Hurtta tuomionsa, voittajansa Hurtan voima. Etkö enää eroo konsa, eikö lakkaa laulus soima?»

Eipä armahdusta anna korpi Suomen, lintu Tuonen. Mylvii myrsky: »Vaivas kann! Lietson sulle tulta suonen. Sydämeesi synkän majan teki lemмен tenho hurja; tekee tuska päähäs pajan, takoo, sikskuin kuolet, kurja!»

Kuulee Hurtta äänet korven niinkuin laulut Luojan koston, niinkuin tuomionsa torven taikka uuden kansan-noston: kohta korpi liikkuu, helkkää puiden alta miekat, peitset, sinkoo silmät vihaa pelkkää, kohoo kourat, välkkää veitset.

Ja hän mylvii myrskyn lailla: »Eikö koskaan koita sopu, sula mielet Suomen mailla, koskaan täältä kosto lopu? Eikö koskaan anteeks suone Suomen heimo sortajalle, päälle unhon lunta luone, jos hän menee maankin alle?»

Huutaa maalle, taivahalle! Eipä mielly mielen lepo. Vastaa kaiku: »Maankin alle!»— Rientää Hurtan hurja hepo rintaa vaaran pilvipäisen niinkuin tuima pohjatuuli; hyyssä hapsset urhon jäisen pakkasessa partahuuli.

Tulta orhin turpa tuiskaa, säkeniä säärivarret, turpa tuiskaa, harja kuiskaa; ryskää, paukkaa puut ja parret; kohta Pisanvuoren päältä piirtyy talven taivaankanteen mies, mi mennä aikoo täältä, saada synneillensä anteen.

Alla syvyys synkkä aivan, ympärillä yö ja kauhu, virkkaa vanki suuren vaivan: »Sini älköön kasken sauhu nousko näiltä rintehiltä, kuni katoa Hurtan muisto, kauna Kainuun ihmisiltä— Pisan seiskoon pitkä puisto!»

Kannustaa jo orhiansa, aikoo syvyyteen jo syöstä, kuulee, haastaa Jumalansa niinkuin korven kolkon yöstä: »Ootko varma, ett' on mailla Manan unho mennehien, ettei ihmislasten lailla vihaa varjot vainajien?»

Hurtta säpsähtää ja säikky.— Tauonnut on myrskytuuli. Taivaan tähtitarhat väikky; hyinen hymyy Hurtan huuli: »Liian liekin jyrkkä rinne, ranta raisu Tuonen tiehen. Tiedän paikan toisen, minne viallisen mennä miehen.»

Ja hän orhin kääntää, suistaa, palaa alas aatteissansa. Vanhan velhovaimon muistaa, jota pelkää korven kansa, joka tuntee Tuonen pulmat, ehdot elon, kuolon vallan; hymyy Hurtan huulet julmat, ja hän kuiskaa: »Luokse Mallan!»—

MALLA.

Elää erämaassa yksin piilopirtissänsä Malla kanssa karhuin ystävyksin; harvoin nähtiin maailmalla. Työläs tulla, mennä tuonne, huppuroida yltäpäältä, täytyi olla Hurtan luonne, joka velhon etsi täältä.

Kaaloo hepo kaulaan asti aukaisevi viime ummen; eipä pienin pilkka rasti talvitietä Mallan nummen. Haukahda ei koira eikä uksi ulvo, liiku havu, ihmisistä kertoo reikä hangen vaan ja sinisavu.

Hurtta orhin puuhun köyttää, kiertää majaa matalata, seinää sieltä täältä täyttää, etsii oven kamanata. Hämärtää jo talvipäivä, vielä viime ruskon heittää; kohta kaikki kattaa häivä, kohta korpi kaikki peittää.

Karmii Hurtan selkäpiitä: Heittäisikö herjan pelin?— Vihdoin oven löytää, siitä sisään työntyy

köyryselin, toivottaa jo hyvän illan; kaikki yhtä hiljaa pysyy, narahda ei palkki sillan; vihdoin viekas ääni kysyy:

»Onko Tauti hiihtämässä, Surma itse talvitiellä, vai on Simo Hurtta lässä, aikoo velhon vanhan niellä? Tervetullut Mallan majaan! Kohta joutuu iltainenki: saat vain kuolleen sormen vajaan, kanssa Kalman mullan senki.»

Huomaa Hurtta luona takan kuurullansa kumman jonkin, äkkää silmäpuolen akan: siinä etsimänsä onkin! Roikkuu päällä paidan risa, riippuu rinnat häijyt hällä, konkelona koivun visa niinkuin lentoon lähtijällä.

Kiroo Hurtta kolminkerroin: »Tuoss' on laukku, siinä naukku! Ensin syödään, juodaan herroin, sitten vielä viime paukku. Mutta sitten virkat, milloin levon löytää matkamiesi, pimentynyt synkin pilloin, miss' on koidon kotiliesi.»

Tempaa pullon ahnasti velho suuhun hampaattomaan, tyhjentää sen pohjaan asti, irvistäen lausuu lomaan: »Hyvä juoma Hurtan juoma, käheä kuin käärmeen viha, heleä kuin Herran tuoma, syntinen kuin nuori liha!»

Lieteen risukimpun heittää, liekit räiskähtää ja palaa; sitten oman liemen keittää, Simo Hurtta katsoo salaa, eukko hämmentää ja häärii, tekee työtä tärkeätä, maustehiaan mittaa, määrii, tilkan tuota, toisen tätä.

Jop' on valmis velhon juoma, velli outo sulhon suuhun: »Saa'os tästä, Luojan luoma, tuntuu ytimeen ja luuhun! Tuijottelet tulta sitten, kerrot, mitä näät sa sieltä, päästän pulmat ihmehitten, miellyttelen Hurtan mieltä.»

Hurttu maljan kumman kumoo; velloo verta keitto kuuma, aivot loihtii, aistit lumoo, täyttää Hurtan outo huuma; kirjavissa kiehkuroissa savun päällä kulkee kuvat sielun taikapeilin, joissa sydänsynnyt kangastuvat

—»Näen ensin niinkuin käärmeen—»
»Se on nainen lempimäsi.»
»Sitten niinkuin nädän päärmeen—»
»Hän on ylin ystäväni.»
»Hälle käärme hiipii hihaan—»
»Syttyy nainen toiseen teistä.»
»Nää en, lempeen vaiko vihaan—»
»Katso kaunon kyyneleistä!»

—»Nyt ma nään kuin punapirran pilvilöissä puikovaksi, sitten niinkuin sinivirran louhten lomi siukovaksi—» »Punapirta tietää verta, kadotusta, kuolon työtä, mutta sinivirta merta kyyneleiden, kansan yötä...»

—»Näen nyt kuin töllin pienen, missä nainen nuori makaa, itse lautsan luona lienen, kourassani kalpa vakaa ... ah, nyt pistän puhki poven nuoren, vielä nukkuvaisen! Katso kuuhtu kautta oven kuolemata kaunokaisen.»

Kilkattavi velhon kieli: »Jo nyt tiedän, tunnen, milloin levon löytää Hurtan mieli, pienentynyt synkin pilloin: eipä ennen, konsa surmaa Hurtan naisen Hurtan rauta, konsa kesken koston hurmaa hälle mieluisin on hauta.»

Parahtaapi urho aimo, putoo permantoon kuin kivi; kun hän herää, velhovaimo häntä vielä lääkehtivi. Viskaa lääkkehistä rahan, hoippuu Hurttu yöhön mustaan; tuntee painavaksi pahan, turhaan anoo armahdustaan.

TURUNKORVA.

Kaksi pitkää vuotta vierii. Simo Hurttu harmentuvi. Vitkaan kuut ja viikot kierii, haihtuu talvi, vaihtuu suvi. Vaan ei vaihdu aika vainon, kuulu kuningas on poissa, alla sodan, sorron painon huokaa korven kansa koissa.

Yhä kestää Irjan lempi, mutta Simo Hurttu muuttuu, entistään on hiljaisempi, harvoin enää ärjyy, suuttuu, sotii kanssa Jumalansa; hymyn joskus kumman hymyy, arvaa Irja ei, ei kansa, mitä mieless' urhon lymyy.

Hiljenee myös suojat Hovin; Arnkil varpaisilla astuu, vait on, tekee työtä kovin; usein Pirkon silmä

kastuu. Hiljaa piiat, rengit kulkee, supattelee karsinassa, kylä kertoa jo julkee: »On kuin ruumis Hovilassa.»

Mutta Irja iloitsevi: Hyväksi on Hurtta tullut! Vaikka vielä vaikenevi, haihtuu haavehensa hullut; koittaa aamut armahammat, laupiaammat päivänlaskut, illat vieläi ihanammat, juttu juoksee, kaikuu kaskut.

Lausuu leikillänsä: »Vietkö joskus Tukholmaan sa minut?» Hymyy Hurtta: »Kiltti lietkö? Vien ma Turunkorvaan sinut, siell' on sadun, rauhan maasi.» Virkkaa Irja: »Vieös, kunne tahdot, omaan onnelaasi; vaan en Turunkorvaa tunne.»

Sanoo silmät terhenessä Simo Hurtta: »Tunnet hyvin! Kullakin on sydämessä aina Turunkorva syvin: joku paikka, jonne eivät elon myrskytuulet kannu, vaikka kaiken, kalliin veivät, jot' ei kukaan ilmi anna...

Joku muisto, armas, hyvä, joku lehti lemmen kirjan, joku katse kyyneltyvä, niinkuin nään nyt silmät Irjan; joku ilme, sointu, sana, joka vuotten takaa sulle suurttuu, kahta kauniimpana— tuot' on Turunkorva mulle.

Se on Sotkamossa talo, missä lapsuuspäivät vietin, jota saartaa sinisalo; siellä leikin, lemmin, mietin. Sinne kuulun, sinne halaan kuuraisien kuusten alle, sinne takaisin ma palaan taaton, maammon tanhualle.

Siell' ei pistä piikit pahan, siell' on onni oksapuilla, tulee kuuhut akkunahan niinkuin päivä mailla muilla, kimmeltävät jäiset kukat; siellä sirkan laulu soipi, elon elpyy ruusurukat, rauhan viidat vihannoipi.

Vaan jos talvistavahalla syttyy revontulten soihtu, silloin siellä sotii Halla, Lapin taika, Turjan loihtu, silloin koko korpi pelkää; putoo pikkulinnut puista, yksin jäistä järvenselkää kiirii kilju sutten suista.

Silloin pien' on ihmissuku, suuri luonnon kaikkivalta, laaja kuin sen lasten luku, yhtä kaunis kaikkialta; hyv' on pillojansa piillä silloin yksin yössä Turjan, miss' ei tuska, vaiva viillä, himot hiiltä mielen hurjan.»

Kaulaa käsin kaksin, vienoin häntä Irja hämärtyvä, virkkaa: »Täällä haihtuu hienoin, siell' on lämmin, siell' on hyvä! Sinne tahdon kylätieltä, luota kyläkansan pahan, miettimähän Hurtan mieltä, Hurtan tunnut tuntemahan.

Kaikki Nurmeksessa täällä mua katsoo karsahasti, juoksee juorut Pielisjäällä, kiittää kirkkohonkin asti, kaikki soimaa Sormun lasta, jok' ei muista huollut, huoli taaton, sulhon surmaajasta, jotka kansan eestä kuoli.

Turunkorvaan tahdon. Siellä sininen ois mulle salo, laulaa voisin lapsenmiellä, leimuaisi pohjanpalo. Turunkorvaan vieös minut! Sinne mennään sydämitse; siellä vasta saisin sinut omaksein, kuin oot sa itse.»

Noin he unelmoivat illat ikuisesta onnelasta, miss' ois puhtaat lautsat, sillat, kuuset katsois akkunasta; jättää päättävät he Hovin, pitää pienet läksijäiset, ettei muistot jäisi kovin tänne heistä kolkot, jäiset.

HENKIHERRA ARNKIL.

Hyvän Hurtta lähdön laittaa: lieventää hän veronkannon, ruokkii, kelle rokka maittaa, myöntää muille anteeks-annon; hoivatahan Hovilassa mieron miestä, naista, lasta, Irja itse hoitamassa: tuop' on hälle riemu vasta!

Ei nyt enää Arnkil tuota kestä, etsii Hurtan kerran, lähtee tilikirjain luota; synkk' on hahmo henkiherran: Hurtta hempukkansa tautta armahtaa jo vaikka pirun, uhraa kansan köyhän tautta esivallan viime sirun!

Hurtaan eteen Arnkil astuu kumarruksin siroin, sievin: »Vaikk'ei mulla edesvastuu, ero lie sen palkka lievin, joka näkee isäntänsä syöksyväksi surman suuhun eikä estä itseänsä joutumasta hirsipuuhun.»

Virkkaa Hurtta hämmästyvä: »Jutun onpa outo juoksu, vaan lie siinä mieli syvä, on sen tuttu mulle tuoksu; mikäli sain siitä selon, menemäss' oon surmaan sulaan, sun' on henkiherran pelon syy—hän minut heittää pulaan?»

Lausuu Arnkil: »Pois ma lähden! En ma enää kestä täällä.» Kysyy Affleck: »Minkätähden?» Vastaa Arnkil: »Vallanpäällä tääll' on rammat, tääll' on ruhat, missä ennen miekankärki; käskijätä tääll' on tuhat, vaan ei enää miehen järki».

Hurjistuu jo Hurtta, uurtuu kulmat kolkot: »*Minä* käsen!» Arnkil kumaraksi kuurtuu, sanan sinkoo: »Vielä äsken.» Katsoo Hurtta häneen kauan, vihdoin kimmahdaa jo kieli: »Kautta kylmän kylkirauan, mik' on puheen moisen mieli?»

Lausuu Arnkil laatusasti: »Toden täyden saatte tietää. Tääll' en viihdy siitä asti, siitä en Hovilaa voi sietää, kuin tuo nainen tänne tuli, anoi, sai sen lemmen, armon, jonka ahjoo teiltä sulii kaikki rauta tahdon, tarmon.»

Ylös karkaa Affleck: »Mitä!
Parahintain parjataanko?
Täytyykö mun kuulla sitä?
Heleintäin herjataanko?
Mitä oisin häntä vailla?
Metsä vailla lauleloa,
mykkä meren kalain lailla,
taivas ilman aurinkoa!

Hän on luonut mulle lemmen pyhän niinkuin päivätähti, suonut nuoruutensa hemmen, kun mun nuoruutein jo lähti! Hänen kauttaan elän, olen; kaitselmust' en muuta keksi, hänen tauttaan tietä polen, mun mi tekee ihmiseksi.

Hänestä en koskaan luovu, ennen kuin tää rinta raukee! Enää julmuudest' en juovu, mulle aika toinen aukee: muita huonomp' ollut lienen, tahdon paremp' olla muita, vaikka hautaan myötä vienen vain ma kasan Hurttan luita.

En ma usko taivaan Luojaan enkä isään perkeleeseen, uskon yhteen auvon tuojaan, yhteen iki-ihanteeseen, lempeen naisen nuoren, joka antaa rinnan rauhan mulle, kun on pesty saasta, loka, tullut iltä tuiretulle!»

Vastaa ääni henkiherran niinkuin pohja jäinen tuulee: »Tuomiolle tullaan kerran; kukin siihen kutsun kuulee. Vaan on yksi elonsääntö: ken on paha ollut alun, käy ei hälle kättenvääntö eikä itku hyveen halun.

Kuka tahtoo maailmassa seista, muita murtakohon! Kuka olla onnelassa, tuntehensa turtakohon. Vaan jos Hurttan harmaahapsen Hurttan töist' on sielunhätä, on hän itse lainen lapsen, ei hän kestä elämätä.

Siksi poistun. Sulle surman tahtoneet on Taivaan vallat, tuoda lemmen, lämmön turman, kun ei voineet hyyt ja hallat. Hyvytteesi sorrut, sokko! Kaikki tuhlaat kansan tähden etkä ees sa tutki, tokko kukaan siitä kiittää. Lähden.»—

Menee paras palvelija; haaveihinsa Hurtta haipuu, näkee unta uneksija, kuinka kaikki katoa, vaipuu, yksinäistyy ympärillä; ymmärrä ei häntä kansa, huolt' on monta ihmisillä, Hurttall' yksin sielustansa.

HURTAN LÄKSIJÄISET.

Tulet tuikkaa Hovilasta, palaa kruunut kynttiläiset, siellä on kiire, touhu vasta: onhan Hurttan läksijäiset. Puikkaa ees ja taaksi piiat, kovin pieksää Pirkko kieltä, uksest' ulos ohjaa liiat, toiset työlle, toiset tieltä.

Hurttia suuriss' suojissansa astuu virkatakki yllä, tuumii: hiukan viipyy kansa, kohta kaikki saapuu kyllä. Kutsutut on Hurttan kestiin herrat ynnä talonpojat, siksi sillat, lautsat pestiin sekä tuolit, selkänojat.

Viel' ei ketään kuulu. Siirtyy silloin muudan seinäverho, siihen Irjan hahmo piirtyy kaunis niinkuin kultaperho, jok' ei kehrää, tee ei työtä;— kysyy: »Oonko kyllin soma? Jos en, sanon hyvää yötä!»— Hymyy Hurttia: »Oothan oma.»

Vaan ei ketään kuulu.—Soivat silloin tiuvut heljät tieltä, on kuin korskuis orhit oivat: varmaan saapuu vallat sieltä! Rientää Hurttia porstuahan; työntyy sieltä sisään pappi, ilkilintu ilman pahan, Haerkepaesus, Hurttan appi.

Mutta vieraan vilkkahasti Hurttia, vaipumatta huoliin, saattaa salin perään asti, istuttavi keinutuoliin. Haerkepaesus kiikkuu, kiikkuu, katsoo upeutta Hovin; mitä mielessänsä liikkuu, vasta virkkaa päästä tovin:

»Kuullut kummat Hovilasta olen äsken kansan-suusta, sairahien hoidannasta ynnä lempeydestä muusta; vaikk' en todeks uskois tuota, toki kaaloin katsomahan, kuinka, ken ei Luojaan luota, parhaaksi voi kääntää pahan.»

Hymyy Hurtta: »Uskon seikat heittäkäämme, appikulta! Monet tehdään kuperkeikat taivastieltä tarvotulta. Yksi vaan on varma: hyvää kylvän, minne ennen paha, siroita en sielun jyvää, hiukan ruokaa vain ja rahaa.»

Haastaa Haerkepaesus: »Totta siispä mulle kertoi kansa. Hyvä jää ei palkinnotta eikä paha aikansa. Saat sa vapaan pääsyn siksi Hovilasta yönä tänä, jos sa mennet myötyriksi, elät kansan ystävänä.»

Hurtta silmiänsä hieroo, korviaan ei enää usko: »Tiedän, mua kansa vieroo; mutta vienyt Sallimusko noin on järjenjuoksun hältä, joka kotonain mua uhkaa; lien jo kuollut elämältä— tulta oon, en vielä tuhkaa!»

Vieraalleen hän oven näyttää. Mutta nousee Herran miesi, ääntä korkeampaa käyttää: »Sinun siell' on kotiliesi tähti-yössä, mieron tiellä! Mutta kaihdan korvenrantaa: välkkää miestä, peistä siellä, sulle surman ryssät antaa.»

Jop' on paisuu Hurtan sappi: »Tänne ootko ryssät tuonut?» Vastaa hänelle armas appi: »Lienen liekin uuden luonut, joka Ruotsin maasta ajaa, Ruotsin herrain armottuuden, kansan kahtapuolta rajaa liittää uskoon rauhan uuden.

Niin! Ma olen kaksi vuotta valmistanut yötä tätä, kaikunut ei mulle suotta ole kansan kaiken hätä. Turusta ma juuri tulini luota Ryssän ruhtinoiden, kautta kaiken maan ma kulin, kyläin kylmäin, autioiden.

Mitä näin ma matkallani, tuskin uskoo ihmismieli, mitä tunsin rinnassani, kertoa ei saata kieli: hävitetty kaikk' on Häme, Turunmaa ja Pohjanpuoli, kolkko uhkaa korpi, räme, viljelys jo kaikki kuoli.

Lienet haastanut sa mulle joskus metsän huminasta, jot' et siedä, jok' on sulle niinkuin tuntu Tuonelasta; myös on metsä ollut aina kuin tään heimon vainolainen, leipä vain kuin Luojan laina taikka korko kotimainen.

Tiedä: täällä väistyi vitkaan ihmistieltä korven kolot, sulii suo-maan rimmet sitkaan, saatiin tänne ihmis-olot; vaan nyt voittaa jälleen pedot, koht' on valta kontioilla, viita peittää pellot, kedot, hukat huutaa kartanoilla.

Siell' on kauhun päälle kauhu! Matkasin kuin tietä Manan, siell' ei nouse saunan sauhu, soi ei kello Herran sanan, siell' ei kukko kieku, hauku peninkuulumill' ei peni, kirves parsikossa pauku: Suomi erämaaksi meni.

Kansa kaikk' on viety sotaan, jätettiin vain harmaahapset, miehet sortuu miekan otaan, tappaa tauti vaimot, lapset, koht' on Suomen heimo kuollut; kohta kurki yksin suolla kertoo, miss' on surrut, huollut suku outo pohjanpuolla.»

Rientää Hurtta ikkunahan: koko taivaanranta palaa! Vastaa papin pakinahan: »Enempää en kuulla halaa. Tuli paistaa pappilasta, tulikukko kirkon päältä! Luulen, sinne joutumasta mikään teit' ei estä täältä.»

Maahan polvillensa painuu Haerkepaesus, Herran miesi: »Sitten palaa kaikki Kainuu, sammuu Suomen viime liesi! Pettäneet mun ryssät ovat, ethän, Luoja suuri Sinä? Nyt on eessä päivät kovat, niihin syypää yksin minä.»

Huutaa Hurtta: »Satuloikaa kaikki orhit! Kaikki pakoon! Armas appi, hyvin voikaa, jäädä saatte saaliinjakoon.» Koht' on talo kaikki työssä, kohta alkaa tuima ajo, syöksyy orhit talvi-yössä, tietä näyttää liekinkajo.

IRJAN KUOLO.

Ryösti, poltti ryssät Hovin, myöskään säästäneet ei muita, murhas miestä, naista kovin, pisti piikein piimäsuita; toiset kohti Kajaania kaikoo, toiset Hurttaa ajaa, kaikki kokoo saalihia, raivoo, riistää pitkin rajaa.

Mutta Hurtan ratsu rientää niinkuin erämaassa myrsky, vauhti miehen mieltä lientää, vaan on vaivan, tuskan tyrsky: lepää urhon rintaa vasten, luo ei auki silmäterää Irja, lailla autuasten, taikka niiden, jotk' ei herää.

Tarttunut lie ruttotauti, häneen Hovin sairahista, ei hän ruokaa, juomaa nauti, puhuu rinnan pistoksista, hiljakseen vain vaikeroipi; hulluksi on Hurtta tulla, hälle Tuonen kellot soipi, miss' on tupa tuiretulla.

Takanansa ryssät ryskää, eessään erämaan on mahti, ympärillä jylhä jyskää pakkas-yö kuin kuolon vahti. Hymyensä Hurtta hyistä hymy: »On tää outo karku! Vaan ei auta sydänsyistä miestä itku eikä parku.»

Miettii, muistaa pirtin pienen erämaassa yksin aivan, tuumii: »Sinne sairaan vienen, sinne hankihaudan kaivan alle hongan pilvipäisen, alle kuusen kuurakaton, panen päälle ristin jäisen, ristit kahden henkipaton.»

Löytää töllin tyhjän. Raivaa tiensä halki hankivuoren, uksenkin jo ilmi kaivaa, kantaa sisään naisen nuoren, laskee perälautsan päähän; ikkuna on iljankona, lies on kylmä käynyt jäähän, lumipeite permantona.

Etsii tulta, tuluksia; silloin Irja sairas herää, kuulee armaan askelia, raottaa jo silmäterää, haastaa hiljaa: »Missä liemme? Liekö Turunkorva tämä?» Vastaa Hurtta: »Sinne tiemme johti, sen on seinät nämä.»

Hymyy Irja itseksensä: »Tääll' on lämmin, tääll' on hyvä!» Kuivaa Hurtta kyynelensä, puhkee huokaus vain syvä. Silloin kuuluu kopse tieltä, hoippuu sisään Hovin renki, huutaa: »Ryssät ryntää sieltä, vaarassa on Hurtan henki!»

Miettii Hurtta hetken, mitä tehdä tilanteessa tässä. Taistellako? Voishan sitä, ellei oisi sairas lässä, lautsall' lepäis nainen norja, joka voittajille jäisi, oisi vainolaisen orja, ryssän miestä miellyttäisi.

Hurtran hurjat silmät suurtuu, mutta sydän itkee, suree, urat poskipäihin uurtuu, kun hän hammastansa puree: kiljahti hän kerran, sitten kylkirauan kylmän pisti puhki rintain ripeitten; siihen jäi se niinkuin risti.

Tappoi Hurtta kalleimpansa, karjuin talvi-yöhön karkas; mutta kauan kertoi kansa, kuinka korpi kaikki parkas tuota surmaa naisen nuoren erämaassa autiossa, alla kolkon Kotavuoren, kuolon valjun kuutamossa.

KAINUUN HÄVITYS.

Punaisessa pakkasessa, jota uhmaa Ämmän pauhut, kohoo aamun auteressa pystysuorat pyhäinsauhut, kertoo elost' ihmisien, jotka tuntee tuskan, hallan, illan itkut, päivän hien, enin kuolon kaikkivallan.

Lämpivät liedet, talot; Kajaanissa noustaan varhain, sytytetään pärevalot, yksin porvaristo parhain vielä vetää siki-unta; toiset porttejaan jo aukoo, tarinoidaan, luodaan lunta— silloin uni, toimi taukoo.

Herää toiset vuoteissansa:
»Miksi hätäkello kaikuu?»—
Toiset rientää huoneistansa:
»Mistä melske, huudot raikuu?»—
Kohta kertoo liekinhulmat
idän, lännen taivahalta:
»Kaupungiss' on ryssät julmat,
raivoo raakalaisten valta!»

Koht' on kaikki liekkimerta; kuka ehtii, pyrkii linnaan, kalvat kalskaa, vuotaa verta; päivä koittaa kirkkahinnaan. Mutta hätäkello kaikaa! Kovin ryssät kummeksuvat: »Kellä tääll' on siihen aikaa, vaikka palaa aitat, tuvat?»

Kenpä muistaa Erkki-herran, virkaheiton, viinanjuojan? Sulki tulliportin kerran eestä kruunun sanantuojan, meni virka, arvo hältä; sai hän linnan kellarissa opin oivan elämältä, oivemman kuin juovuksissa.

Päivänvaloon sieltä pääsi, oli Erkki Luojan vanki, sentään porvaristo sääsi: »Itse työllä leipäs hanki!» Tutkittihin, huomattihin hulluks aivan rauhaisaksi, niinpä kirkon tapulihin pantiin kellonsoittajaksi.

Hoiti tointaan vuotta monta Erkki-herra hartahasti, virkavuotta moitteetonta, aina tähän päivään asti; kuuli kumun, huomasi humun, tulenlieskat taivahilla, kaikki niinkuin halki sumun, jok' ol' Erkin aatoksilla.

»Maaillen on tullut loppu!» tuumi Erkki hätään tähän, »siispä myöskin mull' on hoppu viranhoitoon vireähän. Saattais arkkienkel-kansa itse kirkkotielle tulla, eik' ois ketään vastassansa— oisi eropassit mulla»

Kiipeää hän tapulihin, kohta vankuu kirkon vaski heräävähän kaupunkihin, missä roihuu ryssän kaski; moni erämiesi salon kuulee kummat äänet, älyy, mist' on suitsu suuren palon; kotiin hiihtää, taakseen pälyy.

Saapuu sana Paltamohon, alkaa kiire, touhu tuolla: »Miss' ois paras paikka, johon mennä, piillä taikka kuolla?» Kautta Kainuun korpimaita vierii viesti kirkonkellon: »Salasaunaan itses laita, rahapennit päähän pellon!»

Mutta Erkki Pehrsson soittaa keskell' liekin, kauhun merta, parastansa panna koittaa virass' ylhäisessä kerta; soittaa Herran tuomiota tälle maalle, maailmalle, jost' ei ennen pääty sota kuin on menty mullan alle.

Erkki soittaa, soittaa. Tarttuu tuli kaikkeen Kajaanihin, tulikielet kasvaa, karttuu, kiipee kirkkoon, tapulihin, viriää kuin veisuu virren; kuuluu sitten kumma jyske, parsku parren, hilske hirren, palavien puiden ryske.

Putoo kello kumein äänin, mykistyy sen myrskysoitto; mutta autioitun läänin näkee toisen aamun koitto. Kaikkialle kauhun kantaa, palaa pappilat ja talot, puuntaa pitkin taivaanrantaa suuret, synkät tulipalot.

RAUHA.

Sanotaan jo, ett' on rauha; tuot' ei kukaan todeks usko. Kuinka alkais aika lauha, koittais uuden aamun rusko? Sotaa kestänyt on kauan, sukupolven suuren ajan raikunut vain valta rauan. Ken ois sille pannut rajan?

Niinkuin kysyi ennen lapset vanhemmilta: »Mik' on sota?»— haastelee nyt liinahapset: »Mik' on rauha? Jotain, jota syödä voiko taikka juoda?» Vastaa vaimot kyyneltyvät: »Saattaa rauha senkin tuoda, jos te ootte oikein hyvät.»

Mutta rauha saapuu. Vitkaan niitut, nurmet vihannoivat, aatrat painuu ahoon sitkaan, jälleen karjankellot soivat; vilja nousee, tekee terää, helpehissä heinä kastuu, koko korven kansa herää, rauhan askareille astuu.

Monelta on maammo kuollut, veli viety, sisko poissa, monen taatto nurmen nuollut tasapäiss' on taisteloissa, vaan on joku jäänyt aina tekemähän ensi tulta, liekki naapurilta laina, peninkulmin pengotulta.

Jäip' on vielä viime siemen siittämähän köyhän lasta, eip' on suku Suomenniemen vielä kuollut maailmasta; kohoo kirkot, koulut, palaa Turun teinit, professorit. Kotimaahan tulla halua korkeat myös konsistorit.

Seisoo ruskoss' uuden aamun Hurtta niinkuin suolla honka, niinkuin varjo haudanhaamun taikka pitkä pilvenlonka; ymmärrä ei elämätä enää uutta, alkavaista, häipynyt on sielunhätä, sure ei hän nuorta naista.

On jo niinkuin nöyräpäinen; ryösti ryssät kaiken hältä, hymy hyytyi hältä jäinen, murtui mieli miettijältä. Jäi vaan Turunkorva. Siellä kaksin kanssa Pirkon asuu, kuulee tiuvut talvitiellä; tukka kasvaa, parta kasuu.

Kovan myös on saanut koston Haerkepaesus, Hurtan appi, syypää koko kansan-noston: saip' on silmin nähdä pappi, kuinka vietiin Venäjälle Hovin valju vaimorukka kanssa lasten pienten; hälle jäi vaan musta muiston kukka.

Niinp' on jälleen kerran kevät, ruoho puussa, rauha maassa, linnunlaulut helisevät, kilkkaa karjankellot haassa. Pajassansa Hurtta takoo niinkuin itse Ilmarinen, säen säihkyy, sauhu sakoo, kauas kuuluu kalkkaminen.

Tuo on Hurtan työ nyt ainoo; on hän oiva pyssyseppä, vaan kun maa ei toista vainoo, virtaa enää miesten leppä, turhaan raukka seppo raataa: pohjan poika keihäskoura hirven hiihtää, karhun kaataa; siks on sota Hurtan houra.

Painuu silloin ukko pajaan, outo ei, vaan vanha tuttu, urho univormun vajaan, yllään repaleinen nuttu,

kasvot harmaat niinkuin savi, silmät, joist' ei päivä paista; ja hän vitkaan virkahtavi: »Terveisiä kuninkaista.»

Nousee rautiolle rauan kaukokuisto Nevalaisen, miehen, muuall' olleen kauan, kuninkaalle kuuliaisen; katsoo häneen, kättä hälle tarjoo, lausuu laatusasti: »Terve tervehyttäjälle! Minne matka? Mistä asti?»

Virkkaa Nevalainen: »Tulen Norjan tuntureilta noilta, ympär' Pohjanlahden kulen kuninkaani pakinoilta.» Suurtuu silmät kysyjältä: »Kohtasit siis valtiaamme? Sanan minkä saatat hältä, sodanko vai rauhan saamme?»

Nevalainen päänsä nostaa: »Kohtasin ma korkeuden, joka voudit väärät kostaa, tuntee Suomen surkeuden. Täss' on suojakirja sula hältä Suomen rahvahalle, josta päättyy kansan pula; puumerkkinsä piirsi alle.»

Ja hän nutun riekaleista suojakirjan kalliin kaivaa, jonka vuoks on saanut seista, juosta, nähdä nälkää, vaivaa. Tuskin tuohon katsoo toinen: *Rex Carolus* seisoo alla. Aatos uusi, aurinkoinen paistaa Hurtan taivahalla.

»Siispä sodan saamme!» sanoo, »taasen virtaa miesten lepät; talonpoika rauhaa anoo, toista pyytää pyssysepät. Taistoon kuninkaamme tautta! Eespäin eestä Ruotsin rauan! Jälleen maan ja kansan kautta soi: *Vivat Carolus* kauan!»

Mutta virkkaa vanhus vakaa: »On nyt kuollut kuninkaamme, sentään sanallaan hän takaa talonpoiat meidän maamme.» Painuu Hurtan pää: »Jos kuoli Kaarle kuulu, kaikki kaatui, vallitsee vain leipähuoli, voitto, maine maaksi maatui.»

Nostaa Sipo hattuansa, kuninkaalle kuuliainen. Mutta virkoo uudestansa Hurtan usko uupuvainen: »Kuningas jos kuoli; voipi hyvin Armfelt, armeijamme, vielä sotalaulut soipi, liput voiton liehutamme!»

Virkkaa vanhus kuolon-vakaa: »Saavun armeijasta juuri, joka hangen alla makaa; sortui sotajoukko suuri myrskyyn joulu-yönä kerran, tuiski tuntur-tuuli lunta; sikskuin kuuluu kutsu Herran, siellä nukkuu siki-unta.»

Vait on Hurtta. Hartiansa vain kuin alas jumahtavat, veret kaikoo kasvoiltansa, partahuulet humahtavat: »Vai jo nukkuu sankar-suku!» Kiertyi kylmään hymyyn suunsa, päättyi Hurtan päivän luku, ampui puhki kulmaluunsa.

**

BELLEROPHON

Runotarina

(1919.)

PEGASOS.

Uron uljahan nimi oli Bellerophon. Hän mies oli muuten moitteheton, mut joutunut vihoihin jumalien jo aikoina armahan lapsuuden: näki aina hän eessänsä tuulentuvat, vain kuolematonten ihannekuvat, hän kuuli, mitä ei kuullut kukaan, ei sopinut siksi hän muiden mukaan, oli kuin jokin aina ois ollut poissa; ei viihtynyt siks isän, äidin koissa, ei tyytynyt maan hän tyttäriin, hänen tahtonsa paloi taivaisiin, näin harhaili yössä ja päivässä yksin hän vain kera orhinsa ystävyksin.

Pegasos oli orhinsa oivallinen: hepo siivekäs, saalas Medusan sen, min kaamein joukossa Kauhutarten oli katse ihmisen vaivaa varten; kun Perseus hakkasi häneltä pään, Pegasos sai syntynsä verestä tään, oli varsa vauhko se pelon ja kauhun, oli sälkö säihkyvä tulen ja sauhun, kuin kiro hän kiisi, kuin leimaus lens, yli kuoleman kuin elon kuilujen ens, oli ratsuna rajaton, riihaton— hänet hillitä tais toki Bellerophon.

Oli sattunut näin, kävi kansassa kuiske: Pegasos tuli tiellä kuin tuulen tuiske, sen pilvissä hulmusi harja, tulta sen turpa tuiski, löi kavion kulta; toki peljästynyt ei Bellerophon, vaan huus: »Kuka kuuluisa

herras on? Ja mistä on matka ja minne vie? Sun ostan, jos liika ei hintas lie.»

Hepo hirnautti: »Kuultu ei kummempaa!
Olen sen, joka voi mua ratsastaa.
Mun kotini tuulessa, tähdissä on,
mut hintani murhe on mittaamaton.»

Hymys Bellerophon: »Siis oot oma mun!
Olen syntynyt siellä, miss' on koti sun.
Siis oot sinä oikea sankarin hepö,
min hinnaksi liika ei mieleni lepo.»

Hepö hirnautti: »Kavahda, onneton!» Hänen hyppäsi selkäänsä Bellerophon; hepö sivulle heittihe, suoraan sen hän ohjasi, ohjitta suistaen; hepö karkasi taivaan korkeuksiin, uros laikahti lietoihin laulelmiin, hepö syöksyi kuoleman kuuluihin, mies miestyi viisauden miettehin; näin kiertäen, kaartaan ylös ja alas, maan vihreän pinnalle vihdoin he palas.

»Pegasos, olet orhini oivallisin!» sana samosi ilmojen sankarin, »jos olet mun orhini nyt ja ain, kirot ankarat kilpistyy jumalain, olen onnen mies, olen miekkoinen mies, mua paina ei kohtalon kolkon ies, ei houkuta elämän riemut turhat, ei synkistä syyt, ei rikokset, murhat, kuin viaton vierin, kuin kuningas kulen, käyn halki tunnonkin tuskain tulen, Tuon lauluista ilon ma itselleni, saan soitosta lohdun ma sydämelleni, näin uhmaten unhoa Sallimusta, kun kuolen, kolkutan jumalten usta.»

Hepö hiljaa hirnautti: »Tunnehan toki ensin turmiot Salliman!»

HELIKONIN IMMET.

Oli aamun hetki. Ja Eos nousi punasormin aalloista aavan veen, jo joutui, ampui Apollon jousi maan, metsän, pilvien pimeyteen, ja niinkuin valkea niitynvilla tai liljat hempeät Heben yön kävi keijut kummuilla kasteisilla, pois käsin käärien usmat yön.

Loi loitos silmän hän toisahanne: nous siellä siintävä Helikon, ja niinkuin Pallahan kultavanne sen palteill' yhdeksän neittä on; ne toinen toistansa hiljaa kaulaa, ne katsoo äärihin kaukaisuun, ne laulun kirkkahan hälle laulaa, kuink' kohoo ihminen jumaliin.

»Ah, nuorukainen, on tuumas turhat, et eloa välttä, et kuolemaa, sull' eessäs synkät on syyt ja murhat sun kosto Salliman saavuttaa; mut kärsimyksistä nousten, noudat Olympon korkeimman seppleen; kuin joutsen joikuen kuolet, soudat pois unten laaksohon ijäiseen.

Oot oma meidän. Sun nähdä suomme me elon synkimmät syvyydet, sen kultakukkulat etees tuomme, sen heelmätarhat ja hyvyydet, saat maistaa maailman kaiken onnen ja onnettuuden, ah ihmislaps: me vasta murramme henkes ponna, kun olet poikana harmaahaps!

Saat kyllin leimuta lemmen tulta, saat kyllin riemuita rikostöin, mut kymmenkertaisen tuskan sulta me tuimin vaadimme tunnon öin; sun teemme suureksi vaivaa varten, voit olla vertainen valtojen, sun suomme saaliiksi Raivotarten, ja sitten—särjemme sydämen.

Runon ruhtinaaksi sun suomme tulla, mut kerjäläisenä kerran käyt, on murhe, orpous omaa sulla, ja mieron liesillä lämmittäyt: maanpakolaisena harhaellen sa antaut outojen armoihin, käyt kynnykseltä sa kynnyksellen ja kysyt leipääsi kyynelin.

Mut laulun lahjan me sulle suomme kuin kuolevalle ei konsanaan, myös kirkkaan kärsimyskruunun luomme, mi loitos loistavi maailmaan; jos vihdoin viemmekin järkes valon, sun vieläi virtesi suurna soi, et pääse hehkuista henkes palon, mi ikiluojia ihannoit.»

Tuon kuulee kummana nuorukainen, tuon kuulee myös koko Helikon, hänet tempaa hurmio taivahainen: kuin laulun, miehenkin mieli on! Hän tahtoo seista jo seppel päässä, hän oivaa orhia kannustaa, kuin liekki sinkoo hän myrskysäässä, jo allaan häipyvi ahdas maa.

Mut tuskin pilviin hän päästä ehti, näön hältä päivä jo huikaisee, ja niinkuin lentävä syksyn lehti hän alas ratsulta raukenee; toki ehtii Pegasos häntä ennen, hänet ottaa sirkulle siivilleen ja saattaa sankarin maahan menen luo vilppaan, läikkyvän lähdeveen.

HIPPOKRENE.

Hän herää illassa lauhkeassa.
»Miss' oon?» hän kysyy.
Hän on kuin oudossa maailmassa,
mi vaiti pysyy.
Vain hepo hiljaisesti hirnahtaa:
»Oot siellä, missä mieli rauhan saa.»

Hän jälleen silmänsä kiinni painaa; hänen hyvä on olla, hän vaikk' on valkea niinkuin vainaa; kodin kartanolla kera siskoin, veljien hän karkeloi, hänen korvissansa lapsuuslaulut soi.

Ja jälleen silmänsä suuret aukee:
»Miten tänne tulin?
Miks sielu, ruumis mulla niin on raukee?
Minä kaukaa kuun,
mut miks en mitään muista matkaltain?»
Hepo hirnahtaa: »Oot unhoss' unelmain.»

Punertaa aurinko puiden takaa; se silmäteriin käy unten urhon, mi maassa makaa, käy sydänveriin;
ne pulpahtaa, ja poskin kuumeisin hän kuiskii, hourii töistä sankarin:

»Mies enkö suurimman ollut onnen? Miten pienempähän ma tyydyin, mahtaja mahtiponnen, elon piiriin tähän? Mun eikö ollut taivahille tie? Nyt mulla eessä Manan ilta lie.»

Pään painaa, katsovi illanruskoon, mi hiljaa riittyy. Hän itkee, uppoo jo epäuskoon, mihin murhe liittyy sydämen linnun, varhain vaienneen; niin sanat soivat solinasta veen:

»Ei viel' oo päivies mitta pantu, ei määrä elon; tuo tietää taivahan kultarantu: ei syytä pelon, sa pääsit pilviin, vaikk' et taivohon, viel' eessäs monen aamun rusko on.

Sa riensit riemuin, myös mennös murhein! Ei ikuisinta uros aina saavuta uhmin urhein, ei ihmisrinta ain ihannettaan ensi päivin, öin, vaan vasta elon pitkin päivätöin.

Mut koska huomaan sun sankariksi, mi tahtoo taivoon, sun nähdä suon ikitähdet siksi, jos katsot kaivoon, mun iski kenkä orhis kavion kun äsken läksit taivaslentohon.»

Tuon urho kuulevi äänen kumman. »Ken oot?» hän kysyy. Hän näkee vain vedenpinnan tumman, mi vaiti pysyy; mut huulillaan kuin maljan kultaisen hän tuntee, nauttii nektarista sen.

NAJAADI

Jopa sielu sankarin avautuu, uros havautuu: min kultamaljaksi luuli, se olikin impyjen ihanan suu, jonk' äänen hän äsken kuuli; kuin lummekukka laineiden sen keinuu tukka keltainen, ja niinkuin rusko pilvyyen sen palaa punahuuli.

Mut silmänsä suuren, himmeän kun avaa hän, se sankarin silmään vaipuu kuin syytös syyttömän, kärsivän, kuin rukous ja kaunis kaipuu, kuin pyytäis hiljaa, ettei veen hän taittais hiljaa huvikseen, vaan virittäisi vitkalleen kuin jousen, joka taipuu.

Sanat humahtelee hänen huuliltaan: »Polo poika maan! Kuin lähde lietona läikyn, minä pelkään vilppiä, vihaa vaan, minä maantien tomua säikyn; oon impi laulun, soittelon, myös taltan, taulun voittelon, miss' ikään kiista kaunis on, ma siellä välkyn, väikyn.

Siks' jos oma olla tahdot mun, kuin oon ma sun, pidä puhtaana laulus siipi: monen povehen taiturin tahratun hämähäkki jo häijy hiipi; käy tietäs yksin ennemmin kuin ystävyksin ylhäisin, he sua parjaa kuitenkin tai pettää, kadehtiipi.

Pegasos vain ystävän oikea on, vaka, pelvoton, joka ei sua koskaan heitä, vie toteen kuin leikkiin ja karkelohon, käy tulen kuin tuulien teitä; mut koska turtuu tuntehes tai synkkä murtuu sydämes, mun luoksein saavu murheines ja helmahain ne peitä!

Sua tahdon ma tuutia tunnelmin ikituorehin unen aalloilla armahilla, sua juotan ma huulin punaisin ilon paisuvan parmahilla: jos lienet köyrä, suortunet, jos vanha, nöyrä, nuortunet, ja vannon, täältä lähde et hapsilla harmahilla!»

Käsivartensa viileät, valkeat ylös ojentuvat kuin kaaret, kuin joutsenkaulat, hänen kuiskii huulensa hurmoisat: »Sinut vapauttaa nämä vaulat! Sun nostan taasen satulaas, vien autuaasen maailmaas, oot unelmaisi urho taas ja laveammin laulat.»

Alas aaltohon sankari tenhoutuin nyt syöksee kuin rajupilvestä ukkosen vaaja, veti vellamo luo, sitoi silmin ja suin, oli verkkonsa vetreä, taaja;— kun sieltä sousi ilmi hän, laill' lapsen nousi leikkivän näki tähdet taivaan hilpeän, ol' eessään elo laaja.

JUMALTEN KIROT.

Läks sankari elämänretkelleen, sous laulun kaikki laineet, läpi myrskysi ilman ja tulen ja veen, tuta tahtoi hän alku-aineet, myös tunki hän sydänten syvyksiin, elon ongelmat oppia tahtoi niin, tuli tuttaviin, sulii suudelmiin, näki maailman kunnat, maineet.

Ei tyytynyt hän tomun maailmaan, haki kuvaa hän kuolottomuuden, oli kuullut sen piilevän kuorensa, yhä murskasi muodon hän uuden, pian häll' oli rinnassa rikosten yö; hän vitsalla orhia virkkua lyö, hänen mieltänsä murhe synkkä syö ja etsintä ikuisuuden.

Hepo vihdoon hirnahti: »Houkkako liet? Ei paeten erkane vaiva! Se samoo sankarin kaikki tiet, on nopsempi kuin hepo, laiva; ja vaikka sun kanssasi pilvihin ma nousisin laulun lentimin, ois kaukana onni se kuitenkin, jota ontoks ei kaihosi kaiva.»

Uros vitkaan vastasi: »Tiedän sen, myös että en ikuisuutta ma löytäne juhlista jumalien, siks koitan nyt tapaa uutta: ma tunnustan haavehet haavehiks, ma aion nyt iloita ihmisiks, siell' yhtyä kesti-ystäviks, missä mielen ei rauhattomuutta.»

Luo läksi hän Tirynsin valtiaan; sai vastaan-oton hän hyvän, isännältä sai sanan iloisan, emännältä katsehen syvän. Mut kohta huomasi koito mies, miten täälläkin painoi jumalten ies, ei lepoa leimunnut linnan lies, hän tännekin toi torajyvän.

Kun vastata valtiattaren ei voinut hän hurjaan huumaan, tää joutui raivohon rakkauden, tää syttyi vihaan kuumaan, hänet lähetti viestinä Lykiaa, luo taattonsa, Lykian kuninkaan, mut pyys sanantuojan tuhoamaan, isän vihkien häijyyn tuumaan.

Mut mies oli muhkea Bellerophon, oli saanut hän suuren sulon: kun astui hän kuningaskartanohon, ois kulkevan luullut kulon, niin syttyivät sydämet impien, enin kuninkahan toki tyttären, näki kaikki hän kuin läpi terhenen, tuns tuskan ja lemmen tulon.

Hän riensi rinnoille taaton nyt: »Ken tuo oli kosija korja? Monet sulhot suuret on hyljännyt sun Sophrosynesi sorja. Jo tunnen: nyt oikea tullut on! Jos hänestä miehen ja puolison ma saan, olen nuorikko nuhteeton, olen hälle ma vaimo ja orja.»

Kovin kuuli valtias kummissaan sanat tyttären, muuten tyynen; ei ollut hän nähnyt milloinkaan noin riehuvan Sophrosynen. Hän kutsutti luokseen airuen, luki kirjehen, mieltä vaieten, jo keksi keinon ja julisti sen: »Kiven kallihin kalliista myynen.

Hyvä on! Jos lie uros oiva tää, Khimairan. hän varmaan voittaa, tuon häijyn, mi maatani hävittää, kylät kylmille autioittaa. Pedon tuon jos surmaa sankari, saa Sophrosynen hän palkaksi, ja puolet valtakuntaani— hänen kelpaa ainakin koittaa!»

Tytär kuninkahan huus huolissaan: »Hänet lähetät suoraan surmaan!» Sydän järkkymätön oli valtiaan: »Tien osoitan onneen ja hurmaan.» Sai tiedon seikasta Bellerophon; hän koht' oli valmis voittelohon, vuoks lemmen ei, vaan taistelun, tuo vaikka veisikin turmaan.

SOPHROSYNE.

Kuin leyhkä läntisen lempeän, niin sylke on sydämen lämpimän.

Kuin on suven suuren kukoistus, niin naisen nuoren on rakkaus.

Kuin ujous on puron ulpukan, niin punerrus posken on puhtahan.

Niin lemmen tuntehin, tuskineen kävi neitonen viertä nyt virran veen.

Hän tavata tahtovi armastaan, joka joella juottavi orhiaan.

Hänen mielensä laaja ja lämmin ois, jos onnensa uneen hän uskoa vois.

Mut ah! Khimairan hän tuntee tuon, jok' asuu alhossa Hornan suon.

Niin monen on surma jo sulhaisen tuo miesten päänmeno hirmuinen.

Näki Sophrosyne, kun läksi nää, ei puuntunut, kalvennut poskipää.

Meni monta urhoa kuuluisaa; tään yhden hän tahtois pelastaa.

Tään ainoan, jota hän armastaa!

Ei, raukka, hän rinnan rauhaa saa.

Hätä hällä on hengestä sankarin, siit' uhrais hän lemmen ja onnenkin.

Läpi kaislikon hiljaa hän hiipii kuin säde kuuhuen, varjojen tummentuin.

Hän hiipii ja kuulevi kummakseen, hepo kuinka haastavi herralleen:

»Mitä mietit? Miks olet murheinen?

Sua varmaan miellytä enää en.

Mua silitä et, mua puhuta et, en tiedä, surret vai iloinnet.

Sun arvaa en sydän-aikeitas.

Toki muistahan kunnan kumppanias!

Myös muista tuo, mikä eessäs lie, yli estehien sinut siipeni vie.

Ja jos sua painavi tomu ja maa, voit kanssani taivahat tavoittaa.»

Tuo vastasi vitkaan sankari:

»Minä muistelen eilistä untani.

Se oli niin kaunis ja kaamea, kuin on tulivuoren purppura.

Se oli niin seijas ja hirmuinen kuin leimaus ukkosen läheisen.

Mitä merkinnee? Toki kertoa sen tahdon, jos tahdot kuunnella.»

Hän vaikeni. Solina virran veen soi tähti-yössä vain yksikseen.

Ja kaislojen vieno kahahdus, kuin kuiskaus, kuin rakkaus.

SANKARIN UNI.

Olin niinkuin linnassa valkeassa, min joskus nähnyt jo olin ma lassa.

Mut nähnyt kaukaa kuin sateenkaaren tai Hesperiidien hedelmäsaaren.

Se seisoi keskellä sypressilehtoin, sitä aurinko kultasi aamuin ja ehtoin.

Ja marmoriortaat vei virralle siitä, mut koskaan kukaan ei kulkenut niitä.

Nyt siellä olin, en tiedä, miten, en miettinyt: usein käy unessa siten.

Joku vaatinut lie, joku vartoi varmaan ... olin siellä kuin kutsusta kullan armaan.

Sisäsuojasta jostain tuon lumotun linnan kuin soittoa kuulin, kuin tarua rinnan.

Joku kärsi siellä, joku siellä suri, niin nyyhke mun poveni puhki puri.

Kuin leimaus lensin ma ääntä kohti! Kuu kylmä permannon paasiin hohti.

Ylt' ympäri aukeni autiot huoneet; oli kuin ois vainajat varjoja luoneet.

Kuin kuoleman mahtien maassa kuljin ... niin vihdoin ma salihin tummaan tulin.

Pysähdyin, seisoin: sen kynnyksellä soi ääni, kuin kannel se helisi hellä:

»En outo ma lie olen ihanimpasi, kuva kuoloton omasta sielustasi!

Miks viivyt, mies? Sua kyllin jo varroin, sua murhein muistin ja haavehin harroin.

Minut vapahda vallasta hirviön, joka mun muotoni tahraa kuin saasta ja loka!»

Ma kuuntelin, katsoin, ma käänsin pääni, nyt huomasin, mistä se humisi ääni.

Salin toisella puolla oli alttaan avoin, kuunpaisteinen, hohtava hopean tavoin.

Nojas pylvästä vasten siell' impi norja, mut kahlehdittu, kuin ois hän orja.

Ma huusin: »Varro!
Sun vapahdan varmaan.»
Niin kaulassa tunsin
kuin kädet ma armaan.

Ne irroitin, astuin jo askelen, kaksi— jalan johonkin tunsin ma takertuvaksi.

Ma katsoin: mun polvia halasi jokin naisrinnoin, mut linnun kynsin ja nokin.

Vedin miekkani. Silloin hän huus kuin hurja: »Kas, naisen tappaa tuo urho kurja!»

Ma suutuin, ma tartuin nyt hänehen kourin. Hän kuiski: »Sua ijäti halaan ja hourin.»

Löin maahan hänet, ylös kimpos hän jälleen— kai aamuun asti me painimme tälleen.

Mut vieläkin rintansa untuvaiset kun muistan, ma unhotan kaikki naiset.

Hänet vihdoin voitin!
Hän kirkuen läksi.
Mut itsekin käynyt
olin kelmeäksi.

Ma horjuin, ma hoipuin ma vuosin verta— mua sydämen kohtaan hän satutti kerta.

Ma katsahdin silloin sen toisen puoleen, min hukkuneheksi jo luulin huoleen.

Mut hän, min vuoksi sodan sodin ma ylvään, mua katseli lailla vain marmoripylvään.

Ei säälinyt, hellinyt äänin helein, ei kiittänyt ilmehin eikä elein.

Vaan riisui kahlehet kaulaltansa ja haastoi ja hymyi: »Se vain oli ansa!»

NEIEN SURMA.

Ei Sophrosyne nyt enempää voi itseänsä pidättää, hän kaislain kätköstä syöksähtää, on hulluksi tulla aivan; hän tarttavi kätehen sulhaisen, tätä silmihin katsoo rukoillen, näin virkkavi halki kyynelten nyt vankina surun ja vaivan:

»Äl' lähde Khimairan kiistahan, sua vaikka, raukka, ma rakastan se tahto on taaton ankaran, ei koskaan, koskaan minun! Jos hirviön voittais voimasi, se oisi suurin onneni, mut murhe mulla ois suurempi, jos surma kohtais sinun.»

Ja syvään huokaa synkkä mies, jota paatinen painaa jumalten ies, mut rinnassa liekki lemmen lies vain taruja, taistoja varten: »Pois luotani, immyt puhtoinen, sua että erheessä surmais en, en syöksyisi syyhyn uutehen ja valtahan Raivotarten!»

Tuo vastaa neitsyt valkea, kuin kuoleman kukka kalpea, kuin vainaja syytön, soutava päin ijäisyyden rantaa: »Mun onneni moinen kuolo ois, en siks sun luotasi lähde pois, mut ettet multa sa kuolla vois, voit mulle sa surman antaa.»

Mies katsovi häntä miettien: tuo lie siis liekkiä rakkauden, sen kaikuja kultakantelen, mi kätkevi kuolottomuuden? Sävelsoiton tuon jos särkisin, salat ehkä ilmi ma saisinkin joit' etsin haavehin hehkuvin ma äyräiltä ikuisuuden.

Hän vastaa: »Ah, kaunis kassapää! Khimairako noin sua säikyttää? Tyy'n' ollos! Hän tantereelle jää, hänen hurmeensa pilviin purskaa. Mut muista, kun saapuvaks mun näät, sull' eessä on itsellä Hymen ja häät, on lemmen leimut ja myrskysäät, jotk' onnesi lauhan murskaa!»

Tuo helkähti itku impyen kuin joiku kuolevan joutsenen, kuin sointu särkyvän soittimen tai kilven, mi saanut on vamma: »Äl' lähde Khimairan kiistahan! Sua liioin, raukka, ma rakastan, saat ruumiini kainon, kukkivan ja sieluni kukkivamman.»

Jo pilvehen peittyä kalvas kuu, häärusut poskien ruskottuu, käsi kättä kohtaa ja suuta suu, pyhä

hetki on Hymenin taian! Niin kuolematonten kuoro soi: »Se lempi, min Salliman tahto loi vain tähtien heimona heiliä voi, ei lie se liljoja Gaian.»

Ja tahdosta valtojen taivaisten nyt rannalle neien rakkauden nous virpi korkea viisauden ja kauneuden hyveen kainon; ken siitä oksan otti hän löys keinot kestää elämän, löys lohduit sydämen kärsivän sai sielulleen tasapainon.

KHIMAIRA.

Sill' aikaa sankari karkaa pois, kuin jäljissä ois koko kauhujen kansa vankka, hän ratsuin vaahtisin ratsastaa, vaka vaappuvi maa, tult' iskevi ilma sankka, ja vaikka hän piukoo pilvihin, lyö kuitenkin hänt' tuntonsa raippa rankka.

Jo eessänsä aukee Hornan suu, hepo kauhistuu: »Nyt, ystävä, mielesi malta! Ketä kerran tuimivi tunnon syy, hän synkistyy, niin säännyt on Salliman valta; vaikk' koituisit Tuonelan tuomarin luo, ei rauhaa suo tää rankaisun ankaran alta.»

Mut hurjana huutaa Bellerophon: »Kenen kohtalo on näin kytkenyt kiinni Khimairaan, jos hän sitä välttää, hän väärään käy, polun päättä ei näy, hän hoippuvi harhaan ja hairaan, mut jos pedon voittaa, hän toipua voi taas toiseksi, oi, saa terveeksi sielunsa sairaan.»

Hän syöksevi Hornan kuiluhun, pedon kohtaa, kun tää nälkänsä ärjyen yöhön on lähdössä saalista samoamaan yli metsän ja maan, joka-yöllisehen tuhotyöhön; hänen katseensa kiiluu, kuin hämmästynyt hepomieheen nyt se ampautuu asevyöhön.

Kuin leijona kohta hän karjahtaa:
»Hyvä saalis, haa!
Tulit kanssani kamppaelulle.
Väkivaltaani nousitko vastahan?
Sua varoitin!
Olen turmion tuoja ma sulle.
Kai tiesit, kun saavuit sa taistelohon:
väkevämmän on
ens isku, se kuuluu mulle!»

Käpälänsä hän nostaa jo hirmuisen, toki eelle sen uron ehtivi raikuva rauta, tuli tutkaimesta sen leimuaa, pedon tavoittaa, ei enää voima sen auta, alas kuiluun jo vierii sen pärskyvä pää; näin päättyvi tää, oli Horna hirviön hauta.

Ah, ei! Pian hahmossa huikean pukin puskevan se sankarin kimppuun täyttää, on leveä, luiseva otsa sen kuin tuhmuuden, kaikk' iskut se kestävä näyttää, se sokkona eespäin ryntää kuin yhä voimistuin, se sarvea kymmentä käyttää.

Päin häntä on voimaton Bellerophon: hepo pelvoton toki tuohonkin keinon tiesi: hän taapäin kääntyy ja potkaisee, peto parkaisee— hän sai, mitä pukki siesi! »Hyvin potkaistu!» huutaa Bellerophon, »sun kunnia on; hepo taisi, mit' tainnut ei miesi».

Mut muodossa käärmeen kähisevän pedon kuulee hän jo purskuvan kuoloa, turmaa, kuin kaikki henget nyt häijyyden ois suussa sen, kuin kaikki ne suitsuis surmaa; toki peljästy tuosta ei Bellerophon, hän voitokas on, hänet taistelun touhu jo hurmaa.

Hän laulavi: »Viihtynyt milloinkaan en päällä maan niin hyvin kuin keskellä vimman; kun näin minä vastaani kiiltävän vihan viiltävän, tulet tuikkivat kiron ja kimman, taas sain minä sieluni nuoruuden, sydänsuoruuden ja urhouden uhmaavimman.»

Ja poikki hän hakkaa käärmeen pään; mut myrkkyään kyy ehti jo kyllin valaa: uron eessä nyt nainen on suloinen, uros huomaa sen, hän naista jo lempii salaa, hänet hurmaa jo muhkeat muodot nuo, joit' tarjoo tuo— sydän hällä ja pää jo palaa.

KIUSAUS.

Ja nainen virkkavi naurusuin: »Minun nimeni soipa on Phryne. Kuten huomaat silmin sa huikaistuini, olen sorjempi Sophrosyne; olen aistien hurma ja armaus. elon pimeän valtoja vastaan, kun painavi päivien harmaus, yö, kuolema liioin lastaan.

Olen vaistojen virta ja välke veen, olen viettien vienous hellä; mitä haavoitti taisto, sen terveeks teen ma hetkien hempeydellä. Olen tuokio kiitävän tunnelman, kisan kultaisen kirjava perho, kuin morsius huntu ma huiskahdan, olen ijäisen ilmiöverho.

Mua lemmit, jo lapsesta lempinyt liet, olet herjannut, hävennyt mua, minä eelläsi tanhusin elosi tiet, minä kutsuin ja kiehdoin sua; sinä peitit mun syömesi syvyyteen, minä kuplana kultaisna nousin, sinä heitit mun huolehen ijäiseen, elonriemuna esiin ma sousin.

Mua turhaan sa väistelet, välttelet, olen, kaunis, ma kaikkialla, mut sentään sa konsana saavuta et mua varsalla vaahtoavalla; olen vilkahdus, olen välkähdys, kuva kulkeva elämänpiiris, jumal-hetken juhla ja helkähdys, läpi ilmojen välkkyvä Iris.

Joka syksyn ruusu, mi ruskottaa, joka illan pilvi, mi palaa, mun lempeyttäni leimuaa, mun helmaani sammua halaa, joka meri, mi taivasta heijastelee, joka manner, mi silmääs kohtaa, mun vaippani solkea somistelee, mun hopeavyötäni hohtaa.

Sa luulet mahtavas maailman, kun tunnet sa tahdon ja taiston: nyt tunne—niin sua armastan— myös vallat vietin ja vaiston! Naiskauneuden, naisrakkauden rajutuulet sun tuntea annan, kunis armoille Moirain ylhäisten sinun sielusi kartena kannan.»

Hän laulaa, hän virkkaa, hän vierii jo pois kuin aalloilla valkea vahto, mut oli kuin myötä sen vierinyt ois myös sankarin tarmo ja tahto hänen ruumiinsa rautainen raukeaa, saa sairaus hiipivä sieluun— hän ratsua raisua kannustaa ja syöksyvi Hornan nieluun.

HORNAN HOVI.

Luo viedään hän Hornan valtiaan, tää tytärtänsä kiittää: »Jo tuonut mont' olet lasta maan, mi täällä nyt sukua siittää, mut tuonut sa konsana tämän et moista, niin uljasta, armasta, aurinkoista.

Vähän meitä hän vielä kuin vierastaa: lie outoa hälle lika! Mut viikon kun täällä hän viettää saa, pian sielultaan hän on sika; hänet syötämme; heitämme sikojen seuraan, hyvän hänestä juotamme juhlateuraan.

Kai ensin hälle sa karkeloit, jos armaakses hänet aiot, hänet sitten hulluksi haltioit, alakärsäksi käännät ja taitot, ja varmaan hän röhkivä meille on monta häävirttä ja kuoroa kuolematonta.

Mut orhinsa korskuvan, ylpeän panen lantakuormien vetoon, siks kuin on vanha ja vaivainen hän ja keperetty Manan ketoon, näin heistä kun hyötyä, huvia saamme, alamaisia olkoot he mainion maamme.»

Hän viittaa sankarin lähestymään; tään katse ympäri kiittää, Khimairan on vain sulot silmissään, mi permannon palkkeja liittää kuin liehuva liekki, kuin lempivä liha, kuin alaston, armoton, viiltävä viha...

Hänen lanteensa läikkyä ja lainehtii, hänen rintansa nousee ja vaipuu, hänen varpaansa väijyy ja vaaneksii, hänen vartensa kaarena taipuu, kuin korsi se keinuu, kuin korvessa palmu, sen latvassa huultensa hehkuva valmu.

Uros enää ei paikkaa, sen kansaa nää, hän näkee yksin Khimairan, mi Phrynen hahmossa viehättää hänet teille nyt tenhon ja hairan, mut juuri kun silmänsä tulena tuiskii, hän kuulee, kuink' korvaansa kuningas kuiskii:

»Mitä arvelet? Eiköhän kannattais tuo kauneus laulua uutta, joka varjohon virtemme vanhat sais, sois aistien kuolottomuutta, ja, kiittäen auvoa kiitävän hetken, ihannois ikirientoa ihmisen retken?»

Uros päätänsä nyökkää. Hän kitaran saa, sen koskee kielihin soipiin, sävel outo Hornassa ouruaa, käy miesten mieliin ja koipiin, soi naisten naurussa, kantapäissä; pian kaikki he hyppii Khimairan häissä.

Hänet saavansa jos ivasaaliikseen oli luullut Hornan väki, heti huomaa he herransa erehtyneen: runoniekkan he hänessä näki, mi soittanut, laulanut lailla ei sian, vaan kasvoi ja korkeni keskeltä lian.

Hän lauloi, kuink' elon armaus kuin virta vierivä haipuu, jää jälkeen vaan kukan kuihtumus ja murhe ja muisto ja kaipuu, mut sentään on elänyt, laulanut iki, ketä kerran Khimaira on liikkunut liki.

Hän lauloi, kuink' ilot ihmisten ovat laatua, muotoa monta, yks niistä on yksin taivainen, sukukuntaa kuolematonta, on lempi, mi sankarin loihtii ja liehtoo, kun häntä Khimairan kauneus kiehtoo.

Hän lauloi, kuink' ovat onnelliset, jotk' onnensa omaksi saavat, ei sentään hukkahan huoannehet, joille lemmeistä jää vain haavat; kas, ruusuja poimii, jos vuotaakin verta, kenen kättä Khimaira on koskenut kerta.

Hän lauloi—laulusta kiihtyen Khimairan kimma nyt laukee, hän heittää huntunsa viimeisen, hänen sylinsä sykkivä aukee, ja kuumemman kuin aron polttava tuuli, saa suudelman hältä nyt sankarin huuli.

Huus huohottaen nyt valtias: »On syntynyt Orpheus uusi! Jos tahdot mun tappaan laulullas, tuki suusi ja korjaa luusi! Mut jos sävelsurmalta säästänet minut, hovirunoilijakseni nimitän sinut.»

Tuo tuumi sankari tuokion, kaks, hänen silmänsä siirtyi Khimairaan: »Ma Hornan jään hovirunoilijaks, teen terveeksi sieluni sairaan, elon entisen toivot ja muistotkin epään, Khimairan kun lempeän vierellä lepään!»

POLYHYMNIA.

Kakskymmentä vuotta jo ollut on Khimairan kahleissa Bellerophon, hän tuskin tuntevi itseään, ei muista entistä elämätään.

Mut lupaustansa ei Runottaret ole unohtaneet, ei pettänehet: kuin muinen, mahti on harmaapään, säen outo on hänen silmissään.

Siks uskoo hän itse vieläkin, ett' on hän heimoa sankarin, ett' istuu hän täällä vain iltikseen, kuin Herakles orjana Omphaleen.

Eik' enää hän huomaa, ett' aistien hän vanki on vallassa vaistojen, jota itse Khimaira jo halveksii, hovi Hornan riemulla tervehtii.

Ties, kuinka ois hänen käynytään, tarun tähän jo päätyä täytynyt tään, jos säälinyt häntä ei Helikon ois, Polyhymnia vieno ei viitannut pois.

Tuli kerran keskelle juhlien tää hahmossa Hornan neitosen, hänet hurmasi silmin hän syntisin, mut kanssansa tahtoi taivaihin.

Näin lausui: »Lapsesta asti lien ain halannut kukkia taivas-tien, vain sille mun lempeä leimuta voi, ken niistä kiehkuran päähäni toi.

Ja lapsesta saakka jo sankarin näin unessa haavehin hehkuvin, mi vieläi sen seppelen tuoda vois, hän ellei himmennyt, hävinnyt ois.»

Tuon kummana kuulee Bellerophon, se soi kuin kuiluista kohtalon, hän neittä katsoo ja kauhistuu: Polyhymnia onhan se siveä-suu!

Miten keskelle Hornan hovia on tuo joutunut joutsen kuolematon? Hän untako näkee nyt valveillaan? Kuink' astunut taivas on alle maan?

Hän muistavi, kuinka jo vanhastaan oli kiintynyt hän Polyhymniaan, miten rakkain neidoista runouden tuo' hälle ol' immyt ijäinen.

Siks, kuin meren saartavi myrsky-yö, nyt häntä tuska ja häpeä lyö, ja kuin yölongat ukkosen, urat kaartuvat urhon kulmien.

Ja salama pilvestä singahtaa: »Ken arvokas on, hän seppelen saa! Mut miksi et tullut sa ennemmin, kun taistelin, eksyin ja epäilin?

Nyt vain olen uupunut, vanha mies, jota paatinen painaa jumalten ies, jo jäähtynyt henkeni hehku on, lien outo jo uhmaan ja taistelohon.

Mut kun sinut näen taas silmissäin, kun soi sun äänesi helkähtäin, ma nousen taas, sun tahtos teen, tuon sulle taistoni seppeleen.»

Ja niinkuin vuori, kuin harmaa paas, hän kasvoi mittaansa täyteen taas kuin lukinlangat haurahat Khimairan kahlehet kirpoavat.

Hovi Hornan huutaa: »Hän hullu on!» Päälakensä koskee jo laipiohon. Polyhymnian käteen hän hiljaa käy, salin poikki samoo, hänt' enää ei näy.

Kohos korkeuteen Polyhymnia, ei viipynyt sankari Hornassa, hän orhinsa oivan viheltää, pois rientää kuin tuli, kuin tuulispää.

TAHTI-YÖ.

Vilu kiihtyy. Valta on pakkasen.

Alla palavien

ikitähtien

hepo seisoo ja mies nyt huurteinen

Runotarten katsoen kaivoon.

He siinä vaieten seisovat kuin vainajat, kuin patsahat, monet muistaen muistot suloiset, monet toivot, noussehet taivoon.

Ja sankarin tippuu kyneleet: »On vaienneet kesän kaikki veet, myös Lähtehtäret mykistyneet ja karkelot kauneustaikain. Vain tahto tieni nyt ohjatkoon! Ma valmis oon käyn taistelon, en enää kuin voittoon vaan tappioon vuoks armasten nuoruus-aikain.»

Mut kylmyys kyneleet jäätävi, surut häätävi, hänet säätävi vain haaveensa hyisimmän urhoksi, jolle outo on onni ja kaipuu. Hän vaipuvi vaivaansa miettimään, hepo vierellään luo tunkee pään, kuin hyytäis hänenkin elämätään, joka hyödyttä tyhjiin haipuu,

Tuo virkkavi vihdoin Bellerophon: »Miten laita on runon Pegason? Hänet kerran tunsin, hän pelvoton oli kumppani vaaran tiellä. Mut lie jo rampa ja raihnas hän; hän hämärtyvän näki elämän, veti kuormia Hornan hirveän, lie voimansa voipunut siellä.»

Hepo hiljaisesti hirnahtaa: »En ratsastajaa ma toista saa, en rohkeampaa, en raisumpaa, kuin Bellerophon oli ennen. Mut häntä painoi jumalten ies, hän paljon sies, lie mennyt mies, lie kuollutkin jo kukaties hän vuosien pitkien mennen.»

Tult' iskevi silmä sankarin: »Liet sinäkin kuin minäkin, mut kerran sun tavata tahtoisin taas taivaalla, auringon alla. Ne, luulevat, ett' emme jaksane, pilapuhett' on se: me jaksamme! me pilkalla pilkan maksamme tai kuolemme kunnialla.»

Hepo hirnahtaa: »Uros uhmaava! Mitä käsket sa, sen täytän ma, jos tunnenkin, ett' on se kuolema— toki tautihin ei, ei vaivaan. Se olkohon kuolema vaivaisien! Sun päähän vien ma taivas-tien, niin totta kuin untesi orhi lien ja tahdot sa nähdä taivaan!»

Yö kylmä on. Kiihtyvi pakkasen. Käy viiltäen läpi jäsenien kuin jäinen henkäys ijäisen, kuin halla, mi surmaa haaveet. He kumpikin lähtehen veestä juo; on kylmä vuo, värisyttää tuo, he virralle viimeisen katseen luo— ja lähtevät niinkuin aaveet.

TAIVASRATSASTUS.

Mik' on ilmassa jyske? Mi pilvissä ryske? Mi taivaankannella kauhu? Mies orhilla kiittää, kuin lintu hän liittää, ylt' ympäri liekki ja sauhu. Hän Kuusta jo jatkaa, Mars-tähtehen matkaa, hän tähdestä tähtehen karkaa, on kuin valovyössä hän vyöryysi yössä, ei muistaisi Maaemo-parkaa.

Hän rientää, hän ryntää, kuin aura hän kyntää, kuin Kointähti itse hän koittaa, hepo henkivi tulta, uros kiittää kuin kulta— ah, kuulkaa, hän tähdissä soittaa! Hän laulaa: »En onnen mies ollut, vaan ponnen, en voiton, vaan taiston ja tarmon, jumal-liekkien hulmat myös tunsin ma julmat, en valtoja säälin, en armon!»

Soi taivaalla kumu, käy huiske ja humu, valot suuret ja pienet jo suuttuu: »Ken on hepomiesi? Lie hullu kentiesi?» He itsekin hulluiksi muuttuu. He hyörii, he pyörii, he jäljestä vyörii, hevon harjasta kiinni he rippuu; hepo korskuen karkaa kuin kuoleman sarkaa, taas vainoojat tielle jo tippuu.

Ja sankarin soitto soi lieto ja loitto: »Pian, Juppiter, valtasi vaipuu! Olet ihmisten turma, titaanien surma pian taivahat tahtooni taipuu. Ma heimon nostan, Prometheun kosten, ja valtasi vaipuvan tuhkaan ma pystytän toisen, mun mieleni moisen— sua pilkkaan ja uhmaan ja uhkaan!

Minä Hornasta tulen, kuin tuomio kulen, kuin rankaisuraippa ma laulan! Minut hellänä näki vain hellyyden väki, mut muilta ma katkaisen kaulan. Väki valtaiset murskaan, mut säästän vanhurskaan, teen kullekin oikeuden mukaan: olen sellainen, miksi kukin uskoo mun, siksi mun voimaani välttä ei kukaan.»

Hän laulaa, hän soittaa, hän syöksee, hän voittaa, jo Helikon hempeä säikky; Runotarten jo rukkain väri poskien kukkain kuin kalma jo kalpeena väikky; kuin kuolon on kuilun ään' Euterpen huilun: »Menet meistä jo loitolle liian!» Eraton sydän sykkää vain murhetta mykkää, kädet tuskasta vääntyä Thalian.

Mut kuin elon pirtain, kuin kultaisten virtain, Polyhymnian soi sävelhyrsky yli yön valosaarten, ali taivahan kaartan, ei kuin kivun, kyynelten tyrsky, vaan kuin elon vaikeus, kuin haaveiden haikeus, kuin kauneus sankarin murheen, tai kuin suru neion, mi sulhon ja veion isänmaalle on uhrannut urheen.

SANKARILAULU.

Polyhymnia urhouden uskoa laulaa: »Ei maan päällä kahletta, pilvissä paulaa, mitä katkoa voisi ei kauneuden kaipuu, kuin Okeanos, joka nousee ja vaipuu; kuin ylpeä, purppura- purjeinen laiva, niin aaltoja kyntävi sankarin vaiva, veet valtavat, lyijyiset lyö emäpuuta, karit karttaa hän, seuraten päivää ja kuuta, ja vaikk' yli kannenkin karkaa jo vahto, on valkama varma kuin ruorissa tahto.

Ja kuin vähä tähti, mi välkkyvi yössä, on yksilö maailman tuskassa, työssä, hän rientää, hän ryntää, hän sammuu, hän haihtuu, ei Henki, mi maailman mahdiksi vaihtuu, ei parhain, mi etsijän askelet johti, pyhin ei, jota astui ja pyrki hän kohti, vaan kuin valojuova käy kannella taivaan, niin jälkensä jää iki ihmisten vaivaan, jumaloit' yhä juhlien, suuruutta siittäin, viel' uhmassa taivahan valtoja kiittäin.

Näin urhon, mi miekkaa ja kannelta kantain kuin aurinko nous yli maailmanrantain, mi lens yli paikan ja piirin ja rajan, kuin lempi, kuin leimaus, ahtahan ajan, hän, ääretön, rientäjä riemua vailla, hän, määrätön, uhmaaja ukkosen lailla, joka näytti, min ihminen maan päällä mahtoi, maan alla ja taivaalla, koska hän tahtoi: hän suur' oli erheissä, sankari töissä, nyt tähtenä kiittää hän kaikkeuden öissä.

Ma seppeltä hältä, maan lapselta, anoin— Se tähtien tarhoista poimi! ma sanoin; hänet nähdä mä tahdoin taivaalla kerta, niin totta kuin hän oli sankarin verta, niin totta kuin häntä ma rakastin, raukka; minut säikytti äsken jo orhinsa laukka, ei enää, hän vaikk' ijät kiittäisi tälleen, ei konsana koituisi maan päälle jälleen, hän on mun, hän on mun, minun lempeni vuoksi hän läksi, hän poistui, ei palaa mun luoksi!»

Polyhymnia urhouden uskoa laulaa; hänt' itkien, säälien siskonsa kaulaa, sanan lohtua montai on Melpomenella, vain tanhunsu tenho on Terpsikhorella, sen hurmalla siskon hän huolta nyt lientää; mut laulu, mi taivahan rantoja rientää, vie tähtihin outoihin viestiä uutta, miten kaipasi kuoleva kuolottomuutta, kuink' kuolottomalle hän lempensä antoi ja kuink' iki-immyt kaihonsa kanto.

MOIRAT.

Mut päältä pilvein
Olympon vallat jo katsoo miestä,
mi uhmin, ilvein
näin välttää tahtovi taivaan iestä;
Zeus kulmakarvoin
jo yhteen uurtuvin uhkaa turmaa,
ja turhaa harvoin
Apollon jousi jo joikuu surmaa.

Hän katsoo, kysyy:
»Tuon maahan ammunko uskalikon?»
Zeus vaiti pysyy.
Hän nähnyt on monen haaksirikon.
Mut tää on uutta:
ei koskaan etsinyt lapsi ajan
noin ikuisuutta.
Mi miel' on ratsun ja ratsastajan?

Mut korvissansa
nyt Moirain synkkien laulun kuulee
Olympon kansa;
sen ensin kuoroksi kuolon luulee.
Se on niin loitto,
niin himmee kuin Manan manner ankee,
miss' aamunkoitto
ei koskaan nouse, ei ilta lankee.

Vaan virsi varttuu,
se soi kuin värttinä suuri vääntyis,

se kasvaa, karttuu,
kuin langat harmajat laulain ääntyis;
jo hyytää harmaus
Olympon kukkivan onnen kummut,
maan tummuu armaus,
inehmoin kuolevat unten ummut.

Näin Moirat: »Meidän
on valta, voima ja voitto täällä
yli kaikkein teidän
maailman lasten, maan alla, päällä,
niin ihmisien,
vaikk' olkoot tahtonsa kuinka ylväät,
kuin jumalien:
Olympon kerran myös kaatuu pylväät.

Ei kestä mikään.
On loppu sillä, mill' alkuhetki;
käy ijäst' ikään
maailmain kiitävä kiertoretki.
Sukukunnat kulkee,
taivaiset seuraavat Sallimustaan,
kunis kaikki sulkee
yö, unho, kuolema kuiluun mustaan.

Mut mahti meill' on
tuo kautta kuolonkin kuiluun iki:
ken elonteill' on
ijäistä pyrkinyt, päässyt liki,
hän saa, mit' tahtoi,
saa ijäisyyksien ihanuutta,
mink' ottaa mahtoi
hän hetkein kullasta kuolottuutta.

Me sääli emme:
tuon urhon, ken ikitähtiin lähti,
me tuomitsemme
ikuiseen kiertoon, kuin ois hän tähti,
ei enää vaivaan,
vaan tunteen järjenkin tuollepuolen,
valomerkins taivaan,
yl' ihmisriemun ja ihmishuolen.

Sinis orhiansa
siell' ohjatkoon, kunis kuulu elää
Olympon kansa
ja ihmisheimojen harput helää;
sinis nähkööt sieltä
hänet oudot maat, suvut myöhäis-ajan,
kunis ihmismieltä
tiet tenhoo taivahan-ratsastajan.

Hän kiitäköhön
kuin kylmyys siellä, kuin talven taika:
hän liitäköhön
ain eemmäs, että ei paikka, aika
hänt' enää estä
tajusta viisauden taivahaisen:
ei kukaan kestä
ken hylkää Maan-elon kukkivaisen.»

Soi laulu Moirain,
kuin Tuoni tuima, kuin hauta harmaa,
kuin Hadeen koirain
sois haukku, saalista vartoin varmaa;
sen kautta saavat

salat julmat julki, sen kauhuin kuulee
avaruudet aavat;
vilu viima Kosmoksen yöstä tuulee.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KIVESJÄRVELÄISET; SIMO HURTTA;
BELLEROPHON ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work

(any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic

works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation’s website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary

Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.